

Programmabegroting 2014 – 2017

Oktober 2013

Aanbieding

Hierbij bieden wij u de programmabegroting 2014–2017 aan. Het is de vierde en laatste programmabegroting in de raadsperiode 2010-2014. Het raadsdocument 2010-2014 “Samen kiezen, samen doen!” (april 2010) ligt aan de basis van deze begroting. Inmiddels zijn al veel ambities uit het raadsdocument gerealiseerd. Bij de programma's wordt beschreven wat we willen bereiken, wat we ervoor gaan doen en wat het mag kosten. Bij de jaarlijkse begrotingsvergaderingen vindt een actualisatie hiervan plaats. Door middel van de voorjaarsnota, najaarsnota en jaarrekening wordt u geïnformeerd over de uitvoering.

De programmabegroting 2014-2017 is financieel gezien vooral opgebouwd rond de kaderstelling van uw raad bij de voorjaarsnota 2013. Samen met actuele ontwikkelingen daarna, is het college er in geslaagd om u een sluitende meerjarenbegroting aan te bieden. In de bestuurlijke samenvatting kunt u lezen welke ombuigingen we daarvoor moeten doorvoeren. Het provinciaal toezicht verplicht ons een sluitende meerjarenbegroting aan te bieden en hieraan voldoen we met de voorliggende begroting.

Burgemeester en wethouders van Dalfsen.
Oktober 2013

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	5
Hoofdstuk 1 Bestuurlijke samenvatting	7
1.1 Inleiding en leeswijzer	9
1.2 Kaders en koers	11
1.2.1 Visie	11
1.2.2 Belangrijkste ontwikkelingen	12
1.2.3 Overige ontwikkelingen	12
1.2.4 Ombuigingen	15
1.3 Financiële mutaties	18
1.3.1 Structurele financiële mutaties	18
1.3.2 Incidentele financiële mutaties	19
1.3.3 Investeringsplan	20
1.4 Financieel (meerjaren)beeld	21
Hoofdstuk 2 Programma's	23
Programma 1 Bestuur	25
Programma 2 Openbare orde en veiligheid	33
Programma 3 Beheer openbare ruimte	39
Programma 4 Economische zaken	45
Programma 5 Onderwijs	49
Programma 6 Cultuur, sport en recreatie	55
Programma 7 Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening	65
Programma 8 Volksgezondheid en milieu	73
Programma 9 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	81
Hoofdstuk 3 Paragrafen	89
Paragraaf bedrijfsvoering	91
Paragraaf financiering	97
Paragraaf grondbeleid	101
Paragraaf lokale heffingen	109
Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen	113
Paragraaf verbonden partijen	121
Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing	127
Paragraaf klimaat en duurzaamheid	129
Hoofdstuk 4 Bijlagen	133
4.1 Kerngegevens	134
4.2 Overzicht lasten en baten 2014 tot en met 2017	135
4.3 Overzicht van de geraamde incidentele bedragen	136
4.4 Meerjarig overzicht reserves en voorzieningen	138
4.5 EMU-saldo	140
4.6 Uitgangspunten begroting 2014	141
4.7 Algemene uitkering	142

Hoofdstuk 1 Bestuurlijke samenvatting

1.1 INLEIDING EN LEESWIJZER

Voor u ligt de programmabegroting 2014-2017. De opzet voor de huidige begroting is conform de ingeslagen weg van het verbetertraject Planning & Control. In september 2012 heeft uw raad besloten tot dit verbetertraject en samen met een werkgroep vanuit uw raad wordt dit voortvarend opgepakt.

Voorjaarsnota is leidend

Het verbetertraject P&C heeft er onder andere toe geleid dat de voorjaarsnota leidend wordt voor de begroting: het vormt het kader voor het opstellen daarvan. Dit geldt zowel voor de beleidsmatige als de financiële ontwikkelingen. In de voorjaarsnota 2013 zijn de belangrijkste en beleidsmatige ontwikkelingen voor de komende jaren benoemd. In de begroting 2014 wordt op die stand van zaken aangesloten en aangevuld met eventuele nieuwe ontwikkelingen. Ook voor financiële ontwikkelingen (wijzigingen van begrotingsbedragen) is de voorjaarsnota leidend. Alleen echt belangrijke mutaties zijn doorgevoerd, in paragraaf 1.3 worden zij toegelicht.

Doelstellingen en indicatoren

Verder is in deze begroting de meetbaarheid van beleid verbeterd. Het meerjarig doel is SMART 'er (specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden) geformuleerd en voorzien van indicatoren. De indicatoren zijn vooral afgeleid van recent vastgestelde beleidsnota's. Deze verbetering sluit aan bij de motie uit de raadsvergadering van juni over de voorjaarsnota en jaarrekeningen om alle beleidsnota's en meerjarenplannen vanaf heden beter meetbaar te maken. Daar waar doelen (nog) niet goed van passende indicatoren kunnen worden voorzien, hebben wij dit achterwege gelaten. Wij streven wat dit betreft naar kwaliteit en niet naar kwantiteit.

Begrotingsproces

Voortaan wordt het begrotingsproces ondersteund door middel van een nieuw softwarepakket (Lias). Diverse verbeterpunten uit het plan van aanpak Planning & Control en verbeterpunten voor de accountant kunnen worden aangepakt via een daartoe geëigend softwarepakket. De keus is daarbij gevallen op Lias, de marktleider op het gebied van planning en control software bij lokale overheden. Het belangrijkste kenmerk van het pakket is: ondersteuning van het gehele P&C proces. Naast de begroting, kunnen er ook tussenrapportages en de jaarrekening mee gemaakt worden. Het wordt eenvoudiger om vaste overzichten te maken, de financiële baten en lasten grafisch weer te geven met realtime bedragen, om managementinformatie te genereren (bijvoorbeeld in de vorm van dashboards) en op termijn de stap te zetten naar een doorklikbare begroting.

Overige verbeteringen

Verder is de lay-out van de begroting verbeterd door foto's en meer grafieken/taartpunten toe te voegen; zijn de paragrafen grondbeleid en onderhoud kapitaalgoederen doorontwikkeld; hebben we ons rentebeleid aangepast en hebben we de noodzakelijke ombuigingen concreet ingevuld en onderbouwd. Tezamen zijn veel verbeteringen al gerealiseerd in deze programmabegroting maar ook in de komende P&C producten zullen we stapsgewijs verbeteringen blijven doorvoeren om het P&C proces steeds efficiënter en effectiever te maken.

Leeswijzer

In deze leeswijzer beschrijven wij voor u de opbouw van de programmabegroting 2014-2017.

Hoofdstuk 1 is de **bestuurlijke samenvatting** van de programmabegroting met daarin:

- De inleiding en leeswijzer
- Kaders en koers
- Financiële mutaties en het financieel (meerjaren)beeld.

In **hoofdstuk 2** zijn de **programma's** beschreven. De programmabegroting bestaat net als voorgaande jaren uit negen programma's te weten:

Programma 1	Bestuur
Programma 2	Openbare orde en veiligheid
Programma 3	Beheer openbare ruimte
Programma 4	Economische zaken
Programma 5	Onderwijs
Programma 6	Cultuur, sport en recreatie
Programma 7	Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening
Programma 8	Volksgesondheid en milieu
Programma 9	Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

Bij elk programma wordt eerst kort omschreven wat het programma omvat en welke producten onderdeel uitmaken van het programma met de daarvoor verantwoordelijke portefeuillehouder.

- Vervolgens worden ontwikkelingen toegelicht en wordt per programma aangegeven **wat we binnen dat programma meerjarig willen bereiken**. Dit betreft de eerste W-vraag.
- Daarna volgt de tweede W-vraag: **“Wat gaan we ervoor doen?”**. De tweede W-vraag richt zich vooral op het komende begrotingsjaar (2014) wat we dan gaan doen. Het gaat daarbij om speciale taken, niet de jaarlijks terugkerende.
- Bij de derde W-vraag **‘Wat mag het kosten?’** zijn de lasten en baten per product weergegeven in taartpunten. Ook worden de grootste verschillen tussen het begrotingsjaar 2014 ten opzichte van 2013 toegelicht.

Hoofdstuk 3 bevat de **paragrafen** waarvan de eerste zes zijn voorgeschreven in het ‘Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies’ (BBV) en de laatste onze eigen keuze te weten:

Paragraaf	Bedrijfsvoering
Paragraaf	Financiering
Paragraaf	Grondbeleid
Paragraaf	Lokale heffingen
Paragraaf	Onderhoud kapitaalgoederen
Paragraaf	Verbonden partijen
Paragraaf	Weerstandsvermogen en risicobeheersing
Paragraaf	Klimaat en duurzaamheid

Hoofdstuk 4 bevat een aantal (vooral cijfermatige) **bijlagen**.

1.2 KADERS EN KOERS

1.2.1 VISIE

In de [voorjaarsnota 2013](#) is uitgebreid ingegaan op strategische kaders en de bestuurlijke koers voor de komende jaren. Sinds het verschijnen van die voorjaarsnota hebben zich met betrekking tot de kaders en koers geen ontwikkelingen voorgedaan die aanleiding geven tot een bijstelling. De visie uit de voorjaarsnota blijft daarmee ongewijzigd de basis van de begroting 2014-2017.

Ondanks dat, mag worden aangenomen dat de bestuurlijke koers met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen in 2014 nog eens tegen het licht wordt gehouden. Een gedeeltelijk nieuwe raad en/of nieuwe verhoudingen binnen de raad kunnen de koers doen wijzigen.

Duidelijk zal zijn dat het economisch tij hierin een belangrijke factor vormt. Economische groei, of het achterblijven daarvan, bepaalt immers in sterke mate de financiële ruimte binnen de rijksbegroting en daarmee ook het volume van de investeringen en andere uitgaven die het kabinet gaat doen. Omdat het gemeentefonds daaraan is gekoppeld (*trap op, trap af*), omdat onzeker blijft welk aandeel er van de gemeenten wordt verwacht in toekomstige bezuinigingsoperaties en omdat de eerste analyse van de septembercirculaire ons niet bepaald vrolijk stemmen, blijft het verstandig om voorzichtig te begroten.

Een nog dominantere factor voor de financiële armslag in de komende jaren, is de vraag welke gevolgen de decentralisaties voor de gemeenten gaan hebben. Zeker is, dat hier belangrijke beleidskeuzes aan vast zitten voor het sociale domein. Er is wel eens beweerd dat de decentralisaties de grootste hervorming betreffen sinds Thorbecke in 1851 de Gemeentewet invoerde (voortvloeiend uit de Grondwet van 1848). Nu de consequenties van de decentralisaties beetje bij beetje zichtbaar worden, lijkt die bewering ook nog uit te komen.

Maar hoewel de gevolgen ingrijpend kunnen zijn, is het niet een ontwikkeling waar we in Dalfsen bang van hoeven te worden. We zijn nog altijd een financieel en sociaal sterke gemeente, met door de bank genomen hechte gemeenschappen die een stootje kunnen verdragen.

Een andere tendens die sinds het verschijnen van de Voorjaarsnota nadrukkelijker uit de verf begint te komen, is het gegeven dat de initiatieven voor nieuwe ontwikkelingen en projecten steeds vaker vanuit de kernen komen en niet meer op de eerste plaats achter de tekentafel van de gemeente worden bedacht. De laatste plannen van Synergie Nieuwleusen rond *Het Plein* zijn daar een mooi voorbeeld van. Ons college ziet dat in beginsel als een welkome ontwikkeling. We hebben participatie immers hoog in het vaandel staan. Wel vraagt het een andere benadering van initiatieven, zowel bestuurlijk als ambtelijk.

Verderop in dit hoofdstuk zal worden ingegaan op de noodzakelijke ombuigingen. Die zijn in september in grote lijnen met uw raad besproken. Het is daarbij duidelijk geworden dat de rek nu echt uit de begroting is. Maar wanneer we om ons heen kijken en zien dat er gemeenten zijn waar voorzieningen moeten worden afgebouwd om een financieel sluitend plaatje te krijgen, dan kunnen we alleen maar concluderen dat we er in Dalfsen (tot nog toe) genadig vanaf komen. En dat is ons niet in de schoot geworpen. Het is het gevolg van een traditie van voorzichtig financieel beleid en beheer.

Wat geldt voor de exploitatiebegroting, geldt ook voor de investeringsruimte. Die is niet meer te vergelijken met die van een raadsperiode terug. We hebben flink moeten interen op de reserves. Maar daar is een groot aantal voorzieningen voor onze burgers voor in de plaats gekomen; vooral op het gebied van welzijns- en sportaccommodaties, maar ook in de recreatieve sfeer. Alle kernen in Dalfsen zijn er flink op vooruit gegaan.

Maar ook hier is nu terughoudendheid geboden. Er blijft ruimte om te investeren, maar we zullen ten opzichte van de afgelopen jaren een paar tandjes terug moeten schakelen.

Alles overziend gaan we als college met een goed gevoel de komende jaren tegemoet. Samen met uw raad staan ons nog pittige uitdagingen te wachten; maar die hadden we in het verleden ook en die zijn tot een goed einde gebracht.

1.2.2 BELANGRIJKSTE ONTWIKKELINGEN

In de [voorjaarsnota 2013](#) is een aantal topprioriteiten genoemd voor de komende jaren. Dat zijn:

1. De inrichting van het sociale domein.
2. Het sluitend krijgen van de begroting.
3. Demografische ontwikkelingen.
4. Duurzaamheid.
5. Sociale duurzaamheid en leefbaarheid in de kernen.
6. Samenwerking in de regio.

Op alle prioritaire onderwerpen vinden activiteiten plaats die een langere doorlooptijd hebben. Het sluitend krijgen van de begroting is daar (uiteraard) een uitzondering op. In september heeft daar een eerste gedachtewisseling in de raad over plaatsgevonden, waarvan de uitkomsten zijn meegenomen in deze begroting. In de voorjaarsnota werd tevens ruimte ingebouwd voor nieuw beleid. De raad stemde in met de visie van het college *"dat er, ondanks de schaarste, de komende jaren toch ruimte moet zijn voor nieuw beleid. Dat impliceert dat de ombuigingstaakstelling groter moet zijn dan alleen het sluitend maken van de meerjarenbegroting. We houden rekening met een structureel bedrag van € 100.000."*

Het sluitend maken van de begroting is gelukt, inclusief het in stand houden van deze ruimte. Zie de paragraaf over ombuigingen.

De overige onderwerpen komen, waar nodig, terug in de programma's en paragrafen.

1.2.3 OVERIGE ONTWIKKELINGEN

In de [voorjaarsnota 2013](#) zijn de belangrijkste ontwikkelingen op de diverse beleidsterreinen beschreven. Die hebben voor een groot deel betrekking op de gevolgen voor de gemeente van de stagnerende economie. Het afgelopen halfjaar heeft daar helaas geen significante verandering in positieve zin in laten zien. In de volgende hoofdstukken treft u op diverse punten uit de voorjaarsnota de huidige stand van zaken aan. In deze paragraaf treft u een uittreksel aan van de belangrijkste onderwerpen uit de programma's en paragrafen. Dit biedt u de gelegenheid om in relatief kort bestek een totaalbeeld van de ontwikkelingen te krijgen.

In het programma *Bestuur* leest u dat we nog een extra tandje bij willen schakelen op het punt van de burgerparticipatie. Daarnaast worden er diverse ontwikkelingen geschetst op het punt van de digitale dienstverlening en wordt er aangekondigd dat we, mede ter voorkoming van bezwaarschriften, extra willen inzetten op het punt van (pre)mediation.

In het kader van het verbeterplan voor de planning en control zijn stevige stappen gezet met een andere opzet van de voorjaarsnota en de begroting die u nu leest. De hoogste prioriteit en uitdaging ligt nu bij het verbeteren van de jaarrekening, zowel qua inhoud als proces. We doen dat in goed overleg met het accountantsbureau PWC. Voor de ondersteuning van die kant zal nog wel aanvullende budget nodig zijn. Wij nemen dat mee in de najaarsnota 2013.

Binnen het programma *Openbare orde en veiligheid* zal in 2014 vooral de aandacht uitgaan naar de eerste ervaringen met de geregionaliseerde brandweer in de Veiligheidsregio IJsselland. Minder opvallend voor u als raad, maar zeker niet onbelangrijk, zijn de veranderingen op het gebied van crisisbeheersing (rampenbestrijding), waarbij vooral de nadruk op de zelfredzaamheid van burgers opvalt. Verder zal in 2014 een nieuw veiligheidsonderzoek worden gehouden, dat mogelijk zal leiden tot nieuwe prioriteiten op dit gebied.

In het oog springend punt in het programma *Beheer openbare ruimte* zijn vooral de ontwikkelingen op het gebied van de N-wegen (waarvan de N-340 de meest ingrijpende zal zijn) en de aanpassing van de Rechterensedijk.

Verder zal vooral ambtelijk veel energie gaan zitten in de voorbereidingen op de intensievere samenwerking op en integratie van onze wijkteams met de medewerkers van de sociale werkvoorziening. Een zware opgave die projectmatig zal worden aangepakt.

Een andere uitdaging binnen dit programma is het handhaven van het beeldkwaliteitsniveau voor grijs en groen, met lagere budgetten en minder mensen (als gevolg van de personele bezuinigingen).

In het programma Economische zaken komen we tot de voor de hand liggende conclusie dat in tijden van aanhoudende crisis, wij als gemeente vooral in moeten zetten op randvoorwaardelijke bijdragen aan een gezond ondernemersklimaat. Daarnaast zal de samenwerking in regionaal verband meer aandacht krijgen.

Het programma Onderwijs wordt op de korte termijn vooral gekenmerkt door wijzigingen op het gebied van de onderwijshuisvesting, met een overheveling van de verantwoordelijkheid voor het buitenonderhoud naar de scholen. Hoewel er op macro-niveau al wel het een en ander bekend is voor wat betreft de financiële verschuivingen, zijn de concrete gevolgen voor Dalfsen specifiek nog niet volledig in beeld.

In het langere termijn perspectief zullen we ons vooral samen met de scholen gaan buigen over het vraagstuk van het afnemende aantal leerlingen. En verder zullen we met de scholen moeten zien te komen tot afstemming van ons lokaal onderwijs beleid, met de invulling van het passend onderwijs waar vooral de scholen zelf voor verantwoordelijk zijn.

Op het gebied van Cultuur, sport en recreatie zien we dat de bibliotheek een belangrijke rol blijft vervullen op het gebied van kulturhus ontwikkelingen. Ook zullen we in 2014 de eerste ervaringen opdoen met de cultuurarrangementen en gaan we ons buigen over het nieuwe vrijwilligersbeleid. Als het om de accommodaties gaat zien we in 2014 gelijktijdig de realisering/afronding van een aantal projecten (waaronder de Trefkoele en de Potstal) en de voorbereidingen/plannenmakerij van andere (Plein Nieuwleusen).

Absolute nadruk zal er de komende jaren liggen op het programma Sociale voorzieningen en Maatschappelijke dienstverlening. We hebben het dan uiteraard over de voorbereidingen op de decentralisatie van de jeugdzorg, de participatiewet en de transitie van de AWBZ. In de paragraaf *Kaders en Koers* is al de impact van deze operatie genoemd. Het ontwikkelen van een nieuwe organisatie voor de integratie van arbeidsgehandicapten in het beheer van de openbare ruimte komt daar specifiek voor Dalfsen nog eens bij.

Verder zullen er mogelijk ingrijpende veranderingen gaan plaatsvinden op het gebied van de voor- en vroegschoolse educatie (VVE) en het peuterspeelzaalwerk. Daarnaast zullen de eerste stappen worden gezet om het jeugd- en jongerenwerk onder te brengen bij één organisatie. Ook blijven we aandacht besteden aan het belangrijke onderwerp alcoholmatiging, mede in het kader van de nieuwe drank- en horecawet.

In het programma Volksgezondheid en milieu wordt ingegaan op de RUD. In 2014 hebben we zowel de eerste evaluatie van de netwerk RUD, als ook de voorbereidingen op de uitbreiding van taken WABO-breed. Per 1 januari 2015 moet worden voldaan aan landelijke kwaliteitscriteria op het gebied van Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH). Daarin hebben we in 2014 in RUD-verband nog wel een slag te slaan.

De aandacht die de laatste jaren is komen liggen bij waterveiligheid, zal zich in het voor ons liggende jaar onverminderd voortzetten. Hetzelfde geldt voor het onderwerp afval. Om de eigen doelstelling van het afvalbeleid in 2020 te halen (maximaal 30 kg restafval per inwoner en 90 procent hergebruik), zal het college ook in 2014 met concrete voorstellen aan uw raad komen.

Bij het programma Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting wordt vooruitgeblikt op de nieuwe Omgevingswet die in ontwikkeling is en die op termijn wellicht grote consequenties kan gaan hebben voor de organisatie. De effecten ervan zijn op dit moment echter nog niet uitgetekend.

Al eerder wordt het spannend rond de LEADER (subsidie)regeling. In 2014 zal duidelijk worden wat we daar nog van kunnen verwachten. Verder staan de regelingen op het gebied van gebiedsgericht werken vooral in het teken van afbouw en beëindiging.

Uiteraard zal in 2014 en de jaren daarna de ontwikkeling van het Waterfront nog vaak aan de orde komen. Daarnaast moeten er een aantal belangrijke bestemmingsplannen worden vastgesteld, zoals die voor de woninguitbreiding in Oudleusen, Oosterdalfsen en Westerbouwlanden noord.

In 2014 zullen ook de uitkomsten van het onderzoek door de raad naar de grondexploitaties, waar nodig worden omgezet in activiteiten. Daarvoor wachten we eerst het rapport van de rekenkamercommissie af.

Aan uw raad zullen ook enkele voorstellen voor het verbeteren van het proces van ruimtelijke gebiedsontwikkeling worden voorgelegd, met als doel de doorlooptijden drastisch te verkorten.

De *paragrafen* zijn op onderdelen anders van opzet dan u gewend was. Vooral de paragrafen grondbeleid en financiering zijn grondig herzien. Mede op grond van de adviezen van de accountant en de opmerkingen uit uw raad, is hier extra aandacht aan besteed.

In de *paragraaf bedrijfsvoering* leest u wat onze speerpunten zijn op het gebied van het personeelsbeleid, de samenwerking in de regio, het inkoopbeleid, de informatievoorziening en automatisering, de vastgoedinformatievoorziening, en uiteraard de ontwikkelingen in het kader van het verbeterplan planning en control. Vooral *De Verbouwing* vraagt veel extra inspanning van de organisatie. In 2014 zal snel duidelijk moeten worden hoe de toekomstige organisatie er komt te zien. Zo'n proces gaat altijd gepaard met een zekere onrust. Het is vooral een opdracht aan het leidinggevend kader om dit in goede banen te leiden.

In financieel opzicht moeten we op dit punt uit de voorjaarsnota een kanttekening maken. Het betreft de kosten die gepaard gaan met de reorganisatie van de ambtelijke organisatie, onder de naam *De Verbouwing*. In de voorjaarsnota schreven wij daarover onder andere:

"Op dit moment volstaan we met de constatering dat De verbouwing een flinke extra inspanning van de organisatie vereist; en dat terwijl de 'verkoop' uiteraard gewoon doorgaat. We gaan dit zoveel mogelijk op eigen kracht doen, maar zullen daarnaast tijdelijk wat extra capaciteit moeten aantrekken en incidenteel specifieke deskundigheid moeten inhuren. Wij denken dat we deze operatie binnen de bestaande financiële middelen kunnen realiseren. Wanneer zich echter bij de uitwerking frictiekosten en kosten voor een sociaal plan voordoen, komen we hiermee terug bij uw raad. Uitgangspunt van ons college daarbij is dat tegenover eenmalige (frictie)kosten, altijd besparingen op langere termijn moeten staan."

Het laatste deel van deze passage blijft overeind: frictiekosten zijn nu nog niet in beeld en zullen mogelijk in de loop van 2014 met een voorstel aan uw raad worden voorgelegd.

Voor wat betreft de uitwerking van *De Verbouwing* zijn we nu minder zeker over de benodigde externe ondersteuning. Onder andere op de punten van businesscases rond de samenwerking in de regio en de implementatie daarvan, deskundige inbreng bij het ontwikkelen van een nieuwe organisatiestructuur, uitwerking van een nieuw functieboek, inpassingsprocedures, etc., is het de vraag of we het met de beschikbare middelen gaan redden. Het streven om dit binnen de bestaande budgetten te realiseren blijft staan, maar mocht dat niet lukken, dan zullen we hierover nog met een aanvullend voorstel naar uw raad komen.

In de *paragraaf financiering* hebben we getracht u meer dan in het verleden uitleg te geven over onderwerpen zoals treasury, liquiditeitsplanning en het rentebeleid. We zullen daarin de voorzichtige lijn uit het verleden doortrekken en geen onnodige risico's aangaan.

Ondanks de uitgebreidere toelichting en uitleg in deze paragraaf, beseffen wij ons dat het hier vrij technische onderwerpen betreft. In 2014 zullen wij voorzien in informatiebijeenkomsten die ertoe moeten leiden dat uw raad meer inzicht krijgt in deze materie (zoals overigens ook al was opgenomen in het verbeterplan voor de planning en control).

Naar aanleiding van het accountantsverslag over 2012 en het initiatiefvoorstel vanuit uw raad voor een raadsonderzoek naar de grondexploitaties, hebben wij aan de *paragraaf grondbeleid* een nieuwe invulling gegeven. We leiden u onder andere langs de organisatorische inbedding van de grondexploitaties, de begrotingsvoorschriften (BBV), het toezicht op de grondexploitaties door de provincie en de accountant (waaronder de activiteiten en aanbevelingen uit het accountantsrapport), het risicomangement, de berekeningswijze van de algemene reserve, en niet op de laatste plaats de actualiteit van de grondexploitaties.

In de *paragraaf lokale heffingen* geven wij nog eens de beleidslijn met betrekking tot de OZB-ontwikkeling weer, zoals die is afgesproken in het raadsdocument. Daarnaast treft u een overzicht aan van de lokale heffingen, met de mooie conclusie dat Dalfsen de laagste woonlasten heeft van alle gemeenten in Overijssel! Verder treft u informatie aan over het kwijtscheldingsbeleid, de kostendekkendheid van tarieven en het tarievenbeleid voor 2014. Met betrekking tot de uitvoering van de WOZ doet het ons genoegen u te kunnen melden dat de Waarderingskamer naar aanleiding van

de inspectie in 2012 Dalfsen het predicaat 'goed' heeft gegeven (waar dat eerder nog 'naar behoren' was). Ook goed om te melden is dat op het punt van de afvalstoffenheffing de ledigingstarieven in 2014 gelijk blijven aan die van 2013.

In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen worden voor de kapitaalgoederen wegen, infrastructurele kunstwerken, openbare verlichting, riolering, water, openbaar groen en gebouwen achtereenvolgens aangegeven: het beleidskader, de kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren, en de financiële consequenties.

Door een wijziging van het BBV moet de paragraaf Verbonden Partijen met ingang van 2014 ook een lijst van verbonden partijen bevatten. Die treft u in deze begroting aan. Verder ook een overzicht van verbonden partijen met een onderscheid naar voornamelijk financieel belang, bestuurlijke belang, of de vorm van een Gemeenschappelijke Regeling.

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing wordt kort ingegaan op het onderzoek dat in 2013 door de BNG in Dalfsen is gedaan. Dit onderzoek wordt in 2014 afgerond met een presentatie aan uw raad. De eerste, voorlopige uitkomsten leiden tot het beeld dat het weerstandsvermogen van Dalfsen voldoende is ter afdekking van de geïnventariseerde en gekwantificeerde risico's.

De paragraaf klimaat en duurzaamheid laat nog eens zien dat de ambities van onze gemeente op dit gebied onveranderd hoog blijven. De klimaatdoelstellingen zullen nog forse inspanningen vergen. In 2014 starten we met een nieuw Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2014-2015, met als speerpunten: duurzaam (t)huis, duurzaam bedrijf, duurzame energie, duurzame mobiliteit, en gemeentelijke duurzaamheid.

1.2.4 OMBUIGINGEN

De programmabegroting 2014-2017 is financieel gezien vooral opgebouwd vanuit het saldo van de voorjaarsnota. Inclusief de gevolgen van de meicirculaire gemeentefonds was het saldo eind juni als volgt:

<i>(bedragen in euro's; - = nadeel)</i>	2014	2015	2016	2017
Saldo voorjaarsnota incl meicirculaire	410.000	-444.000	-527.000	-527.000

Afgesproken is dat in de maanden juli en augustus de eerste ombuigingsvoorstellen zouden worden voorbereid. Daarbij zijn geen nieuwe bezuinigingen voorgesteld maar is met een kritische blik naar actuele ontwikkelingen gekeken waar ruimte te vinden is.

Die ruimte is op drie fronten aanwezig, te weten:

1. Structurele onderbesteding van budgetten
2. Algemene Uitkering.
  - a. Reëler ramen van hoeveelheidverschillen in de maatstaven
  - b. Ophogen inkomsten voorgaande jaren
3. Rente.

Hieronder volgt een toelichting op de drie onderdelen.

1. Structurele onderbesteding van budgetten

Gedurende de afgelopen jaren doet zich bij herhaling het volgende voor. De begroting is met moeite sluitend te krijgen, terwijl de jaarrekening een overschot laat zien. Om die reden is onderzocht welke posten een structureel overschot laten zien. Daarbij is het gemiddelde overschot over de afgelopen 5 jaar berekend. Dit overschot is geanalyseerd en afgezet tegen het huidige budget 2013. Daar waar sprake is van een structurele ruimte en er geen bijzondere omstandigheden zijn, kan het budget bijgesteld worden. Dit kan zijn naar beneden (bij uitgaven), maar ook naar boven (als inkomsten te laag in de begroting staan).

Exclusief de algemene uitkering en exclusief de rente (komen hierna aan bod), leidt het onderzoek tot de mogelijkheid om begroting bij te stellen tot een bedrag van € 263.500. Dit zonder feitelijke

consequenties voor de budgethouders, aangezien de budgetten in de afgelopen jaren niet zijn aangewend en dus ook niet tot het vaste patroon van uitgaven en inkomsten behoren.

2. Algemene uitkering

a. Reëler ramen van hoeveelheidverschillen in de maatstaven

In de notitie bij de voorjaarsnota 2013 betreffende de meicirculaire 2013 is al gemeld dat er door technische bijstellingen voordelen behaald kunnen worden. Voor de algemene uitkering zijn veel verschillende gemeentelijke factoren belangrijk voor de hoogte van de uitkering. Zo is het aantal inwoners en jongeren een belangrijke factor. Daarnaast spelen ook factoren als uitkeringsgerechtigden, klantenpotentieel, bedrijfsvestigingen en oppervlakte van de gemeente en bebouwing een rol. Ook is de verhouding van de Dalfser ontwikkeling ten opzichte van de landelijke ontwikkeling belangrijk. Deze zijn moeilijk in te schatten. Bij het doornemen van al deze factoren hebben we een aantal reëler bijgesteld en scherper begroot om grote meevallers in de jaarrekening te voorkomen. Dit betreft vooral het bijstellen van de maatstaven: aantal huishoudens met een laag inkomen is -gezien de huidige economische situatie- naar boven bijgesteld en in mindere mate ons klantenpotentieel. Het effect van deze bijstellingen geeft een structureel voordeel van € 125.000.

b. Ophogen inkomsten voorgaande jaren

Daarnaast zien we dat we in voorgaande jaarrekeningen vaak op het laatst nog inkomsten kregen over voorgaande jaren. Dit komt omdat het Rijk die maatstaven soms pas jaren later definitief maakt, waarna een eindafrekening volgt. Wij hielden hier in de begroting voor € 75.000 al rekening mee, maar we zien nu dat we dit bedrag kunnen verhogen met € 25.000 structureel, waarmee het komt op € 100.000.

3. Rente

De rente bevindt zich al een aantal jaren op een laag niveau. Hoewel een stijging zeker tot de mogelijkheden behoort, is het de verwachting dat die beperkt zal zijn en dat de rente ook in de komende jaren nog relatief laag blijft. In de begroting 2013 hanteren we nog een bespaarde rente van 5%, terwijl de rente voor langlopende geldleningen zich momenteel rond de 3% begeeft. Het terugbrengen van de bespaarde rente naar (bijvoorbeeld) 4% behoort daarom tot de mogelijkheden. Dit leidt tot lagere lasten en levert voor de exploitatie (uitgaande van 4% rente) een netto voordeel op van afgerond € 330.000.

Bruto is sprake van een voordeel van € 640.000. Het verschil van € 310.000 komt ten gunste van de burger (€ 10.000 via lagere tarieven) en de grondexploitatie (€ 300.000 via lagere rentebijdrage op boekwaarde). Hoe komen deze bedragen tot stand?

Nr	Betreft	Toelichting	Bedrag
1	Rente kort geld	Het gaat hier om de rente die wij binnen de kasgeldlimiet kunnen lenen. Die rente is momenteel extreem laag (minder dan 1%). In de begroting 2013 is dit een restpost waar ook een afrondingsverschil op terecht komt, waardoor er voor dit onderdeel een rente uit de bus rolt van bijna 6%. Rekening houdend met een geringe marge, kunnen wij volstaan met circa 1,5%. Dit resulteert in een renteverskil van afgerond € 4,7 mln x 4,5%	V 215.000
2	Bespaarde rente	De rentekosten die we berekenen over de reserves, noemen we 'bespaarde rente'. De hoogte van die bespaarde rente bepalen we zelf. Over het algemeen loopt deze rente in de pas met de marktrente. Die kan nu verlaagd worden van 5% naar 4%. Enkele reserves zijn (vanwege technische omstandigheden) uitgezonderd van deze systematiek. In totaal gaat het om afgerond € 42,5 mln aan reserves x 1% renteverskil	V 425.000
	Subtotaal		V € 640.000
3	Effect naar 'derden'	Via de zogenaamde omslagrente berekenen wij onze totale rentekosten door aan onze producten en vormt het dus een onderdeel van de kostprijs van onze diensten. Daar waar sprake is van kostendekkende tarieven, gaan deze omlaag. Te denken valt vooral aan de bedragen die wij bij burgers in rekening brengen en de rentevergoeding die wij vanuit de grondexploitatie ontvangen (boekwaarde van de gronden). Bij die 'partijen' ontstaan voordelen, waar eenzelfde nadeel voor ons tegenover staat. Van de burgers ontvangen wij 1% minder rente over een bedrag van afgerond € 1 mln (€ 10.000) en van de grondexploitatie 1% minder rente over afgerond € 30,0 mln (€ 300.000) (bedragen op basis begroting 2013)	N € 310.000
	Eindtotaal	(afgerond bedrag)	V 330.000

Op 9 september zijn bovengenoemde ombuigingsvoorstellen opiniërend in een commissievergadering behandeld. De uitkomsten hebben we verwerkt in de begroting 2014-2017.

1.3 FINANCIËLE MUTATIES

1.3.1 STRUCTURELE FINANCIËLE MUTATIES

In deze paragraaf worden de overige structurele financiële mutaties toegelicht zoals zij verwerkt zijn in de programmabegroting 2014-2017.

Het gaat om de volgende mutaties:

1. Nieuwe rijksbezuinigingen

In de voorjaarsnota 2013 stond op blz 15 de volgende alinea: *door het sociaal akkoord van 11 april 2013 tussen het kabinet en de sociale partners is het eerdere besluit van het kabinet om nog eens € 4,3 miljard te bezuinigen zeer waarschijnlijk van tafel. Voor Dalfsen gaat dit om een nadeel € 200.000 vanaf 2014. In augustus/september bekijkt het kabinet of er alsnog extra maatregelen voor 2014 moeten worden genomen. Voorzichtigheidshalve houden wij bij de komende bezuinigingsoperatie wel rekening met dit nadeel van € 200.000 structureel.*

Inmiddels weten we wel beter, want die bezuinigingen van ruim 4 miljard gaan niet van tafel maar zijn zelfs verhoogd naar 6 miljard. Waar deze bezuinigingen precies terecht gaan komen was bij het opstellen van deze begroting nog ongewis. Deze begroting is namelijk opgebouwd vanuit de meicirculaire van het gemeentefonds. Wel hebben we in de begroting een buffer zitten van € 400.000 voor 2014 en van € 200.000 structureel vanaf 2015 om de gevolgen van de septembercirculaire grotendeels af te dekken. De septembercirculaire staat geagendeerd voor de raadsvergadering van december, de gevolgen zullen wij als begrotingswijziging verwerken.

2. Subsidie bibliotheek

Voor de jaren 2014 tot en met 2018 is door de raad een nieuw bibliotheekbeleid vastgesteld, waarbij tevens invulling is gegeven aan de bezuinigingstaakstelling. Begrotingstechnisch is er een meevaller van € 60.000 structureel.

3. Kindcentrum De Driehoek Nieuwleusen

Doomijn (peuterspeelzaal) huurt ruimte in De Driehoek. Zij huurt al enkele jaren teveel ruimte, maar heeft het surplus daaraan via onderverhuur (met toestemming van de gemeente) bij Allio (kinderopvang) kunnen wegzetten. Hierdoor kon Doomijn haar verplichtingen jegens de gemeente nakomen. Ook de kinderopvang zit in een recessie en heeft de ruimte in De Driehoek niet meer nodig. Zij heeft de (onder)huur opgezegd. De peuterspeelzaal heeft de ruimte ook niet nodig en zegt de huur bij de gemeente op. Zij moet dit doen om niet zelf in de financiële problemen te komen. Het lijkt niet mogelijk om op korte termijn een nieuwe huurder te vinden. Er loopt op dit moment onderzoek naar de huisvestingssituatie van organisaties in en rond het Middengebied. Doel is het aantal m2 gebouw optimaal te gebruiken. Het gebouw De Driehoek lift daarin mee. Op korte termijn verwachten wij geen huurder te kunnen vinden. Nadeel € 15.000 structureel.

4. Extra onderhoudskosten N340

De provincie heeft een conceptovereenkomst opgesteld waarin de nieuwe eigendoms- en beheersgrenzen uit het PIP voor de N340 staan. De overeenkomst moet door de provincie en de gemeente Dalfsen worden ondertekend. De overeenkomst regelt onder andere dat op verschillende locaties grond overgedragen wordt. In de begroting 2014 - 2017 moet vanaf 2015 een structureel bedrag van zo'n € 12.000 worden opgevoerd voor extra reguliere onderhouds- en beheerskosten.

5. Toezicht Drank- en horeca (DHW)

Per 1 januari 2014 ligt deze taak formeel bij de gemeente en zal er budget moeten worden gereserveerd om deze toezichtstaak op te kunnen uitvoeren. Daarvoor zal gebruik worden gemaakt van het op te richten kennispunt Drank&Horeca dat onder de RUD zal fungeren. Worden er boetes opgelegd dan kunnen deze bedragen terugvloeien naar het budget Drank- en horeca. Daarmee kan dan een deel van de kosten voor het houden van toezicht worden terugverdiend. In november zal het beleidsdocument DHW ter vaststelling worden aangeboden aan de raad. Afhankelijk van de keuzes die daarin worden gemaakt is een aanname gedaan van het te verwachten benodigde budget van € 15.000 per jaar.

6. Salariskosten

Op een begroting van € 11 miljoen vallen de salariskosten 2014 € 60.000 hoger uit dan begroot (circa 0,5 procent). Dit komt door veranderingen in de werkgeverslasten, diverse gebruikelijke kleine mutaties als gevolg van enkele functiewaarderingen en beheersmaatregelen na personeelsbeoordelingen.

7. Overig

Dit betreft de werkelijke kapitaallasten en de gevolgen van het doorrekenen van de begroting. Voor 2014 is dit iets nadeliger dan stond in notitie van de ombuigingen en voor de jaren erna voordeliger.

1.3.2 INCIDENTELE FINANCIËLE MUTATIES

In deze paragraaf worden de overige incidentele financiële mutaties toegelicht zoals zij verwerkt zijn in de programmabegroting 2014-2017.

Het gaat om de volgende mutaties:

1. Subsidie zwembad Heidepark

Gedurende een reeks van jaren vindt overleg plaats tussen de gemeente, de Stichting Natuurbad Heidepark en Camping Heidepark over het realiseren van campingplaatsen rond het natuurbad in Lemelerveld. Voor de gemeente was het doel een bezuiniging te realiseren, het natuurbad toekomst bestendig te krijgen en de camping een extra faciliteit te bieden. Met elkaar zouden we er beter van moeten worden. Het overleg is in juli 2013 stopgezet. Het bleek op het laatste moment niet mogelijk om met elkaar voorwaarden af te spreken waarin alle partijen vertrouwen hadden om met elkaar de toekomst in te gaan. De gemeente wil de faciliteit voor Lemelerveld behouden en met de stichting en Plaatselijk belang kijken of er andere samenwerkingsmodellen te vinden zijn die tot het behoud van het natuurbad leiden. Voorgesteld wordt om de subsidie voor de stichting in stand te houden tot het moment dat het voortbestaan van het bad gewaarborgd is. In facilitaire zin moeten er maatregelen worden genomen. Dat betekent dat eventuele werkzaamheden buiten het zwemseizoen uitgevoerd moeten worden. Daarom het voorstel om incidenteel voor de jaren 2014, 2015 en 2016 een bedrag van € 13.500 op te nemen.

2. Kunstwegen

De gemeente Dalfsen neemt deel aan het project Kunstwegen. Een kunstroute die van Nordhorn naar Zwolle loopt via de Vecht. Binnen deze route staat de verbinding tussen kunst, natuur en toerisme centraal. De zwevende kei, het geluidskunstwerk en het te plaatsen kunstwerk in de Gerner Marke zijn onderdelen van deze route. Binnen het project wordt samengewerkt met de gemeenten Zwolle, Ommen en Hardenberg. Deze gemeenten hebben afspraken met de stichting Kunstwegen tot en met 2015. Om de voortgang van het project te waarborgen en de samenwerking met de overige gemeenten te behouden, hebben wij voor 2014 en 2015 het benodigde bedrag van € 11.000 opgenomen in de begroting.

3. Handhaving permanente bewoning recreatiewoningen

Uw raad heeft op 24 juni 2013 ingestemd met het Beleidsplan permanente bewoning recreatiewoningen. Daarmee is ook ingestemd met de onzekerheid van de omvang van het budget dat nodig is om deze handhavingstaak uit te voeren. We hebben ervoor gekozen deze kosten in te schatten op basis van het maximale aantal mogelijke illegale situaties. In 2014 zal daarvoor externe inhuur moeten plaatsvinden voor een bedrag van € 170.000. Voor de jaren daarna is op dit moment nog geen raming mogelijk.

1.3.3 INVESTERINGSPLAN

Het investeringsplan 2014 -2017 is een update van het investeringsplan 2013 - 2016. Hieronder volgt een overzicht van de aangeleverde mutaties.

<i>(bedragen in euro's; - = nadeel)</i>		2014	2015	2016	2017	
Programma 1. Bestuur						
5014000 Tractie auto's						
*	Vervangen Ford Transit Conect (85-VHG-2)	5.000	5.000			
N	Vervangen Electrobus Mails wijkteam Dalfsen	65.000			65.000	
N	Vervangen Ford Transit 67-VLK-1	50.000			50.000	
N	Vervangen Volkswagenbus wijkteam buitengebied	60.000			60.000	
5017000 Tractie tractoren						
*	Vervangen Renault Master buitengebied	10.000	10.000			
N	Vervangen Iseki tractor begraafplaats Dalfsen	35.000			35.000	
5018000 Tractie tractorcombinaties						
*	Vervangen John Deere 6520 wijkteam buitengebied	10.000	10.000			
*	Vervanging heggenschaar Fendt	5.000		5.000		
*	Vervangen Fendt tractor Dalfsen	30.000	30.000			
		270.000	40.000	15.000	210.000	
Programma 3. Beheer openbare ruimte						
210.07 Gladheidbestrijding						
*	Opzetstrooier + sneeuwplough mitsubishi bus	1.000	1.000			
N	Vervangen 2 aanhangzoutstrooiers achter tractoren	35.000			35.000	
		36.000	1.000	0	35.000	
Programma 8. Volksgezondheid en Milieu						
722.00 Riolen en gemalen						
N	Maatregelen uitvoering GRP	979.000			979.000	
		979.000	0	0	979.000	
Totaal programma 1 t/m 9		1.285.000	41.000	15.000	5.000	1.224.000

* : Op basis van het BBV hebben we bij deze investeringen het investeringsbedrag opgehoogd met de te verwachten inruilwaarde. Voorheen boekten we netto, nu bruto. Hiermee voldoen we aan het BBV.

N : Betreft een nieuwe investering.

Het effect van bovengenoemde mutaties op de kapitaallasten is in onderstaande tabel weergegeven.

<i>(bedragen in euro's; - = nadeel)</i>	2014	2015	2016	2017
Mutaties investeringsplan	0	-7.500	-9.500	-10.000

De kapitaallasten van de investeringen 2017 komen terug in de begroting 2015-2018.

1.4 FINANCIËEL (MEERJAREN)BEELD

Samengevat wordt het tekort van de voorjaarsnota, dankzij de structurele onderbestedingen na analyse van 5 jaarrekeningen (ombuigingen) en de diverse mutaties, omgebogen tot een sluitend begrotingssaldo voor de jaren 2014-2017.

Zie onderstaande tabel.

<i>(bedragen in euro's; - = nadeel)</i>	2014	2015	2016	2017
Saldo voorjaarsnota incl meicirculaire	410.000	-444.000	-527.000	-527.000
<u>Structurele onderbestedingen na analyse jaarrekeningen:</u>				
Onderbestedingen aan de lastenkant	153.500	153.500	153.500	153.500
Onderbestedingen aan de batenkant	110.000	110.000	110.000	110.000
Verlaging rente %	330.000	330.000	330.000	330.000
Groei maatstaven algemene uitkering	125.000	125.000	125.000	125.000
Ophogen inkomsten algemene uitkering voorgaande jaren	25.000	25.000	25.000	25.000
<u>Mutaties na de voorjaarsnota:</u>				
Verwachte extra rijksbezuinigingen	-400.000	-200.000	-200.000	-200.000
Lagere subsidie bibliotheken	60.000	60.000	60.000	60.000
Subsidie natuurbad Heidepark	-13.500	-13.500	-13.500	
Kunswegen	-11.000	-11.000		
Kindcentrum De Driehoek Nieuwleusen	-15.000	-15.000	-15.000	-15.000
Extra onderhoudskosten N340		-12.000	-12.000	-12.000
Toezicht drank en horeca	-15.000	-15.000	-15.000	-15.000
Handhaving permanente bewoning recreatiewoningen	-170.000			
Salariskosten	-60.000	-60.000	-60.000	-60.000
Mutaties investeringsplan	0	-7.500	-9.500	-10.000
Overig	-188.000	11.500	126.500	57.500
Begrotingssaldo 2014-2017	341.000	37.000	78.000	22.000

Hoofdstuk 2 Programma's

PROGRAMMA 1 BESTUUR

Lasten

OMSCHRIJVING VAN HET PROGRAMMA

Het programma omvat alle taken van raad en college op het terrein van het openbaar bestuur en de ondersteuning en dienstverlening hierbij door de gemeentelijke organisatie. Tot dit programma behoren ook de algemene dekkingsmiddelen (inkomsten die de gemeente min of meer vrij kan besteden). In de paragraaf Bedrijfsvoering wordt ingegaan op het gevoerde beleid op het gebied van de ondersteunende taken door de organisatie. De paragrafen Lokale heffingen en Financiering hebben ook een sterke relatie met de producten van dit programma en geven inzicht in het gevoerde beleid op deze terreinen.

PORTEFEUILLEHOUDERS EN PRODUCTEN VAN DIT PROGRAMMA

Portefeuillehouder Noten	<ul style="list-style-type: none"> • Bestuursorganen • Bestuursondersteuning B&W • Bestuurlijke Samenwerking • Burgerzaken • Gemeentelijke Basis Administratie • Vastgoedinformatie • Bestuursondersteuning raad en rekenkamer(funcitie)
Portefeuillehouder Goldsteen	<ul style="list-style-type: none"> • Secretarieleges • Nutsbedrijven • Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar • Overige financiële middelen • Geldleningen en uitzettingen langer/gelijk aan 1 jaar • Algemene uitkering Gemeentefonds • Algemene Baten en Lasten • Uitvoering Wet WOZ • Baten Onroerende-zaakbelasting gebruikers • Baten Onroerende-zaakbelasting eigenaren • Baten baatbelasting • Baten toeristenbelasting • Baten hondenbelasting • Baten precariobelasting • Lasten heffing en invordering gem. belastingen • Saldo van kostenplaatsen • Saldo van baten en lasten • Mutaties reserves programma 1 • Resultaat

BELANGRIJKE ONTWIKKELINGEN

Ontwikkelingen gemeenteraad en griffie

De griffie heeft als speerpunt om een goede logistieke ondersteuning en adviserende functie te vervullen richting de raad om daarmee de kwaliteit van besluitvorming te bevorderen. In maart 2014 worden er verkiezingen gehouden voor de gemeenteraad. Dit kan leiden tot een gewijzigde samenstelling van de huidige gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders. Voor de gemeenteraad stellen wij een overdrachtdossier samen. Daarnaast zullen wij diverse activiteiten (mede)organiseren voorafgaand aan de verkiezingen en een inwerkprogramma opstellen voor de raadsleden.

Communicatie

We zien dat burgerparticipatie en overheidsparticipatie een steeds belangrijkere rol krijgen bij de beleidsvorming. In 2014 willen we burgerparticipatie nog steviger verankeren in de organisatie. Dat doen we door strakker toe te zien op het invullen van de verplichte checklist burgerparticipatie.

In 2014 gaan we veelvuldig gebruik maken van de mogelijkheden van social media om met verschillende doelgroepen te communiceren. De belangrijkste social media voor de gemeente zijn Twitter en Facebook. Opmerkingen, vragen en klachten die via deze kanalen binnenkomen behandelen we op dezelfde manier als bijvoorbeeld e-mail en telefonische contacten.

Intranet

Het huidige intranet dateert uit 2008. Dit interne communicatiemiddel is na 5 jaar aan vervanging toe. In 2013 is een plan van aanpak geschreven. Medewerkers van de organisatie zijn hier bij betrokken. In 2014 wordt het nieuwe intranet geïmplementeerd, dat voldoet aan de laatste technische eisen, een frisse vormgeving heeft en het mogelijk maakt medewerkers informatie op maat te bieden. Hiermee sluiten we aan bij Het Nieuwe Werken/ Ambtenaar 2.0.

Website

In 2014 wordt het aantal digitale formulieren dat beschikbaar is op de website verdubbeld, waarbij voor een aantal formulieren ook een koppeling gemaakt wordt met het Klantcontactcentrum (KCC).

Per 1 januari 2014 treedt (het laatste deel van) de Wet elektronische bekendmaking in werking. Met deze wijziging van de Algemene wet bestuursrecht en de Gemeentewet, worden gemeenten verplicht om hun algemeen verbindende voorschriften integraal bekend te maken in een elektronisch Gemeenteblad.

In opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) is hiervoor de Gemeenschappelijke Voorziening voor Officiële Publicaties ontwikkeld (het GVOP). Dalfsen sluit zich hier bij aan. Voorbeeld:

<http://www.overheid.nl/overheidsinformatie/bekendmakingen#/provincie/Utrecht/gemeente/Utrecht>

Elk jaar is de gemeente verplicht een beveiligingsassessment uit te voeren voor DigiD. Daarbij wordt getest of bezoekers van de website op een veilige manier producten en diensten kunnen aanvragen met hun DigiD. De eerste test vindt aan het eind van 2013 plaats.

Juridische kwaliteitszorg (JKZ)

Met de juridische kwaliteitszorg willen we het juridisch besef binnen de organisatie vergroten en verankeren alsmede de juridische houdbaarheid van de besluiten vergroten. We houden jaarlijks minimaal twee Legal-audits op verschillende onderwerpen of werkprocessen.

Onderdeel van JKZ is het toepassen van (pre)mediation. In 2013 hebben we proefgedraaid en hebben medewerkers een training mediation vaardigheden gevolgd. In 2014 starten we hier definitief mee. (Pre)mediation houdt in dat belanghebbenden en vertegenwoordigers van het betreffende bestuursorgaan, onder begeleiding van een onafhankelijk gespreksleider proberen om gezamenlijk tot een voor alle betrokkenen acceptabele oplossing te komen.

Dienstverlening

De verdere uitwerking van dienstverlening is met ingang van deze begroting opgenomen in de paragraaf bedrijfsvoering.

ONZE DOELEN EN BIJZONDERE ACTIVITEITEN

Binnen het programma bestuur liggen onze doelen op de volgende terreinen:

- Digitalisering
- Communicatie
- Juridische kwaliteitszorg/pre-meditation en afhandeling bezwaarschriften
- Wet Waardering Onroerende Zaken
- Planning en Control

Digitalisering

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

- Toename aantal digitale aanvragen via www.dalfsen.nl

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Aantallen digitale aanvragen	statistiek programma website	1.468 (2012)	2.000	2.150	2.200	2.200
Toename bezoekersaantallen op www.dalfsen.nl	statistiek programma website	146.000 (2012)	190.000	200.000	210.000	210.000

Wat gaan we ervoor doen?

- Gebruik maken van de SIM formulierenmodule
- De website blijven doorontwikkelen.

Communicatie

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

- Relatiemanagement verankeren
- Betere aansluiting op mediagebruik doelgroepen
- Omschrijven communicatie en meten effecten
- Betrokkenheid burgers door burgerparticipatie en frequent overleg
- Goed geïnformeerde burgers

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Oordeel burger over informatie gemeente (voldoende en toegankelijk)	Waar staat je gemeente	7,3 (2009)	7,5	-	-	7,5
Aantal keren inzet burgerpanel	Programm aplan Dienstverle ning	2 *) (2013)	3	3	3	3

*) inmiddels 1 afgerond, verwachting is dat er nog een tweede komt

Wat gaan we ervoor doen?

- Hanteren checklist burgerparticipatie
- Inzetten van het burgerpanel
- Inzet van social media uitbreiden

Juridische kwaliteitszorg/pre-mediation en afhandeling bezwaarschriften

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

- Reductie van het aantal bezwaarschriften, doordat het advies van de bezwarencommissie doorwerkt naar de primaire besluiten
- Reductie van het aantal beroepsprocedures
- Verbetering relatie tussen bezwaarmaker en gemeente
- Toename van de juridische kwaliteit in de organisatie

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Aantal beroepsprocedures *)	intern	-	5% (1)	5% (1)	5% (1)	5% (1)
Aantal beroepsprocedures gegrond *)	intern	-	<5% (0)	<5% (0)	<5% (0)	<5% (0)
Aantal zaken opgelost met (pre)mediation *)	intern	-	15% (4)	20% (5)	25% (6)	30% (7)
vermindering aantal bezwaarschriften	intern	-	4	5	6	7

*) percentage en (absoluut aantal)

Wat gaan we ervoor doen?

- Toepassen van pre-mediation
- Adviseren over bezwaarschriften
- Houden van legal audits
- Adviseren over complexe juridische zaken.

Wet waardering onroerende zaken

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

- Continuering beoordeling van de Waarderingskamer dat de uitvoering van de Wet WOZ binnen de gemeente Dalfsen goed is

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Oordeel Waarderingskamer over uitvoering Wet WOZ	Waarderingskamer	Naar behoren (2012)	Goed	Goed	Goed	Goed
Aantal objecten in bezwaar	Team Belastingen	573 (2012) 4,3%	-5%	-10%	-15%	-20%

Wat gaan we ervoor doen?

- Verzenden van 99% van WOZ – beschikkingen in de 8^e / 9^e week van kalenderjaar
- Verwerken van kadastrale wijzigingen / objectmutaties / subjectmutaties binnen 3 maanden na ontstaan wijziging
- Afronding herwaardering voor 1 december van kalenderjaar
- Informele bezwaren afhandeling bevorderen

Planning en Control

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

- Verbetering van Planning en Control
- Smart maken doelen en prestaties, dashboards toepassen en een sluitende cyclus creëren

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Oordeel raad over P&C instrumenten	Griffie	-	6	7	7,5	7,5

Wat gaan we ervoor doen?

- Doorontwikkeling P&C aan de hand van voorzet accountant
- Klankbord via raads werkgroep P&C
- Voortgang rapporteren via reguliere P&C documenten

RELEVANTE BELEIDSPANNEN EN VERORDENINGEN

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

- Communicatievisie 2012 - 2016 (januari 2012)
- Bestuursopdracht planning & control (2012)
- [Nota waardering en afschrijving \(2011\)](#)
- Procedureboek griffie (2011)
- GBA beheerregeling (2010)
- [Treasurystatuut \(2010\)](#)
- [Nota reserves en voorzieningen \(2010\)](#)
- Coalitieakkoord 2010 – 2014 (2010)
- Verordening op de commissie voor de behandeling van bezwaarschriften (2010)
- [Raadsprogramma, “samen kiezen, samen doen” 2010 - 2014 \(2010\)](#)
- Missie en Visie Dalfsen 2020 - Bij Uitstek Dalfsen (2009)
- [Verordening rechtspositie wethouders, raads- en commissieleden \(2009\)](#)
- [Inkoop- en aanbestedingsbeleid \(2009\)](#)
- Instellingsverordening op de raadscommissie (2008)
- Reglement van Orde gemeenteraad (2008)
- Beleidsplan Interne Communicatie “Samen samenwerken aan succes” (2008)
- Samenwerking met andere gemeenten (DOORSZ) (2006)
- Verordening inzake wijze waarop ingezetenen en belanghebbenden bij voorbereiding gemeentelijk beleid worden betrokken (Inspraakverordening) (2006)
- Verordening op het burgerinitiatief (2005)
- Financiële verordening gemeente Dalfsen (2004)
- Controleverordening gemeente Dalfsen (2004)
- Verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid (2004)
- Verordening onderzoeksrecht gemeenteraad (2004)
- Instructie griffier (2003)
- Gedragscode integriteit (2003)
- Verordening op de Wet Bescherming Persoonsgegevens (2002)
- Reglement van orde B&W (2001)

WAT MAG HET KOSTEN?

Bestuur	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Lasten	-6.640	-6.938	-6.501	-6.185	-6.079	-6.023
Baten	30.210	30.433	29.592	28.731	28.813	29.043
Saldo van Lasten en Baten	23.570	23.495	23.091	22.545	22.733	23.019
Storting in reserves	-3.338	-4.573	-2.363	-2.074	-1.931	-1.897
Onttrekking aan reserves	2.397	2.880	2.304	2.062	1.994	1.919
Resultaat	22.629	21.802	23.032	22.533	22.796	23.041

Uitsplitsing saldo per product	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Bestuursorganen	-1.147	-1.111	-1.100	-1.099	-1.108	-1.118
Bestuursondersteuning college B&W	-1.203	-1.590	-1.601	-1.479	-1.460	-1.459
Burgerzaken	-1.090	-896	-953	-887	-910	-918
Baten secretarieleges burgerzaken	323	282	317	321	326	330
Bestuurlijke samenwerking	-104	-216	-171	-171	-172	-173
Bestuursondersteuning raad en rekenkamer	-182	-203	-206	-207	-209	-211
Nutsbedrijven	446	380	393	386	379	362
Geldleningen < 1 jaar	41	30	10	10	10	10
Overige financiële middelen	35	46	46	46	46	46
Geldleningen en uitzetting > 1 jr	3.367	3.653	2.363	2.074	1.931	1.897
Algemene uitkering gemeentefonds	20.957	20.129	21.013	19.992	20.169	20.123
Algemene baten en lasten	-28	738	14	14	14	15
Uitvoering Wet WOZ	-354	-380	-352	-369	-371	-373
Baten OZB-gebruikers	744	685	700	714	721	728
Baten OZB-eigenaren	3.701	3.745	3.890	4.025	4.135	4.176
Baten baatbelasting	0	0	0	0	0	0
Baten toeristenbelasting	146	169	171	173	173	173
Baten hondenbelasting	135	139	141	143	145	146
Baten precariobelasting	22	21	21	21	21	21
Lasten heffing en invordering gem. belastingen	-47	-47	-56	-49	-56	-57
Saldo van kostenplaatsen	-2.193	-2.076	-1.549	-1.113	-1.052	-702
Saldo van lasten en baten	23.570	23.495	23.091	22.545	22.733	23.019

Grafische weergave van lasten en baten naar product (bedragen x € 1.000)

Lasten

Baten

Toelichting mutatie reserves (bedragen x € 1.000)	Bedrag
Storting	
Ontvangen rente geldlening Vechthorst (Volkshuisvesting)	-264
Bespaarde rente (Diverse reserves waaraan rente wordt toegevoegd -zie bijlage 4.4)	-2.099
Totaal storting	-2.363
Onttrekking	
Kapitaallasten nieuwbouw gemeentehuis (Gemeentehuis meubilair-bouw-installaties)	1.392
Kapitaallasten nieuwbouw huisvesting brandweer / buitendienst (Kazerne Nieuwleusen)	92
Afbouw compensatie vervallen dividend WMO (Algemene reserve reeds bestemd)	59
1/15e deel verkoopopbrengst t.g.v. exploitatie (Verkoop preferente aandelen Vitens)	152
Bespaarde rente t.g.v. exploitatie (Algemene reserve vaste buffer)	160
Kosten pre-vut/voormalig personeel (Pre-VUT)	108
50% vrijval reserve t.g.v. exploitatie (Volkshuisvesting overdracht woningbedrijf)	200
Investeringsplan: Basiskaart Grootschalige Topografie / GBA / procesoptimalisatie (Algemene reserve vrij besteedbaar)	81
Inhuur planning en control (Algemene reserve vrij besteedbaar)	60
Totaal onttrekking	2.304

AFWIJKING VAN HET PROGRAMMA T.O.V. 2013

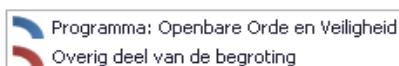
Saldo van lasten en baten (bedragen x € 1.000)	Bedrag
Begroting 2013	23.495
Begroting 2014	23.091
Nadeel	-404
Toelichting: Enerzijds is sprake van een voordeel op de algemene uitkering en OZB. Anderzijds is er een nadeel op de bespaarde rente.	

PROGRAMMA 2 OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID

Lasten

OMSCHRIJVING VAN HET PROGRAMMA

Het programma omvat het integrale en externe veiligheidsbeleid waarin de gemeente een regierol vervult ten opzichte van politie, justitie, maatschappelijke organisaties en burgers.

De gemeente, waartoe ook de brandweer behoort, voert de regie en ontwikkelt beleid op alle vijf schakels van de veiligheidsketen, te weten pro-actie, preventie, repressie, preparatie en nazorg.

PORTEFEUILLEHOUDERS EN PRODUCTEN VAN DIT PROGRAMMA

Portefeuillehouder Noten	<ul style="list-style-type: none"> • Brandweer • Rampenbestrijding • Openbare orde en integrale veiligheid
Portefeuillehouder Goldsteen	<ul style="list-style-type: none"> • Mutaties reserves programma 2

BELANGRIJKE ONTWIKKELINGEN

Geregionaliseerde Brandweer

Per 1 januari 2014 is de brandweer volledig geregionaliseerd en maakt het onderdeel uit van de veiligheidsregio IJsselland. Het beroepspersoneel, de vrijwilligers en het materieel is overgedragen aan de regio. De veiligheidsregio zal de taken verrichten die eerst door de gemeente werden verricht. Er zullen dienstverleningsovereenkomsten worden opgesteld tussen gemeente en veiligheidsregio over de wijze van uitvoering van de taken. Wij blijven de ontwikkelingen binnen de veiligheidsregio nauwlettend volgen en de belangen van Dalfsen bewaken.

Integrale veiligheid

Het huidige beleidsplan loopt eind 2014 af. Komend jaar gaan we onderzoek doen naar de subjectieve veiligheidsgevoelens van onze inwoners. Naast de objectieve veiligheidsgegevens vormen deze de input voor een nieuw op te stellen integraal veiligheidsbeleid.

Externe veiligheid

In 2014 doen we onderzoek naar de noodzaak om het externe veiligheidsbeleid aan te passen aan nieuwe wet en regelgeving.

Crisisbeheersing

Doorontwikkeling van het team Bevolkingszorg. Er komt meer nadruk te liggen op de zelfredzaamheid van inwoners.

ONZE DOELEN EN BIJZONDERE ACTIVITEITEN

Binnen het programma openbare orde en veiligheid liggen onze doelen op de volgende terreinen:

- Crisisbeheersing
- Externe veiligheid
- Integrale veiligheid

Crisisbeheersing

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

- Op peil houden van het opleidingsniveau van de leden van het Team Bevolkingszorg door het structureel aanbieden van opleidingen, trainingen en oefeningen (4 per jaar);
- Blijven bijdragen aan de huidige regionale ramp- en crisisbeheersingsorganisatie door middel van leveren van personele capaciteit aan het Team Bevolkingszorg (23 medewerkers waarvan er 2 medewerkers deelnemen aan piketregelingen);
- Een bijdrage leveren aan de doorontwikkeling van het Team Bevolkingszorg, op basis van de bevindingen uit het rapport 'Bevolkingszorg op orde, de vrijblijvendheid voorbij' van de Commissie Bruinooge. Een van de belangrijkste uitgangspunten is dat de overheid erop rekent dat de samenleving haar verantwoordelijkheid (ook) tijdens een crisis neemt en stemt haar bevolkingszorg af op de zelfredzaamheid van de samenleving.
- In samenwerking met de Veiligheidsregio actieve risicocommunicatie naar inwoners via 4 publicaties op website en in lokale media: Burgers zijn op de hoogte van de risico's waarmee zij geconfronteerd kunnen worden en hun eigen verantwoordelijkheid daarbij en zijn bereid hun bijdrage daaraan te leveren (zelfredzaamheid).

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Burgers actief informeren over risico's in de leefomgeving en daarbij ook handelingsperspectieven bieden (zelfredzaamheid).

Externe veiligheid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Doel van het externe veiligheidsbeleid 2011-2014 is aan de burgers een veilige leefomgeving te bieden en om duidelijk te maken welke (externe) veiligheidsrisico's in de gemeente Dalfsen aanwezig zijn en hoe met deze en toekomstige risico's dient te worden omgegaan. Wij streven hierbij naar een verantwoord evenwicht tussen risico's en de behoefte aan de activiteiten die de risico's veroorzaken. We voldoen aan de huidige en toekomstige wettelijke verplichtingen. Waar wettelijke verplichtingen ophouden ontstaat een gebied waarbinnen de gemeente voor wenselijke ontwikkelingen kan kiezen. In 2014 dient voor de jaren 2015-2018 het huidige beleid te worden geactualiseerd.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Behoud van de huidige capaciteit, kennis en deskundigheid van medewerkers voor het kwalitatief goed uitvoeren van de wettelijke externe veiligheidstaken	Jaarrapportage externe veiligheid	Aantal gevolgde opleidingen en/of informatievergaderingen: 3 (2012)	3	3	3	3

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Jaarlijks wordt aan de provincie Overijssel de Jaarrapportage externe veiligheid gestuurd over de stand van zaken rond het gemeentelijke externe veiligheidsbeleid: Heeft het gevoerde beleid voldaan aan de voorwaarden die worden gesteld aan de toekenning van de provinciale subsidie in het kader van het Meerjarenprogramma Externe Veiligheid? Deze wordt ook aangeboden aan het college en de gemeenteraad.

Integrale veiligheid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

- De algemene doelstelling van het integrale veiligheidsbeleid is om samen met alle veiligheidspartners de huidige veilige woon- en leefomgeving in stand te houden. Op basis van objectieve ('harde' cijfers politie) en subjectieve veiligheidscijfers (Veiligheidsonderzoek 2009) is in 2010 de Kadernota Integrale Veiligheid 2011-2014 vastgesteld met nieuwe prioriteiten voor het integrale veiligheidsbeleid. De resultaten die we willen bereiken zijn gericht op de gehele looptijd 2011-2014.
- Speerpunten voor 2014 zijn en blijven:
  - de controle op de naleving van het hondenbeleid,
  - hard rijden,
  - terugdringen van het aantal woninginbraken,
  - tegengaan van jeugdoverlast en
  - aanpak van huiselijk geweld.

Deze zijn vastgelegd in het Uitvoeringsprogramma 2013-2014. Naar verwachting blijven dit ook in de periode 2015-2018 belangrijke speerpunten. In 2018 zal opnieuw een Veiligheidsonderzoek worden gehouden.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Percentage van het aantal respondenten dat overlast door hondenpoep noemt als inbreuk op de leefomgeving.	Veiligheidsmonitor	16% (Veiligheidsmonitor 2009)	11%			6%
Percentage van het aantal respondenten dat 'te hard rijden' noemt als groot probleem in de buurt	Veiligheidsmonitor	35% (Veiligheidsmonitor 2009)	25%			20%
Aantal woninginbraken	Gebiedsscan politie	56 (2010)	53			50
Totaal aantal 'Keurmerk Veilig Wonen'-gecertificeerde woningen	Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid	690 (2010)	759			835
Aantal gevallen van huiselijk geweld	Jaarrapportage aanpak huiselijk geweld	10 (2010)	9			8

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Evaluatie aantal hondentoiletten
- In 2014 wordt een nieuw veiligheidsonderzoek gedaan waarmee we kunnen vaststellen of de vooraf gestelde doelstellingen zijn behaald en worden de nieuwe speerpunten voor de periode 2015-2018 bepaald. Per jaar wordt op basis van actuele cijfers (Gebiedsscan politie) gekeken of er accenten verlegd moeten worden.
- Uitvoering blijven geven aan de verkeersprojecten uit het jaarlijkse Actieplan Verkeersveiligheid
- Wijkagenten geven op verzoek preventietips tijdens de bijeenkomsten van Plaatselijk Belang
- Inzet van Burgernet direct na een inbraak
- Bijdrage leveren aan steeds hechtere regionale samenwerking op het gebied van huiselijk geweld.

RELEVANTE BELEIDSPANNEN EN VERORDENINGEN

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

- Regionaal Crisisplan 2012-2016 Veiligheidsregio IJsselland
- Algemene plaatselijke verordening (2013)
- [Externe veiligheidsbeleid gemeente Dalfsen 2011-2014](#)
- Brandbeveiligingsverordening BBV (2013)
- IV matrix (2013)
- Nota integraal veiligheidsbeleid en uitvoeringsprogramma 2011-2014
- Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio IJsselland en GGD IJsselland (2008)
- Beleidsplan Veiligheidsregio IJsselland 2012-2014
- Beleidsregels evenementen
- Regionaal evenementenbeleid
- Beleid gebruiksvergunningen en handhaving Brandweer Gemeente Dalfsen (2002)
- Brandpreventiebeleid bestaande bouw Gemeente Dalfsen (2002)
- Verordening Brandveiligheid en hulpverlening (2002)
- Coffeeshopbeleid (2001)
- Prostitutiebeleid (2001)

WAT MAG HET KOSTEN?

Openbare Orde en Veiligheid Bedragen x € 1.000	Rekening 2012	Begroting 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Lasten	-2.036	-2.185	-2.351	-2.339	-2.343	-2.347
Baten	111	69	44	44	45	45
Saldo van Lasten en Baten	-1.925	-2.116	-2.307	-2.294	-2.298	-2.302
Resultaat	-1.925	-2.116	-2.307	-2.294	-2.298	-2.302

Uitsplitsing saldo per product Bedragen x € 1.000	Rekening 2012	Begroting 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Brandweer en rampenbestrijding	-1.555	-1.699	-1.896	-1.880	-1.881	-1.882
Openbare orde en veiligheid	-370	-416	-411	-414	-417	-420
Saldo van lasten en baten	-1.925	-2.116	-2.307	-2.294	-2.298	-2.302

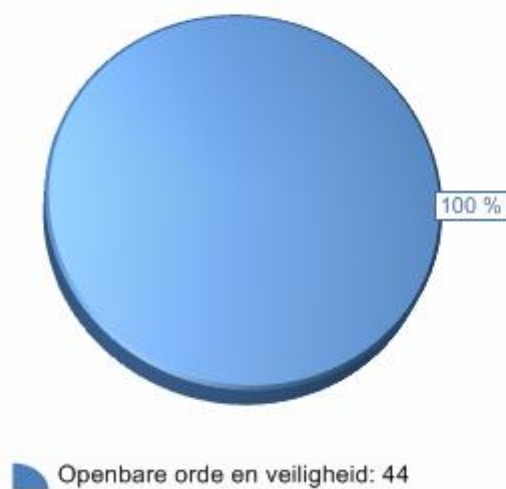
Grafische weergave van lasten en baten naar product (bedragen x € 1.000)

Lasten

■ Openbare orde en veiligheid: 455
 ■ Brandweer en rampenbestrijding: 1.896

Baten

Toelichting mutatie reserves (bedragen x € 1.000)	Bedrag
n.v.t.	

AFWIJKING VAN HET PROGRAMMA T.O.V. 2013

Saldo van lasten en baten (bedragen x € 1.000)	Bedrag
Begroting 2013	-2.116
Begroting 2014	-2.307
Nadeel	-191
Toelichting: Dit wordt vooral veroorzaakt door een hogere bijdrage aan de Veiligheidsregio IJsselland.	

PROGRAMMA 3 BEHEER OPENBARE RUIMTE

Lasten

OMSCHRIJVING VAN HET PROGRAMMA

Het programma omvat de zorg voor de aanleg en het onderhoud van alle voorzieningen die in de openbare ruimte aanwezig zijn, zoals wegen, openbaar groen, speelplaatsen, volkstuinten en onderhoud gebouwen.

PORTEFEUILLEHOUDERS EN PRODUCTEN VAN DIT PROGRAMMA

Portefeuillehouder Agricola	<ul style="list-style-type: none"> • Wegen, straten en pleinen • Waterkering, afwatering e.d. • Openbaar groen • Kinderspeelplaatsen • Onderhoud gebouwen
Portefeuillehouder Goldsteen	<ul style="list-style-type: none"> • Verkeersmaatregelen te land • Mutaties reserves programma 3
Portefeuillehouder Von Martels	<ul style="list-style-type: none"> • Overige recreatieve voorzieningen (volkstuinten)

BELANGRIJKE ONTWIKKELINGEN

Wegen

De wegen, en in het bijzonder de N-wegen 35, 340, 348 en 377, zullen de komende jaren nog veel aandacht vergen. Op de eerste plaats van de provincie, maar onder andere met het oog op het onderliggende wegennet, ook van de gemeente. Voor het deel Zwolle- Wijkthmen van de N35 wordt gestart in 2015. Eind 2016 moet het klaar zijn. De aanpak van het deel tussen Wijkthmen en Nijverdal stond in februari 2013 op de tocht omdat de minister moest bezuinigen op het infrastructuurfonds. De verbetering van de verkeersveiligheid op dit deel wordt aangepakt met de middelen die wel beschikbaar zijn (vanuit verkeersveiligheidsgelden 5 miljoen euro van het Rijk en 5 miljoen van de regio).

De voorbereidings- en uitvoeringsfase voor werkzaamheden aan de N377 vinden voor het gedeelte dat Dalfsen aangaat in 2014 - 2015 plaats. Voor de N348 wordt eveneens inzet gevraagd in 2014 - 2015. De uitvoering van de reconstructie van de N348 is voorzien van 2015 - 2018.

De Rechterensedijk is vooral een lokale aangelegenheid, maar gelet op de te verwachten investeringen, niet minder belangrijk.

Kwaliteit en duurzaamheid

De kwaliteit van de inrichting en het beheer van de openbare ruimte komt steeds meer in de belangstelling te staan, omdat duurzaam beheer van de openbare ruimte een steeds belangrijker thema wordt.

Organisatie Buitendienst

De uitdaging, om met minder mensen/middelen het huidige kwaliteitsniveau te behouden blijft onverminderd van kracht en blijft een verdere doorvoering van efficiënter werken en handelen vragen. Hierbij ligt de focus van het onderhoudsniveau steeds meer op handhaving van de vastgestelde beeldkwaliteit.

2014 is het jaar waarin voorgesorteerd wordt op een intensievere samenwerking tussen de buitendienst en de medewerkers die nu nog onder de sociale werkvoorzieningschappen vallen. Zowel op de vraagstukken van de organisatie(structuur) alsook de fysieke inzet(baarheid) en begeleiding wordt antwoord gegeven.

ONZE DOELEN EN BIJZONDERE ACTIVITEITEN

Binnen het programma beheer openbare ruimte liggen onze doelen op de volgende terreinen:

- Wegen
- Openbare verlichting
- Openbaar groen
- Speelplaatsen
- Verkeer

Wegen

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

De wegen brengen en houden we in een redelijk tot goede onderhoudstoestand, zodanig dat een minimaal percentage verharding in een onderhoudstoestand 'onvoldoende' (er wordt niet voldaan aan de voorwaarden voor verantwoord wegbeheer volgens C.R.O.W richtlijnen) komt of gaat komen.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Beleidsthema veiligheid verhardingen voldoende > 94%	Beheernota 2009-2013	95% (2012)	95%	95%	95%	95%
Beleidsthema duurzaamheid verhardingen voldoende > 96%	Beheernota 2009-2013	96% (2012)	96%	96%	96%	96%

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Onderhoud uitvoeren geprioriteerd op basis van de geformuleerde doelen uit de beheernota.
- Opstellen nota integraal beheer openbare ruimte (IBOR).

Openbare verlichting

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Meerjarig doel is om de openbare verlichting te laten voldoen aan de vastgestelde uitgangspunten in het beleidsplan 2013 - 2017.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Beeldkwaliteit A in de winkelgebieden	Beleidsplan 2013 - 2017	30 % (geschat)	50 %	80 %	80 %	100 %
Beeldkwaliteit B in de overige gebieden binnen en buiten de kom	Beleidsplan 2013 - 2017	60 % (geschat)	70 %	80 %	90 %	100 %
Verlichtingskwaliteit op basis van ROVL 2011	Beleidsplan 2013 - 2017	70 % (geschat)	75 %	80 %	85 %	90 %

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Nulmeting beeldkwaliteiten uitvoeren
- Objectief maken van verlichtingskwaliteiten op basis van berekeningen van de Richtlijn voor Openbare Verlichting (ROVL)
- Beheerplan opstellen
- Aanbesteding houden voor de uitvoering van het jaarlijks onderhoud en schadereparaties
- Vervangen masten in de leeftijdsgroep ouder dan 40 jaar
- Vervangen armaturen in de leeftijdsgroep ouder dan 25 jaar

Openbaar groen

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

De inrichting en beheer van de (groene) openbare ruimte is afhankelijk van de functie en het gebruik van deze ruimte. Daarom wordt voor de openbare ruimte een zoneringsnagedstreefd die gekoppeld is aan de functie van een gebied. De centrumzone en de bijzondere elementen zoals begraafplaatsen, sportparken en ontsluitingswegen moet voldoen aan beeldkwaliteit A. De beeldkwaliteit van het openbaar groen moet voor zwerfafval voldoen aan kwaliteitsniveau A. De woonzones en de bedrijventerreinen moeten voldoen aan beeldkwaliteitsniveau B. Hierbij worden de kwaliteitsniveaus uit de kwaliteitscatalogus openbare ruimte 2010 (C.R.O.W.) gehanteerd.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Centrumzone en bijzondere elementen, beeldkwaliteit A *)	Cyber rapportage	60% (geschat)	60%	70%	80%	90%
Woonzones en bedrijventerreinen, beeldkwaliteit B *)	Cyber rapportage CROW	80% (geschat)	80%	85%	90%	95%

*) In de afgelopen jaren is de beeldkwaliteit van de openbare ruimte gedaald doordat bij de afdeling O&B een bezuiniging is doorgevoerd op de formatie van 6 fte. Vanaf 2015 wordt getracht, door het zelf organiseren van de WSW/Participatiewet, een efficiëntieslag te maken en in de loop der jaren weer een hogere beeldkwaliteit te realiseren.

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Strengere controle bij schouw
- Voorbereiden integratie WSW (openbaar groen) in onze organisatie

Speelplaatsen

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Bij speelplaatsen moeten de speeltoestellen en valondergronden voldoen aan het Attractiebesluit. Deze eisen worden getoetst middels veiligheidsinspecties. Deze vinden minimaal 4 keer per jaar plaats.

Het beleidsplan spelen wordt op dit moment geactualiseerd en vastgesteld in december 2013. De beleidsdoelen die worden vastgesteld in dit plan worden verwerkt in de begroting van 2015.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Afkeerpunten veiligheidsinspecties binnen vastgestelde periode verhelpen	Beheerplan spelen	n.v.t.	n.v.t.	70%	90%	95%

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Actualiseren beheerplan spelen (2014)

Verkeer

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Doelstelling in het GVVP (Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan): Het verkeer dat noodzakelijk is voor de ontwikkeling van welvaart en welzijn in de gemeente Dalfsen moet vlot en veilig (indicator: landelijke doelstelling beperking verkeersslachtoffers) worden afgewikkeld. Hinder in de vorm van geluids- en trillingsoverlast moet zoveel mogelijk worden beperkt.

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Uitvoeringsprogramma GVVP: Actieplan Verkeersveiligheid uitvoeren
- Uitvoeringsprogramma GVVP: Infrastructurele aanpassingen: Herinrichting Rechterensedijk uitvoeren. Planvorming route kern Dalfsen - station, planvorming N-wegen (onderzoek en ondersteuning Rijk en provincie N35, N340, N377, N348).

RELEVANTE BELEIDSPLANNEN EN VERORDENINGEN

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

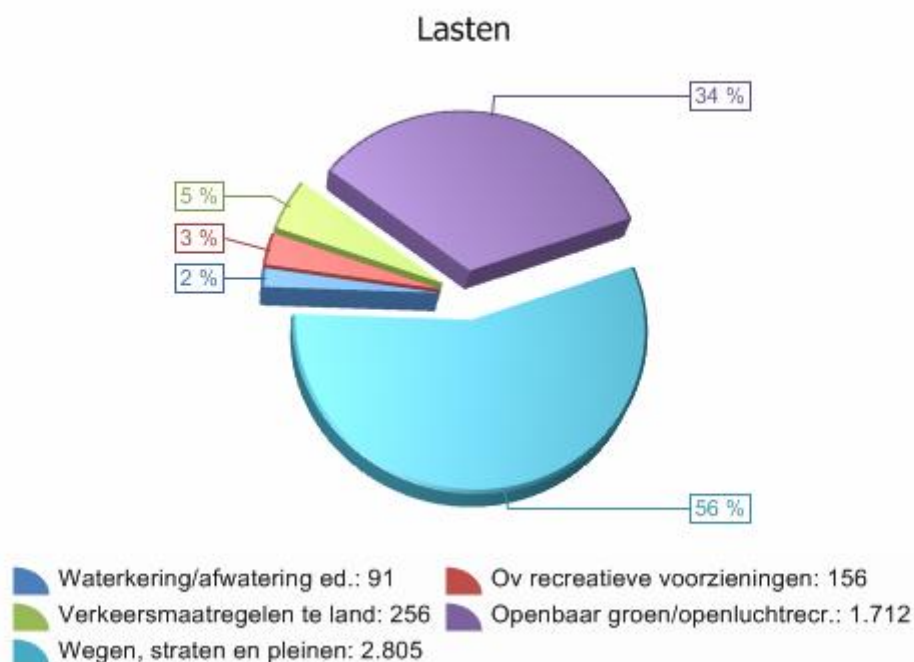
- [Beleidsplan openbare verlichting voor periode 2013-2017 \(2013\)](#)
- [Groenstructuurplan 2013-2017 \(2013\)](#)
- Afstoten openbaar groen (onderdeel Groenstructuurplan)
- Bomenbeleid (onderdeel Groenstructuurplan)
- [Beleidsplan onderhoud gemeentelijke gebouwen periode 2013-2017 \(2012\)](#)
- Meerjaren onderhoudsplan verkeersbruggen en duikers voor periode 2012-2015 (2012)
- [Beleidsplan recreatie en toerisme voor periode 2011-2020 \(2011\)](#)
- Gedragcode Flora- en Faunawet voor periode 2011-2015 (2011)
- Beheersing eikenprocessierups, plan van aanpak (2010)
- Hondenbeleid in de kernen (2010)
- Nota openbaar vervoer (2010)
- [Wegenbeheernota voor periode 2009-2013 \(2009\)](#)
- Nota onverharde wegen voor periode 2009-2013 (2009)
- [Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan voor periode 2006-2015](#)
- [Uitvoeringsprogramma 2012-2015](#)
- Halteplan (2008)
- Groenbeheerplan voor periode 2008-2012 (2008)
- Speelplaatsenbeheersplan voor periode 2008-2012 (2008)
- Zwerfafvalnota voor periode 2008-2012 (2008)
- Nota Natuurlijker groenbeheer (2007)
- Berm- en slootbeheersplan (1998)
- Kapvergunningenbeleid (onderdeel van de APV)

WAT MAG HET KOSTEN?

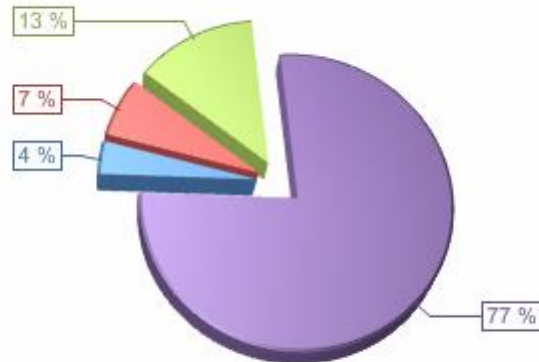
Beheer Openbare Ruimte Bedragen x € 1.000	Rekening 2012	Begroting 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Lasten	-5.470	-5.242	-5.020	-5.143	-5.233	-4.940
Baten	188	184	105	106	107	107
Saldo van Lasten en Baten	-5.282	-5.058	-4.914	-5.038	-5.126	-4.833
Storting in reserves	-36	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	632	340	349	387	377	0
Resultaat	-4.686	-4.718	-4.566	-4.651	-4.749	-4.833

Uitsplitsing saldo per product Bedragen x € 1.000	Rekening 2012	Begroting 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Wegen, straten en pleinen	-3.055	-3.001	-2.775	-2.908	-2.989	-2.680
Verkeersmaatregelen te land	-170	-193	-197	-196	-197	-198
Waterkering en afwatering ed.	-146	-102	-91	-91	-91	-92
Openbaar groen en openluchtrecreatie	-1.765	-1.610	-1.695	-1.682	-1.684	-1.695
Overige recreatieve voorzieningen	-147	-151	-156	-160	-165	-169
Saldo van lasten en baten	-5.282	-5.058	-4.914	-5.038	-5.126	-4.833

Grafische weergave van lasten en baten naar product (bedragen x € 1.000)

Baten

Toelichting mutatie reserves (bedragen x € 1.000)	Bedrag
Storting	
n.v.t.	
Onttrekking	
Investeringsplan: Planvorming N377 (Algemene reserve vrij besteedbaar)	10
Investeringsplan: Herinrichting opwaarderen woonomgeving (Volkshuisvesting)	200
Investeringsplan: Renovatie verlichting (Volkshuisvesting)	50
Investeringsplan: Uitvoering groenstructuurplan (Herstructurering openbaar groen)	80
Actualisering wegenbeheernota (Algemene reserve vrij besteedbaar)	9
Totaal onttrekking	349

AFWIJKING VAN HET PROGRAMMA T.O.V. 2013

Saldo van lasten en baten (bedragen x € 1.000)	Bedrag
Begroting 2013	-5.058
Begroting 2014	-4.914
Voordeel	144
Toelichting: Dit voordeel wordt vooral veroorzaakt door een lagere urenrekening aan het product wegen en iets meer uren voor het product openbaar groen.	

PROGRAMMA 4 ECONOMISCHE ZAKEN

Lasten

OMSCHRIJVING VAN HET PROGRAMMA

Het programma omvat de activiteiten die betrekking hebben op bedrijfsterreinen, bedrijfsvestigingen en de ambulante handel.

PORTEFEUILLEHOUDERS EN PRODUCTEN VAN DIT PROGRAMMA

Portefeuillehouder Agricola	<ul style="list-style-type: none"> • Handel en Ambacht • Economische Ontwikkeling en Beleid • Baten marktgeden
Portefeuillehouder Goldsteen	<ul style="list-style-type: none"> • Bouwgrondexploitatie Bedrijventerreinen • Mutaties reserves programma 4

BELANGRIJKE ONTWIKKELINGEN

Economische crisis

Er is op dit moment nog geen zicht op een duidelijk economisch herstel. Dit geldt voor veel sectoren binnen onze regio en staat of valt met het producenten- en consumentenvertrouwen. Vooral de bouwsector en de detailhandelssector (non-food) maken nog een moeilijke periode door. Dit heeft ook invloed op het in stand houden van een aantrekkelijk winkelbestand en eventuele leegstand.

Bezuinigingen hebben effect op het koopkrachtniveau van consumenten. Mede gelet op de ontwikkelingen voor de grondstoffen en de financiële markten en toenemende verkoop via internet is het lastig te voorspellen welke invloed dit heeft op de investeringsgeneigdheid van het Midden- en Kleinbedrijf en de mogelijke invloed daarvan op de plaatselijke economie.

Economische samenwerking in de Regio Zwolle

De economische samenwerking binnen de regio (totaal 17 gemeenten, de zogenaamde G17) wordt voortgezet. Via een intentieovereenkomst is een eerste stap gezet voor het ontwikkelen van een gezamenlijke economische investeringsagenda van overheden, ondernemers, onderwijs en onderzoek (4 O's). Er zijn nadere afspraken gemaakt over doelen, werkwijze, organisatie, thema's, gezamenlijke lobby, aanvullende onderzoeken en de financiering.

Op het gebied van verdere regionale samenwerking zijn dit: positionering van de economische regio in Den Haag en Brussel; het versterken van gezamenlijke lobby, Wet werken naar vermogen/ Participatiewet, Decentralisatie AWBZ, Ruimtelijke Ordening en Jeugdzorg. Daarnaast zet de regio in op de clusters: logistiek, vrijetijdseconomie, health&care, duurzaamheid, nieuwe materialen en de agrarische sector. Het gaat hierbij voornamelijk om kennisuitwisseling en inzet van middelen op projectniveau. Omdat een en ander nog onvoldoende is uitgewerkt is het niet mogelijk hier voor 2014 concreter op in te gaan.

ONZE DOELEN EN BIJZONDERE ACTIVITEITEN

Binnen het programma economische zaken liggen onze doelen op de volgende terreinen:

- Vestigingsmogelijkheden voor bedrijven
- Ondernemersklimaat

Vestigingsmogelijkheden voor bedrijven

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Het beschikbaar hebben van voldoende vestigingsmogelijkheden.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Uitgifte aantal ha per jaar	Gemeente/ particulier	0 (start 1- 1-2014)	0,5	0,75	0,75	0,75

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Afronding bestemmingsplanprocedure uitbreiding bedrijventerrein 't Febriek, deelgebied Stappenbelt inclusief zuidelijke aantakking N348
- Gronduitgifte De Grift, 't Febriek
- Herinrichting Kroonplein
- Betrekken rapport Typisch Dalfsen bij beleidsvorming en -beleidsuitwerking

Ondernemersklimaat

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

De positie van gevestigde bedrijven ondersteunen door het scheppen van een kwalitatief en kwantitatief goed ondernemersklimaat. Werkgelegenheid- en werkloosheidscijfers geven daarbij een goede indicatie. Verder wordt gestreefd naar een sterke landbouwsector en toeristische sector.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Werkgelegenheid	Lisa	10.030 (2012)	10.000	10.050	10.100	10.100
Werkloosheid	CWI	589 (2013)	600	550	500	500
Vestigingen	Lisa	2.000 (2012)	1.950	1.950	1.960	1.970

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Uitvoering geven aan prioriteiten actieprogramma nota economisch beleid
  - Faciliteren van private initiatieven glasvezel
  - Aanbestedingen toegankelijk(er) voor het lokale en regionale MKB
  - Bereikbaarheidsplannen realiseren
- Onderhouden van bedrijfscontacten
  - 12 x overleg met economische platforms
  - 18 bedrijfsbezoeken door het college van B&W

Zie voor details het actieprogramma Nota economisch beleid 2013 - 2020 ([Nota economisch beleid 2013-2020 \(2013\)](#))

RELEVANTE BELEIDSPANNEN EN VERORDENINGEN

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

- [Bij uitstek DALFSEN Missie/Visie Dalfsen 2020](#)
- [Uitwerkingsplan Bij uitstek Dalfsen](#)
- [Nota economisch beleid 2013-2020 \(2013\)](#)
- [Structuurvisie buitengebied 2012-2022 met een doorkijk naar 2030 \(2012\)](#)
- [Beleidsplan recreatie en toerisme voor periode 2011-2020 \(2011\)](#)
- [Nota Kampeerbeleid \(2011\)](#)
- [Evaluatie Rood voor Rood en VAB \(2010\)](#)
- [Structuurvisie kernen gemeente Dalfsen 2010 –2020 met een doorkijk naar 2025 \(2010\)](#)
- [Bedrijventerreinvisie Dalfsen 2010 – 2025 \(2010\)](#)
- [Beleidsregels Rood voor rood met gesloten beurs gemeente Dalfsen \(2007-2009\)](#)
- [Beleidskader Vrijkomende Agrarische Bebouwing \(VAB\) gemeente Dalfsen \(2007\)](#)
- [Detailhandel Structuurvisie 2006 – 2016 \(2006\)](#)

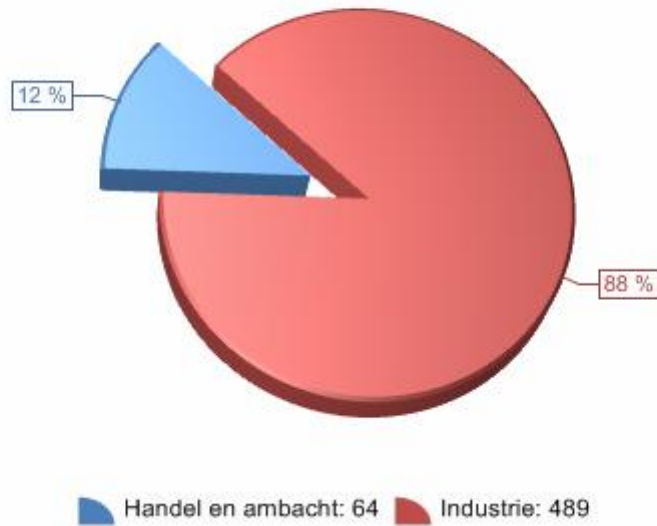
WAT MAG HET KOSTEN?

Economische Zaken	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Lasten	-755	-539	-553	-489	-435	-402
Baten	137	496	502	438	384	350
Saldo van Lasten en Baten	-617	-43	-51	-51	-52	-52
Storting in reserves	-103	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	38	0	0	0	0	0
Resultaat	-682	-43	-51	-51	-52	-52

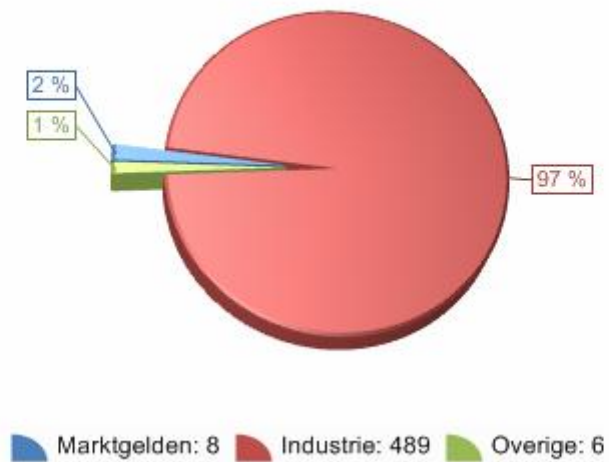
Uitsplitsing saldo per product	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Handel en ambacht	-91	-50	-59	-59	-60	-60
Marktgelden	9	8	8	8	8	8
Industrie	-535	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	-617	-43	-51	-51	-52	-52

Grafische weergave van lasten en baten naar product (bedragen x € 1.000)

Lasten

Baten

Toelichting mutatie reserves (bedragen x € 1.000)	Bedrag
n.v.t.	

AFWIJKING VAN HET PROGRAMMA T.O.V. 2013

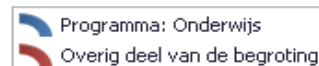
Saldo van lasten en baten (bedragen x € 1.000)	Bedrag
Begroting 2013	-43
Begroting 2014	-51
Nadeel	-8
Toelichting: Dit betreft meer uren toerekening.	

PROGRAMMA 5 ONDERWIJS

Lasten

OMSCHRIJVING VAN HET PROGRAMMA

Het programma omvat het lokaal onderwijsbeleid waarbinnen aandacht wordt besteed aan de zorg voor de onderwijshuisvesting, leerlingenvervoer, leerplicht, schoolbegeleiding, logopedie, volwasseneneducatie en afspraken in de Lokale Educatieve Agenda (LEA).

PORTEFEUILLEHOUDERS EN PRODUCTEN VAN DIT PROGRAMMA

Portefeuillehouder Von Martels	<ul style="list-style-type: none"> • Openbaar basisonderwijs, excl. Onderwijshuisvesting • Openbaar basisonderwijs, onderwijshuisvesting • Bijzonder basisonderwijs, excl. Onderwijshuisvesting • Bijzonder basisonderwijs, onderwijshuisvesting • Bijzonder voortgezet onderwijs, excl. Huisvesting • Bijzonder voortgezet onderwijs, huisvesting • Gemeenschappelijke baten/lasten van het onderwijs • Leerplicht • Leerlingenvervoer
Portefeuillehouder Goldsteen	<ul style="list-style-type: none"> • Mutaties reserves programma 5

BELANGRIJKE ONTWIKKELINGEN

Onderwijshuisvesting

Landelijk

Vanaf 2015 vindt korting op de Algemene uitkering plaats met € 256 mln.. Deze korting staat vast en is in de gemeentebegroting meegenomen. Hiernaast is het wetsvoorstel overheveling buitenonderhoud van scholen voor primair onderwijs naar schoolbesturen per 1 januari 2015, medio juni 2013 naar de Tweede Kamer gestuurd. Definitieve besluitvorming volgt naar verwachting begin 2014. Gemeenten zijn dan nog verantwoordelijk voor uitbreiding en (vervangende) nieuwbouw van scholen en vergoeding lokalen bewegingsonderwijs. Renovatie is niet opgenomen in het wetsvoorstel en wordt overgelaten aan overleg tussen gemeente en schoolbesturen. In dit wetsvoorstel staat vermeld dat de Algemene uitkering vanaf 2015 gekort wordt met € 158,8 mln.. In de gemeentebegroting wordt geen rekening gehouden met de korting van € 158,8 mln. omdat definitieve besluitvorming nog moet plaatsvinden en de financiële consequenties nog niet duidelijk zijn. Wel zijn de begrote onderhoudsuitgaven bij scholen volgens de meerjarenonderhoudsplanning tot en met 2017 in de gemeentebegroting opgenomen. Hiernaast zijn er op landelijk niveau allerlei plannen die van invloed zijn op onderwijshuisvesting. Eind juni 2013 heeft de Tweede Kamer de beleidsvisie leerlingendaling in primair en voortgezet onderwijs van het kabinet besproken. Gekoerst wordt op meer wettelijke ruimte om samen te werken en samen te gaan. Regels die samenwerken door scholen in de weg staan worden deels weggenomen en er komt een andere bekostigingssystematiek. Zo wordt de kleine scholentoeslag afgeschaft en wordt het geld dat daarmee vrijkomt regionaal ingezet; hierbij wordt gedacht aan gebieden met een lage leerlingendichtheid. Het aanpassen van kleine scholentoeslag zal leiden tot een afname van het aantal kleine scholen. Deze bekostiging zal niet eerder ingaan dan

1 augustus 2016. Hiernaast speelt ook de invoering van de Wet passend onderwijs en het voornemen tot invoering van richtingvrije planning van scholen.

Lokaal

Bovengenoemde beleidsvisie betekent een steun in de rug voor onze lokale aanpak. Net als landelijk constateren zowel schoolbesturen als gemeente een dalend leerlingenaantal in het basisonderwijs. Samen met schoolbesturen pakken wij de gevolgen en hoe hiermee om te gaan op. Uitgangspunt is toekomstbestendige scholen met als vertrekpunt de zich ontwikkelende leegstand in scholen en het voorkomen van concurrentie met bestaande voorzieningen. Dit door op basis van de in mei 2013 besproken aanpak en vastgestelde visie 'Het kind en de jeugd centraal' toekomstige huisvestingsscenario's per kern uit te werken en keuzes te maken. Ook het voortgezet onderwijs in de kern Nieuwleusen betrekken we hierbij. Medio 2014 ronden wij dit af en leggen dit voor besluitvorming voor.

Lokaal Educatieve agenda (LEA)

In 2009 is er in overleg met de basisscholen en voorschoolse voorzieningen een Lokaal Educatieve Agenda opgesteld. Thema's als onderwijsachterstanden, voortijdig schoolverlaten, cultuureducatie en zorg in en om school zijn hierin aan de orde gekomen. Door de vele ontwikkelingen op het gebied van onderwijs en (jeugd)zorg stellen wij met alle betrokken partijen een actuele gezamenlijke agenda vast.

Passend Onderwijs

De wet Passend Onderwijs treedt gefaseerd in werking. Vanaf 1 augustus 2014 geldt dat het onderwijs "zorgplicht" heeft voor alle leerlingen. Scholen werken per regio samen om alle leerlingen een passende plek te bieden. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt bij schoolbesturen, maar er zijn veel raakvlakken met het gemeentelijk onderwijsbeleid (de Lokale Educatieve Agenda, onderwijshuisvesting, leerlingenvervoer en leerplicht), het jeugdbeleid en het jeugdgezondheidsbeleid (het Centrum Jeugd en Gezin). Samenwerkende schoolbesturen maken hiertoe ondersteuningsplannen die ze afstemmen met gemeenten. Overleg hierover start eind 2013 en moet vóór 1 mei 2014 zijn afgerond.

Leerlingenvervoer

Door invoering van het passend onderwijs vindt in 2014 aanpassing van de Verordening Leerlingenvervoer en actualisatie beleidsregels plaats. Hiernaast vindt, samen met andere gemeenten, aanbesteding van het leerlingenvervoer plaats, zodat de organisatie en uitvoering van het leerlingenvervoer vanaf 1 augustus 2014 gewaarborgd blijft.

ONZE DOELEN EN BIJZONDERE ACTIVITEITEN

Binnen het programma onderwijs liggen onze doelen op de volgende terreinen:

- Huisvesting scholen
- Lokale educatieve agenda
- Leerplicht

Huisvesting scholen

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Toekomstbestendig onderwijs -binnen de financiële mogelijkheden- met als vertrekpunt de zich ontwikkelende leegstand in scholen en het voorkomen van concurrentie met bestaande voorzieningen. In de meest optimale situatie zijn de activiteiten voor het kind onder één dak samengebracht. Next best is op loopafstand. Schoolgebouwen moeten 'flexibel' zijn en een middel zijn om onze doelen te bereiken.

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Op basis van vastgestelde visie met schoolbesturen huisvestingsscenario's per kern uitwerken, hierin keuzes maken en voor besluitvorming voorleggen aan de gemeenteraad.

Lokale educatieve agenda

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

- Afspraken maken over onderwerpen waar een gezamenlijke taak en verantwoordelijkheid ligt.

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- vaststellen Lokale educatieve agenda voor de komende jaren;
- thema's met te bereiken doelen en resultaten in jaarschijven onderverdelen.

Leerplicht

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Alle leerplichtige en kwalificatieplichtige jongeren nemen deel aan het onderwijs en bezoeken de school regelmatig (Leerplichtwet). In het verlengde het voorkomen en verder terugdringen van het aantal vroegtijdige schoolverlaters (RMC-wet).

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Aantal verzuimmeldingen volgens wettelijke norm (in % van totaal aantal leeren kwalificatieplichtigen)	Jeugdvolgsysteem/ Gemeentelijke basisadministratie	126 (2012) (2,6%)	122 (2,5%)	118 (2,4%)	116 (2,4%)	114 (2,3%)
Aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters (in % van totaal aantal vo- en mbo-leerlingen)	Jeugdvolgsysteem/VSV-verkenner	38 (2012) (1,5%)	36 (1,4%)	34 (1,4%)	32 (1,3%)	31 (1,3%)

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Uitvoering geven aan het regionaal meerjarenbeleidsplan voortijdig schoolverlaten regio IJssel-Vecht 2013-2016;
- Uitvoering geven aan het VSV-convenant (met ministerie van OC&W, in samenwerking met vo- en mbo-scholen regio IJssel-Vecht).

RELEVANTE BELEIDSPANNEN EN VERORDENINGEN

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

- [Instructie medewerker leerplicht/RMC gemeente Dalfsen 2013](#)
- Beleidskader Wmo-Wpg 2013-2016 (2013)
- [Beleidsregels leerlingenvervoer \(2013\)](#)
- Meerjarenbeleidsplan VSV regio IJssel-Vecht 2013-2016 (2013)
- [Notitie onderwijsbegeleiding 2012-2015 \(2012\)](#)
- Verzuimprotocol leerplicht (2012)
- [Notitie 'Voorschoolse voorzieningen en educatie 2011-2014 \(2011\)](#)
- [Beleidsregels gymnastiekonderwijs \(2010\)](#)
- Het Integraal Huisvestingsplan (2009)
- Kadernota Locale Educatieve Agenda (2009)
- [Verordening onderwijshuisvesting \(2009\)](#)
- [Verordening leerlingenvervoer \(2009\)](#)
- Kadernota, "Samenwerken aan gezond leven in Dalfsen" lokaal gezondheidsbeleid, 2008- 2011 (2008)

WAT MAG HET KOSTEN?

Onderwijs	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Lasten	-2.254	-2.229	-2.252	-2.196	-2.220	-2.209
Baten	57	52	52	53	53	54
Saldo van Lasten en Baten	-2.197	-2.177	-2.199	-2.143	-2.167	-2.154
Onttrekking aan reserves	23	5	0	20	0	0
Resultaat	-2.174	-2.172	-2.199	-2.123	-2.167	-2.154

Uitsplitsing saldo per product	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Openbaar basisonderwijs excl. huisvesting	-31	-34	-36	-36	-36	-36
Openbaar basisonderwijs huisvesting	-344	-355	-335	-309	-310	-308
Bijzonder basisonderwijs excl. huisvesting	-79	-81	-81	-82	-82	-82
Bijzonder basisonderwijs huisvesting	-910	-846	-799	-765	-784	-772
Bijzonder voortgezet onderwijs excl. huisvesting	0	0	0	0	0	0
Bijzonder voortgezet onderwijs huisvesting	-7	-7	-7	-7	-7	-7
Gemeenschappelijke baten/lasten onderwijs	-827	-854	-942	-944	-947	-950
Saldo van lasten en baten	-2.197	-2.177	-2.199	-2.143	-2.167	-2.154

Grafische weergave van lasten en baten naar product (bedragen x € 1.000)

Lasten

Baten

Toelichting mutatie reserves (bedragen x € 1.000)	Bedrag
n.v.t.	

AFWIJKING VAN HET PROGRAMMA T.O.V. 2013

Saldo van lasten en baten (bedragen x € 1.000)	Bedrag
Begroting 2013	-2.177
Begroting 2014	-2.199
Nadeel	-22
Toelichting: Enerzijds is sprake van een nadeel als gevolg van kostenverdeling. Anderzijds is er sprake een voordeel op de kapitaallasten onderwijshuisvesting.	

PROGRAMMA 6 CULTUUR, SPORT EN RECREATIE

Lasten

OMSCHRIJVING VAN HET PROGRAMMA

Het programma richt zich op bibliotheekvoorzieningen, stimuleren van sport & bewegen, kunstbeoefening en culturele activiteiten, evenals onderhoud van accommodaties, instandhouding van monumentale objecten en de bescherming van het archeologisch erfgoed. Het toeristisch/recreatief beleid heeft tot doel de routegebonden, watergebonden verblijf- en dagrecreatie te versterken, rekeninghoudend met natuur- en culturele waarden.

PORTEFEUILLEHOUDERS EN PRODUCTEN VAN DIT PROGRAMMA

Portefeuillehouder Von Martels	<ul style="list-style-type: none"> • Openbaar bibliotheekwerk • Vorming- en ontwikkelingswerk • Cultuurondersteunende activiteiten • Sport • Kunst • Oudheidkunde en musea • Groene sportvelden en terreinen • Recreatie en toerisme
Portefeuillehouder Agricola	<ul style="list-style-type: none"> • Monumentenzorg en archeologie
Portefeuillehouder Goldsteen	<ul style="list-style-type: none"> • Multifunctionele accommodaties • Mutaties reserves programma 6

BELANGRIJKE ONTWIKKELINGEN

Bibliotheekwerk

De (nieuwe) opdracht in 2014 voor de Stichting Openbare Bibliotheek Dalfsen-Nieuwleusen is om de huidige 5 vestigingen te exploiteren en waar mogelijk deel te nemen aan de kulturhus ontwikkelingen. De bibliotheek is de spin in het sociale en culturele web en krijgt daarom een prestatieopdracht op het gebied van de kulturhus ontwikkelingen en onderwijs. Doel is om een breed maatschappelijk draagvlak te creëren voor de bibliotheek met meer eigenaren dan alleen de gemeente.

Beeldende kunst

In 2014 worden geen nieuwe opdrachten voor beeldende kunst verstrekt. Wel worden de al gedane opdrachten afgerond (kunstwerk Gerner Marke en de plaatsing van het geluidskunstwerk "Earthly Whispers").

De overeenkomst met de stichting Kunstwegen loopt af in 2013. We willen deze overeenkomst verlengen tot en met 2015, om op dat moment met de overige deelnemende gemeenten (Zwolle, Ommen, Hardenberg) een besluit te nemen over het al dan niet continueren van de deelname aan stichting Kunstwegen en de kunstroute.

Bewegen en sporten

Het belang van bewegen en sport is duidelijk en wordt steeds opnieuw bevestigd. De kaders van het gemeentelijk beleid zijn vastgelegd in de Visie op sport en bewegen 2012 - 2020 en nader uitgewerkt in de Kadernota bewegen en sport 2013 - 2016. Bewegen en sport maken onderdeel uit van het meedoen aan de samenleving. Meedoen is dan ook het devies. Tegelijkertijd is dit ook het centrale thema van de Wmo en de basis voor het gemeentelijk beleid op bewegen en sport. Vertrekpunt is de breedtesport, primair faciliteren in fysieke voorzieningen en secundair in de ondersteuning van vrijwilliger(organisaties). Hierbij is inzicht en maatwerk per kern van belang. Dit gebeurt via een buurtscan en -actieplan, waar per kern het bewegen en sporten in beeld is gebracht en op basis van vastgestelde visie en beleidskader, prioriteiten en actiepunten zijn vertaald in een actieplan en uitvoering per kern.

Sportraad Dalfsen

De Stichting Sportraad Dalfsen nieuwe stijl is de kans geboden draagvlak binnen de lokale sportwereld te creëren. In 2014 vindt de eindevaluatie plaats en wordt besloten om de subsidieverlening door te zetten of stoppen.

Cultuureducatie

Cultuureducatie is waardevol voor de persoonlijke artistieke ontwikkeling van kinderen en jongeren. We willen leerlingen van het primair onderwijs hiervoor interesseren, zoals in de Cultuurnota is vastgelegd.

Schooljaar 2013-2014 is het laatste jaar waarin kunstencentrum Muzerie via de gemeentelijke opdracht haar diensten verleent aan het primair onderwijs. Vanaf schooljaar 2014-2015 krijgen de scholen zelf beschikking over het budget dat voorheen naar Muzerie ging, zodat zij zelf (binnen geformuleerde kaders en criteria) een programma voor cultuureducatie kunnen samenstellen. De combinatiefunctionaris speelt hierin een centrale rol.

Door het beëindigen van de overeenkomst met Muzerie valt er budget vrij wat ingezet wordt voor onder andere cultuureducatie in klas 1 en 2 van het Agnieten College Nieuwleusen. Daarnaast wordt er in Dalfsen een jeugdcultuurfonds opgezet. Een vangnet voor kinderen en jongeren die hun culturele talenten willen ontwikkelen, maar dit door financiële redenen niet kunnen.

Cultuurarrangement

Van 2013 tot en met 2016 neemt de gemeente Dalfsen deel aan het project "gemeentelijke cultuurarrangement" van de provincie Overijssel. Het doel van het project is om het gemeentelijke cultuurbeleid een impuls te geven.

Na drie burgerparticipatieavonden is het programma voor het cultuurarrangement in 2014 vormgegeven. Het versterken van de verenigingen door de cursus bestuurlijke vernieuwing, samenwerking tussen verschillende activiteiten, verenigingen en evenementen, de zichtbaarheid, de verbinding tussen cultuur en toerisme en de samenwerking binnen het Vechtdal zijn belangrijke onderdelen uit het programma. Daarnaast wordt er een organisatiestructuur opgezet die de ontwikkeling gaat sturen en initiëren.

Festiviteiten

De beleidsregels voor festiviteiten worden aangescherpt en voorzien van een subsidieplafond. Belangrijke verandering is, dat er een uitsluiting is opgenomen voor incidentele activiteiten die een structureel gesubsidieerd karakter lijken te krijgen. Een activiteit kan maar 1 keer subsidie ontvangen. Daarnaast is er een aantal accentverschuivingen. Samenwerking is toegevoegd als wenselijk criterium net als de combinatie cultuur en toerisme.

ONZE DOELEN EN BIJZONDERE ACTIVITEITEN

Binnen het programma cultuur, sport en recreatie liggen onze doelen op de volgende terreinen:

- Bibliotheken
- Beeldende kunst
- Cultuureducatie
- Cultuurarrangement
- Vrijwilligerswerk
- Welzijn- en sportaccommodaties
- Sport
- Recreatie en Toerisme

Bibliotheken

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Handhaven van de bibliotheek als basisvoorziening in de kernen Dalfsen, Nieuwleusen, Lemelerveld, Hoonhorst en Oudleusen, waarbij de bibliotheek bij voorkeur gebruiker is van een Kulturhus.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Aantal vrijwilligers	Bibliotheek	41 (2012)	45	46	48	49
Aantal abonneementhouders	Bibliotheek	8.629 (2012)	> 8.629	> 8.629	> 8.629	> 8.629

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- De bibliotheek maakt een plan van aanpak voor de samenwerking met het primair onderwijs.
- De bibliotheek ontwikkelt een activiteitenplan voor haar aanpak binnen het actieplan laaggeletterdheid.
- De bibliotheek organiseert minimaal 1 activiteit in overleg met de werkgroep laaggeletterdheid.
- De bibliotheek heeft een leidende rol in de ontwikkeling van de gezamenlijke programmering in Kulturhus Trefkoele+ in Dalfsen.

Beeldende kunst

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Deze bestuursperiode wordt nog uitvoering gegeven aan de twee laatste opdrachten voor de realisering van beeldende kunst: het kunstwerk Gerner Marke en Earthly Whispers (een geluidskunstwerk) geschonken door de stichting Kunstwegen.

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Realisatie van het kunstwerk Gerner Marke in het 2e kwartaal van 2014 binnen het gestelde budget.
- Plaatsing van het kunstwerk Earthly Whispers als onderdeel van de kunstwegenroute in het voorjaar 2014.

Cultuureducatie

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Leerlingen van de basisscholen en klas 1 en 2 van het Agnieten College Nieuwleusen gelegenheid geven om hun persoonlijke/artistische vaardigheden en waarden en normen sterker te ontwikkelen door hen van een aanbod cultuureducatie gebruik te laten maken. Dit programma is onderdeel van het schoolplan en past bij het onderwijs. Binnen cultuureducatie staat naast talent, creativiteitsontwikkeling en de doorstroming naar cultuurparticipatie centraal.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Aantal scholen in Dalfsen met een cultuureducatie beleidsplan	Scholen	-	8	10	12	19

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- De culturele commissies (Dalfsen, Nieuwleusen en Lemelerveld) organiseren een cultuureducatie programma voor alle scholen in 2014.
- De combinatiefunctionaris cultuur organiseert voor minimaal 6 basisscholen (bij voorkeur 2 per kern) een activiteit in samenwerking met een lokale vereniging.
- De gemeente en de basisscholen ondertekenen een intentieverklaring rondom cultuureducatie voor de provinciale subsidie "Cultuur aan de Basis"
- In overleg met het Agnieten College Nieuwleusen wordt overlegd hoe cultuureducatie ondersteund kan worden.
- In het 3e kwartaal van 2014 wordt een jeugdcultuurfonds gestart op dezelfde wijze als het jeugdsportfonds.

Cultuurarrangement

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Met het project cultuurarrangement willen we de culturele infrastructuur in Dalfsen versterken door verbinding te leggen tussen cultuur en toerisme, samenwerking te bevorderen en onze culturele verenigingen toekomstproof te maken.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Aantal projecten waarin samenwerking centraal staat binnen kunst en cultuur activiteiten in Dalfsen.	Gemeente	0 (2012)	3	6	9	12
Aantal activiteiten in het kader zomerevenementen waarin cultuur en toerisme en de samenwerking binnen het Vechtdal centraal staan.	Gemeente	0 (2012)	1	2	4	4
Aantal culturele verenigingen en stichtingen dat deelneemt aan de cursus bestuurlijke vernieuwing	Gemeente	0	8	8	15	15

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Organiseren van de Week van de Amateurkunst in samenwerking met Ommen en Hardenberg.
- Opzetten van een organisatiestructuur rondom het cultuurarrangement.
- Updaten van de website van het Cultuurplatform (de bibliotheek onderhoudt deze) en een nieuwsbrief cultuurarrangementen in het leven roepen.
- In samenwerking met het vrijwilligerspunt Dalfsen en de cultuurmakelaar een cursus bestuurlijke vernieuwing organiseren.
- Organiseren van minimaal 2 scholingsbijeenkomsten voor de lokale culturele verenigingen waarin sociale media en sponsor en fondswerving centraal staan.
- In de zomer een activiteitenkalender kunst en cultuur binnen het Vechtdal realiseren.

Vrijwilligerswerk

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Het Steunpunt Vrijwilligerswerk Dalfsen ondersteunt het vrijwilligerswerk met beperkte middelen (12u per week), waardoor 3 spreekuren per week behouden blijven (2 in Dalfsen en 1 in Nieuwleusen).

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Aantal matches	Jaarverslag Landstede Welzijn	63 (2012)	65	67	69	71

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- In 2014 een nieuw vrijwilligersbeleid ontwikkelen en vaststellen.
- Jaarlijkse organiseren van een vrijwilligersmarkt.

Welzijn- en sportaccommodaties

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

In de toekomst bestendige sport- en welzijnsaccommodaties realiseren door middel van de zeven grote projecten in de periode 2008-2015. De notitie grote projecten die bij de Voorjaarsnota 2008 is vastgesteld, is de basis voor het gemeentelijk accommodatiebeleid.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Aantal gerealiseerde projecten over de periode 2008-2015	Gemeente	2 (2012)	6	7	7	7

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Afronding bouw en opening Kulturhus Trefkoele+
- Afronding bouw en opening Potstal als onderdeel van Kulturhus Hoonhorst
- Afronding werkzaamheden sportpark Gerner: realisatie kleedkamers SVD en ASC'62
- Afronding werkzaamheden middengebied Nieuwleusen: accommodatie d'Ommerdieck
- Nadere uitwerking plannen Schakel Nieuwleusen; als onderdeel van Plein Nieuwleusen

Sport

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Een eigentijds beweeg- en sportbeleid voeren op basis van de relevante prestatievelden van de Wet maatschappelijke ondersteuning. Dit betekent voor:

- prestatieveld 1: de kernen van onze gemeente beschikken over goede speel- en sportvoorzieningen, waarbij het bewegen en sporten wordt gestimuleerd;
- prestatieveld 2: bevorderen dat de jeugd zoveel mogelijk beweegt en sport;
- prestatieveld 4: ondersteuning en bevordering vrijwilligerswerk sportverenigingen;
- prestatieveld 5: het bevorderen dat zoveel mogelijk ouderen, maar ook mensen met een beperking, bewegen en sporten.

Om dit te kunnen bereiken, zijn voor de jaren 2013 - 2016 actiepunten opgenomen. Eén van de doelstellingen is het bevorderen, dat zoveel mogelijk inwoners bewegen en sporten (prestatieveld 1, 2 en 5). Duidelijk is dat er al zeer veel wordt bewogen en gesport. Los van ieders eigen verantwoordelijkheid om te bewegen en te sporten, willen we samen met overige partners bevorderen dat dit hoge percentage gehandhaafd blijft.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Voldoen aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen	Gezondheidsatlas GGD 4 t/m 11 jaar	89% (2009)	89%			
	12 t/m 15 jaar	89% (2011)		89%		
	16 t/m 23 jaar	49% (2011)		49%		
	18 t/m 64 jaar	70% (2012)			70%	
	65 en ouder	64% (2011)		64%		

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Het herbestemmen van de beschikbare middelen voor de sportsubsidie voor mensen met een beperking.
- Plaatsen voor (maatschappelijke) stages bewegen en sport uitbreiden.
- Het gebruik van het Jeugdsportfonds Dalfsen volgen.
- Eindevaluatie Stichting Sportraad Dalfsen.

Recreatie en Toerisme

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Via een attractieve vrijetijdseconomie, die we stimuleren, willen we meer gasten door seizoensverbreding van dag- en verblijfsrecreatie.

Basiskwaliteiten waarborgen via optimalisatie routestructuren voor fietsen en wandelen.

Ook zetten we in op meer lokale werkgelegenheid en omzet binnen de recreatief toeristische sector en daarmee gerelateerde sectoren.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Aantal werkzame personen in de sector	Lisa/Biro	802 (2012)	825	835	840	840
Aantal overnachtingen (dagrecreatie niet meetbaar)	Gemeente	172.000 (2012)	174.000	175.000	176.000	176.000

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Marketing en promotie
- Uitvoeren van cultuurarrangement

RELEVANTE BELEIDSPANNEN EN VERORDENINGEN

Richtinggevend documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

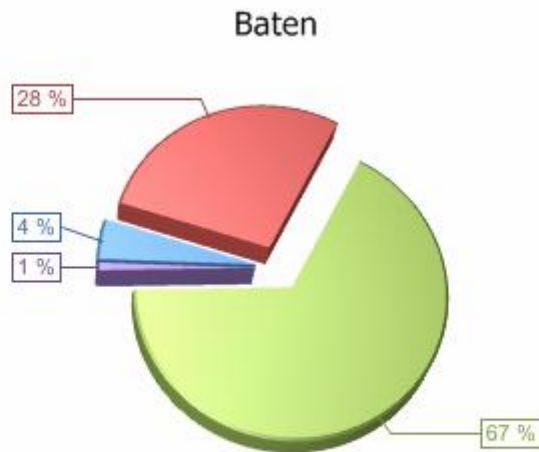
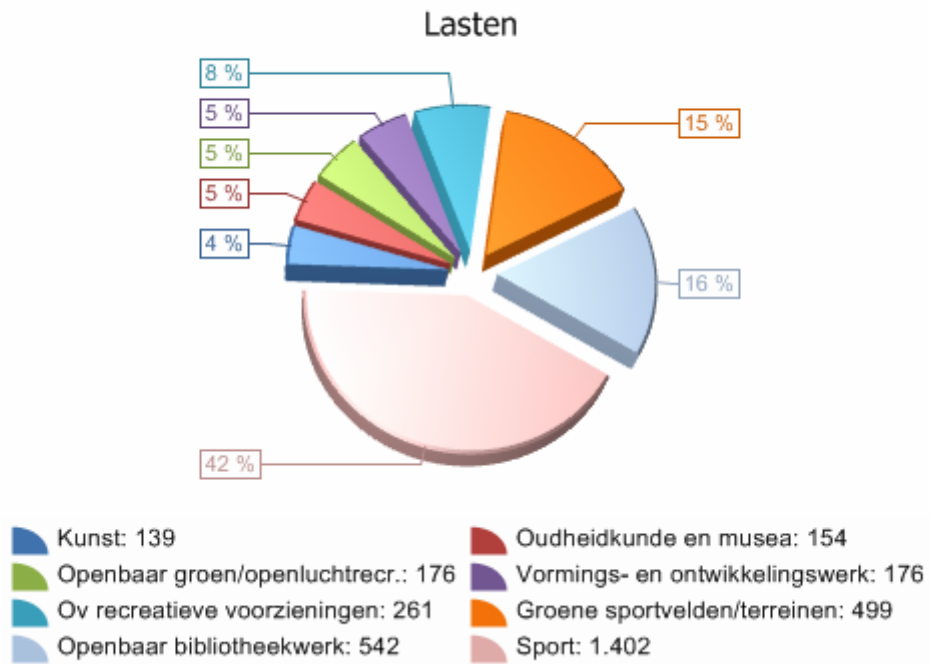
- [Bibliotheeknotitie 2014-2018](#)
- [Algemene subsidieverordening gemeente Dalfsen 2013 \(2013\)](#)
- [Beleidskader Wmo- Wpg 2013-2016 \(2013\)](#)
- [Kadernota bewegen en sport 2013 – 2016 \(2013\)](#)
- [Nota economisch beleid 2013-2020 \(2013\)](#)
- Projectplan Cultuurarrangement (2013-2016)
- [Notitie Evaluatie Archeologiebeleid 2012 \(2012\)](#)
- Erfgoedverordening Dalfsen (2012)
- [Structuurvisie buitengebied 2012-2022 met een doorkijk naar 2030 \(2012\)](#)
- [Beleidsplan recreatie en toerisme voor periode 2011-2020 \(2011\)](#)
- [Nota Kampeerbeleid \(2011\)](#)
- [Nota kunst en cultuur 2011-2014 \(2011\)](#)
- [Evaluatie Rood voor Rood en VAB \(2010\)](#)
- [Structuurvisie kernen gemeente Dalfsen 2010 –2020 met een doorkijk naar 2025 \(2010\)](#)
- Nota vrijwilligerswerk (2010-2011) (2009)
- Kaderstellende notitie Cultuurbeleid 2010-2012 (2009)
- Notitie grote projecten (voor onder andere de accommodatieplannen); onderdeel van Voorjaarsnota 2008
- Archeologisch beleidsplan gemeente Dalfsen (2008)
- [Subsidieverordening Instandhouding Monumenten Dalfsen \(2008\)](#)
- [Beleidsregels rood voor rood met gesloten beurs gemeente Dalfsen](#)
- [Beleidskader VAB gemeente Dalfsen \(2007\)](#)

WAT MAG HET KOSTEN?

Cultuur, Sport en Recreatie	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Lasten	-4.107	-3.235	-3.349	-2.999	-3.010	-2.978
Baten	125	222	233	237	241	243
Saldo van Lasten en Baten	-3.982	-3.013	-3.115	-2.762	-2.770	-2.735
Storting in reserves	-2	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	963	181	470	164	173	126
Resultaat	-3.020	-2.832	-2.646	-2.598	-2.597	-2.609

Uitsplitsing saldo per product	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Openbaar bibliotheekwerk	-644	-614	-542	-541	-547	-547
Vormings- en ontwikkelingswerk	-192	-202	-176	-178	-180	-180
Sport	-1.286	-1.294	-1.205	-1.095	-1.093	-1.083
Groene sportvelden en terreinen	-673	-477	-468	-465	-461	-457
Kunst	-141	-104	-139	-139	-129	-130
Oudheidkunde en musea	-309	-92	-148	-147	-166	-146
Openbaar groen en openluchtrecreatie	-186	-158	-176	-176	-173	-171
Overige recreatieve voorzieningen	-550	-72	-261	-21	-21	-21
Saldo van lasten en baten	-3.982	-3.013	-3.115	-2.762	-2.770	-2.735

Grafische weergave van lasten en baten naar product (bedragen x € 1.000)

- Groene sportvelden/terreinen: 31
- Sport: 197
- Mutaties reserves functie 0/9: 470
- Overige: 6

Toelichting mutatie reserves (bedragen x € 1.000)	Bedrag
Storting	
n.v.t.	
Onttrekking	
Kunstcommissie (Volkshuisvesting)	3
Kapitaallasten kunstgrasvelden: Heidepark / Middengebied / Gerner (Kunstgrasvelden)	136
Kadernota bewegen en sport (Algemene reserve vrij besteedbaar)	20
Combinatiefunctionarissen (Algemene reserve vrij besteedbaar)	56
Cultuurarrangementen (Kunst en cultuur)	15
Aanvullende bijdrage Kulturhus Hoonhorst (Algemene reserve vrij besteedbaar)	240
Totaal onttrekking	470

AFWIJKING VAN HET PROGRAMMA T.O.V. 2013

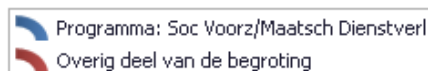
Saldo van lasten en baten (bedragen x € 1.000)	Bedrag
Begroting 2013	-3.013
Begroting 2014	-3.115
Nadeel	-102
Toelichting: Enerzijds wordt hier het voordeel van de lagere subsidie aan de bibliotheek zichtbaar, anderzijds is er sprake van een hogere bijdrage voor het kulturhus Hoonhorst.	

PROGRAMMA 7 SOCIALE VOORZIENINGEN EN MAATSCHAPPELIJKE DIENSTVERLENING

Lasten

OMSCHRIJVING VAN HET PROGRAMMA

Het programma omvat bijstandsverlening (incl. minimabeleid en schuldhulpverlening), gesubsidieerde werkgelegenheid, maatschappelijk werk, ouderenbeleid, gehandicaptenbeleid (Wet maatschappelijke ondersteuning), minderhedenbeleid, sociaal cultureel werk, jeugdbeleid en kinderopvang.

PORTEFEUILLEHOUDERS EN PRODUCTEN VAN DIT PROGRAMMA

Portefeuillehouder Von Martels	<ul style="list-style-type: none"> • Bijstandsverlening • Inkomensvoorzieningen vanuit het Rijk • Gemeentelijk minimabeleid • Re-integratie • Schuldhulpverlening • Vreemdelingen/inburgering nieuwkomers • Sociale werkvoorziening • Voorzieningen Wmo • Maatschappelijke begeleiding en advies • Sociaal Cultureel Werk • Peuterspeelzaalwerk en kinderopvang
Portefeuillehouder Agricola	<ul style="list-style-type: none"> • Werkgelegenheid
Portefeuillehouder Goldsteen	<ul style="list-style-type: none"> • Mutaties reserves programma 7

BELANGRIJKE ONTWIKKELINGEN

Decentralisaties in het sociale domein

De verwachting is dat in het najaar van 2013 drie wetsvoorstellen in de Tweede Kamer worden behandeld. De wetsvoorstellen hebben betrekking op de jeugdzorg, de participatie op de arbeidsmarkt en de Wmo. De wetsvoorstellen betekenen een forse uitbreiding van het takenpakket van de gemeenten. De invoering van de wetten is voorzien op 1 januari 2015. In 2014 zal veel werk moeten worden verzet om de invoering in goede banen te leiden.

Sociale zaken en werkgelegenheid

De economische situatie blijft ook voor 2014 somber. Er is weinig economische groei en de verwachting is dat de werkloosheid in 2014 verder zal oplopen. De verwachting is bovendien dat de staatsschuld zal toenemen. Het kabinet koerst op een mix van maatregelen die betrekking hebben op stimuleren van de economische groei, bezuinigingen en lastenverzwaringen. Door de maatregelen van het kabinet staat de koopkracht onder druk. Mensen hebben minder te besteden. Voor gemeenten heeft dit diverse effecten. Om te beginnen is de verwachting dat het bijstandsvolume nog verder zal toenemen. In 2012 en 2013 is het aantal WWB-uitkeringen in Dalfsen al flink gestegen. Hiermee volgt onze gemeente de landelijke trend. In de tweede plaats zal er druk blijven op de schuldhulpverlening. Mede door de situatie op de huizenmarkt kunnen mensen in de problemen komen als men noodgedwongen het huis moeten verkopen (bijv. bij werkloosheid of scheiding).

Wet Werken naar Vermogen (WWnV)/Participatiewet

Er komt één regeling voor de onderkant van de arbeidsmarkt. Gemeenten worden integraal verantwoordelijk voor de inkomensvoorziening en re-integratie van deze doelgroep. Voor met name de groep met een arbeidshandicap betekent dit een grote verandering. Deze mensen zijn nu nog voor een groot deel aangewezen op de Wajong. Een andere verandering is de beëindiging van de instroom in de sociale werkvoorziening. Daarnaast moeten in de komende tien jaar 125.000 banen worden gecreëerd voor de doelgroep arbeidsgehandicapten.

In 2014 zal het beleid op dit gebied worden vervat in een beleidsnotitie en diverse verordeningen. Een specifiek onderdeel binnen dit project is de organisatie en uitvoering van de Participatiewet. De gemeente Dalfsen heeft besloten uit te treden uit de Gemeenschappelijke Regeling Wezo. De uittreding zal nog veel werk opleveren in 2014. Dit komt voornamelijk door de complexe juridische, bestuurlijke en financiële structuur van de GR en NV Wezo. Overigens: de sociale werkvoorziening heeft te maken met dalende rijksbudgetten en hogere kosten vanwege CAO-ontwikkelingen. Dit betekent dat in 2014 de aanvullende bijdrage voor zowel Larcom als Wezo wordt verhoogd. De bijdragen zijn naar verwachting respectievelijk € 200.000 en € 130.000. Wel is het doel om in 2014 de taakstelling te realiseren. Deze wordt pas in oktober 2013 bekend gemaakt door het ministerie van SZW. Verwacht wordt dat de taakstelling uitkomt op ca. 140 FTE.

De gemeente Dalfsen zal zelf veel taken gaan verrichten in het kader van de Participatiewet. Een onderdeel is de groep arbeidsgehandicapten die zal worden ingezet in het beheer van de openbare ruimte. Daartoe zal in 2015 een nieuw organisatie-model worden ontwikkeld om in eerste instantie de inpassing te verzorgen van ongeveer 40 WSW-werknemers.

Transitie AWBZ

Het is de bedoeling dat vanaf 1 januari 2015 de gemeenten de ondersteuning overnemen voor mensen die nu begeleiding en persoonlijke verzorging vanuit de AWBZ krijgen. De wetsvoorstellen worden naar verwachting eind 2013 naar de kamer gestuurd en zijn dan openbaar. In de septembercirculaire wordt meer duidelijkheid gegeven over de financiële gevolgen. In 2014 wordt het beleid ontwikkeld en vastgesteld zodat vanaf 2015 de uitvoering kan plaatsvinden.

Voor- en vroegschoolse educatie (VVE) en peuterspeelzaalwerk

Er zijn nieuwe plannen voor peuterspeelzaalwerk en kinderopvang aangekondigd vanuit het Rijk, die nog in 2013 worden gepresenteerd. Het ziet er naar uit dat kinderopvang en peuterspeelzaalwerk samengevoegd wordt. Naar verwachting krijgen zowel werkende als niet-werkende ouders recht op twee dagdelen kinderopvang voor alle kinderen tot vier jaar.

Wat de (financiële) gevolgen van de nieuwe plannen zijn voor gemeenten en voor de voorschoolse voorzieningen, is nog onduidelijk. Worden peuterspeelzalen onder de Wet Kinderopvang gebracht en worden de middelen voor peuterspeelzaalwerk uit het gemeentebudget gehaald, of worden gemeenten verantwoordelijk voor het organiseren van het voorschoolse aanbod? Dat heeft veel invloed op de lokale situatie, financiën en voorzieningen.

We verwachten dat het landelijke beleid voor voorschoolse educatie wordt voortgezet en/of geïntensiveerd.

Jeugd- en Jongerenwerk

De decentralisatie van de Jeugdzorg (zie programma 8) heeft ook gevolgen voor het lokale jeugd- en jongerenwerk. De invulling van de lichtere, preventieve taak wordt zoveel mogelijk lokaal ingevuld en daar speelt ook het lokale jeugd- en jongerenwerk een rol in.

Mantelzorg

Mantelzorg zal door de kanteling van de Wmo een nog belangrijkere plaats krijgen als voorportaal voor de Wmo voorzieningen. Het in 2008 vastgestelde beleid wordt voortgezet tot 2014.

ONZE DOELEN EN BIJZONDERE ACTIVITEITEN

Binnen het programma sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening liggen onze doelen op de volgende terreinen:

- Voorbereiding en invoering decentralisaties
- Maatschappelijke ondersteuning (Wmo)
- Sociale werkvoorziening/Participatiewet
- Inburgering
- Voor- en vroegschoolse educatie (VVE) en peuterspeelzaalwerk
- Woonservicegebied
- Jeugd

Voorbereiding en invoering decentralisaties

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Op 1 januari 2015 worden drie wetten van kracht: de Jeugdwet, de Participatiewet en de nieuwe Wmo. De invoering van deze wetten vergt veel voorbereiding op diverse onderdelen, zoals beleid, regels, organisatie, dienstverlening, contractering en financiering. Er moet als het ware een dubbelslag worden gemaakt. Enerzijds nieuw beleid en anderzijds zal rekening moeten worden gehouden met de bestaande cliëntengroep. Tijdens de verbouwing blijft de winkel open. Communicatie en voorlichting zijn dus ook belangrijke vraagstukken.

In maart 2013 is de Contourennota decentralisaties sociaal domein door de Raad vastgesteld. Hierin staan in het algemeen de uitgangspunten voor het nieuwe beleid beschreven. In drie aparte beleidsnota's zal per onderdeel het beleid verder worden uitgewerkt. Als eerste wordt eind 2013 de nota Jeugdzorg verwacht. In de loop van 2014 zullen de participatienota en de Wmo-nota aan de raad worden aangeboden.

Doelen:

- De gemeente Dalfsen is op 1 januari 2015 klaar voor de invoering van de drie decentralisaties
- In de voorbereiding is voldoende inspraak en voorlichting
- Er is tijdig zekerheid en duidelijkheid voor bestaande cliënten en (zorg)organisaties

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Tijdig (uiterlijk derde kwartaal 2014) specifieke beleidsnota's en verordeningen voor de Gemeenteraad o.a. beleidsplan Wmo, beleidsplan Jeugdzorg en beleidsplan Participatie)
- Organiseren van voorlichtingsbijeenkomsten
- Beschikkingen t.b.v. cliënten en organisaties vóór 1 november 2014.

Maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

- Ondersteuning bieden aan inwoners die moeilijkheden ondervinden bij het zelfstandig wonen of meedoen in de samenleving.
- Het 'meedoen' – zoals beoogd in het Wmo beleidsplan – stimuleren wij ook bij het overgaan van de AWBZ-begeleiding naar de Wmo.
- De kanteling die vanaf 1 januari 2013 juridisch wordt ingevoerd, wordt in het werkveld verder ingebed.
- De uitgangspunten van het Wmo-beleidsplan worden verder verankerd in het beleid.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Tevredenheid over contact met gemeente	Klanttevredenheidsonderzoek	7,8	> 7,5	> 7,5	> 7,5	> 7,5
Percentage klanten dat (zeer) tevreden is over de voorstelde oplossing	Klanttevredenheidsonderzoek	97 %	> 95%	> 95%	> 95%	> 95%

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Voorbereiden van de wijzigingen in de langdurige zorg die per 1 januari 2015 ingaan.

Sociale werkvoorziening/Participatiewet

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Wachtlĳst

Als de Participatiewet ingaat verdwijnt de wachtlĳst voor de sociale werkvoorziening. Dit betekent niet dat de mensen die op dat moment op de wachtlĳst (nu 20) staan ook ineens verdwijnen. De bedoeling is dat deze mensen hoe dan ook een bepaalde vorm van begeleiding moeten krijgen met het oog op dagbesteding of toeleiding naar betaald (gesubsidieerd) werk. De financiële mogelijkheden zijn echter onvoldoende om alle mensen een traject te kunnen aanbieden. Per jaar zullen we 8 trajecten doen.

Aantal gesubsidieerde banen

De instroom in de sociale werkvoorziening stopt per 1 januari 2015. Daarvoor in de plaats worden banen met loonkostensubsidie gecreëerd. Het doel is om het aantal banen gelijk te houden met het huidige aantal WSW-dienstverbanden.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Aantal trajecten voor personen op de wachtlĳst	Eigen administratie	20	8	8	8	8
Aantal gesubsidieerde banen	Eigen administratie	140	140	140	140	140

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Participatiewet: In het eerste kwartaal van 2014 ontvangt de Raad een uitgewerkt voorstel met daarbij de consequenties van het opheffen van de Gemeenschappelijke Regeling Wezo dan wel de uittreding van de gemeente Dalfsen uit de GR.
- Uitvoeringsstructuur Participatiewet: de gemeente Dalfsen moet in 2015 gereed zijn voor de uitvoering van de Participatiewet. De organisatorische en personele aspecten worden in de loop van 2014 nader uitgewerkt.

Voor- en vroegschoolse educatie (VVE) en peuterspeelzaalwerk

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

We willen voorschoolse educatie aanbieden aan kinderen met een (risico) op ontwikkelingsachterstand, zodat zij een zo goed mogelijke startpositie krijgen op de basisschool. We willen een minimum van 40 VVE-plekken realiseren en er zorg voor dragen dat VVE-plaatsen bezet worden door doelgroepkinderen. Daarnaast willen we een goede doorgaande leerlijn van voorschool naar basisschool realiseren.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Het aantal VVE-plekken op voorschoolse voorzieningen.	Voorschoolse voorzieningen, subsidieafspraken	16 (2013)	32	36	40	40

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Uitbreiding van VVE-plekken in afstemming met JGZ en voorschoolse voorzieningen
- Bestuurlijke afspraken rondom VVE (vastgelegd in de Lokaal Educatieve Agenda) met betrokken organisaties verder uitwerken en regie voeren op de uitvoering daarvan
- Landelijke plannen rondom voorschoolse voorzieningen vertalen in lokaal beleid

Woonservicegebied

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Zodanig aanbod aan voorzieningen creëren dat (in 2015) minimaal 50% van de huishoudens in een woonservicegebied ligt. De doelstelling is dat inwoners langer zelfstandig kunnen wonen en niet aangewezen zijn op een zorg instelling

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Deelname aan het bewustwordingsproject 'Lang zult u wonen' (gericht op aanpassingen in eigen woning)
- Evaluatie van het woonservicesteunpunt Noaberhuus in Gernermarke
- Uitvoering van een Pilot 'schermborg'
- Uitvoering van het plan van aanpak per kern, en gemeentebreed, door welzijnsinstellingen
- Uitwerken project Domotica

Jeugd

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

In december 2013 wordt de notitie jeugd en jongerenwerk behandeld. Hierin worden de doelstellingen voor het vrijwillig en professioneel jeugd- en jongerenwerk vastgesteld. Met het (vrijwillig en professioneel) jeugd en jongerenwerk willen we stimuleren dat de activiteiten voor de jeugd in de verschillende kernen worden afgestemd op de behoefte, zodat de jeugd zich optimaal kan ontwikkelen. Ook heeft het jongerenwerk een rol in het stimuleren van kinderen en jongeren om mee te denken en mee te doen in hun eigen leefomgeving. Om er voor te zorgen dat het met de jeugd in Dalfsen goed blijft gaan, is preventie op het gebied van middelengebruik, liefde en relaties, geldzaken, social media en andere relevante onderwerpen ook een belangrijke taak.

Voor kwetsbare jongeren heeft het professioneel jongerenwerk onder andere een rol in preventie, signaleren, het betrekken van de juiste hulpverlening en het vergroten van het sociale netwerk. De jongerenwerker signaleert vaak al vroegtijdig wanneer er problemen (dreigen te) ontstaan en korte lijnen met het Centrum voor Jeugd en Gezin zijn dan ook onmisbaar.

Ook blijven we inzetten op alcoholmatiging bij de jeugd. In 2012 is de ambitie benoemd: geen alcohol onder de 16 en daarboven met mate. De afgelopen vier jaar is het alcoholgebruik onder jongeren onder de 16 sterk gedaald. Dit willen we vasthouden en daarnaast willen we dat het percentage jongeren, dat veel en vaak drinkt, afneemt.

Vanaf 1 januari 2014 wordt de toegestane leeftijdsgrens voor alcohol verhoogd naar 18 jaar. Dit nemen wij mee in de uitvoering van ons preventiebeleid, maar het is niet reëel de indicatoren uit ons preventiebeleid daar nu op aan te passen.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Percentage jongeren <16 dat alcohol drinkt	GGD-monitor	11% (2011)		≤ 11%		
Percentage ouders van 12-15 jarigen dat het alcoholgebruik van hun kind goedkeurt of er niets van zegt	GGD-monitor	36 % (2011)		≤ 30%		
Percentage jongeren van 16-23 dat veel en vaak drinkt	GGD-monitor	21 % (2011)		≤ 17%		

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Stappen zetten om het jeugd- en jongerenwerk onder te brengen bij één organisatie.
- Jeugdgesprekken in Nieuwleusen organiseren
- Inzetten op bezoeken van keten door jongerenwerk (en politie) in het kader van brandveiligheid en alcoholmatiging
- Voorlichting op basisscholen aanbieden op het gebied van alcohol- en middelengebruik
- Inzetten op goede signaleringsnetwerken en afstemming van zorg.

RELEVANTE BELEIDSPANNEN EN VERORDENINGEN

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

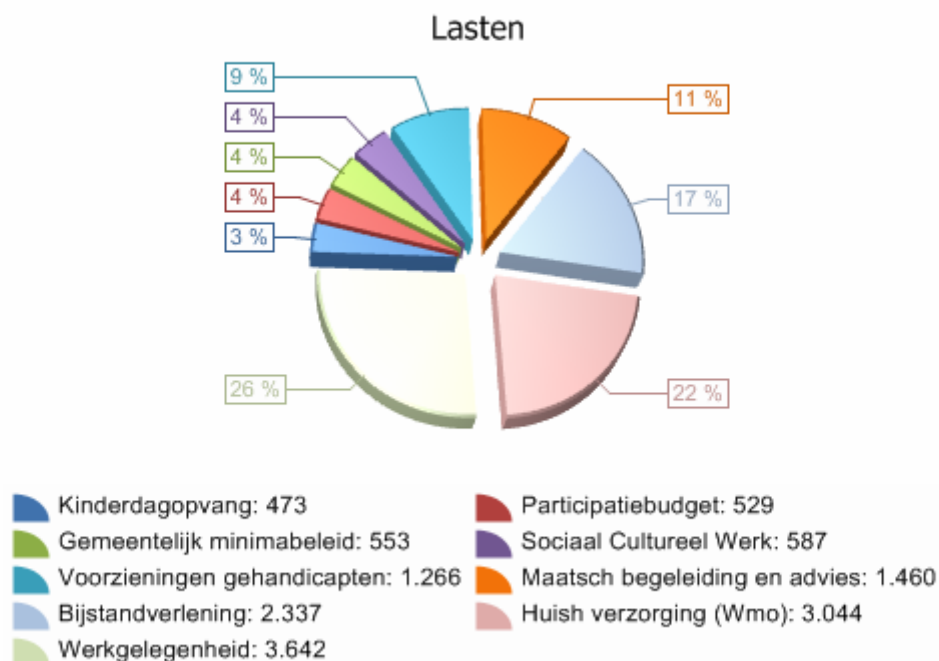
- [Algemene subsidieverordening gemeente Dalfsen 2013](#)
- [Contourennota toekomst sociaal domein "Meedoen en Verbinden"](#)
- Uitvoeringsnotitie 'Jeugd en Jongerenwerk' (2013)
- Beleidsnotitie hoogwaardige handhaving 2013-2016
- Maatregelenverordening (2013)
- Verordening verrekening bestuurlijke boetes bij recidive (2013)
- ['Met elkaar, voor elkaar'. Beleidskader Wmo en Wpg 2013-2016 \(2013\)](#)
- 'Verbinden en aansluiten' Visie en uitgangspunten transitie jeugdzorg (2013)
- Regionaal projectplan transitie jeugdzorg 2013
- [Nota jeugdbeleid \(2012-2015\)](#)
- [Notitie 'Alcoholpreventie Jeugd 2012-2015'](#)
- Verordening voorzieningen maatschappelijke ondersteuning gemeente Dalfsen (2011) (wordt aangepast in november 2012)
- Re-integratieverordening (2012)
- Gemeentelijk beleid langdurigheidstoelage (2012)
- Toeslagenverordening WWB (2012)
- [Beleidsregels voorschoolse educatie \(2012\)](#)
- [Beleidsregels peuterspeelzaalwerk \(2012\)](#)
- [Notitie voorschoolse voorzieningen en educatie 2011-2014 \(2011\)](#)
- Gemeentelijk minimabeleid (2008)
- [Notitie Ketenbeleid gemeente Dalfsen \(2008\)](#)
- Besluit Debiteurenbeleid Dalfsen (2008)
- Nota 'Mantelzorgers in beeld' 2008-2011 (2008), voortzetting beleid tot en met 2014
- Instellingsverordening Wmo-raad gemeente Dalfsen (2007)
- Verordening Wet inburgering (2007)
- Verordening gemeentelijke commissie WWB (2006)

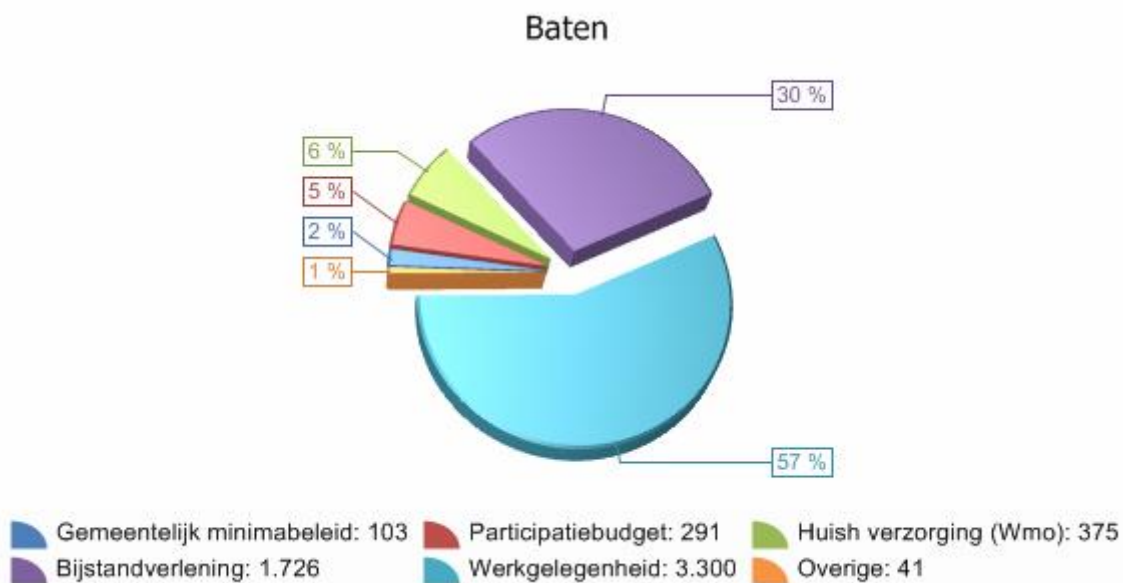
WAT MAG HET KOSTEN?

Sociale Voorz. en Maatsch. Dienstverlening Bedragen x € 1.000	Rekening 2012	Begroting 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Lasten	-13.221	-13.511	-13.891	-13.914	-13.980	-14.026
Baten	6.706	5.815	5.835	5.846	5.851	5.856
Saldo van Lasten en Baten	-6.515	-7.696	-8.055	-8.068	-8.129	-8.170
Onttrekking aan reserves	105	0	0	0	0	0
Resultaat	-6.411	-7.696	-8.055	-8.068	-8.129	-8.170

Uitsplitsing saldo per product Bedragen x € 1.000	Rekening 2012	Begroting 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Bijstandverlening	-413	-613	-611	-615	-619	-623
Werkgelegenheid	-355	-297	-342	-343	-343	-343
Gemeentelijk minimabeleid	-407	-417	-450	-451	-451	-451
Maatschappelijke begeleiding en advies	-1.186	-1.298	-1.453	-1.464	-1.476	-1.483
Huishoudelijke verzorging (Wmo)	-2.143	-2.511	-2.669	-2.721	-2.749	-2.776
Participatiebudget	-170	-261	-238	-226	-227	-228
Sociaal Cultureel Werk	-518	-584	-577	-586	-589	-589
Kinderdagopvang	-421	-437	-461	-464	-468	-469
Voorzieningen gehandicapten	-903	-1.277	-1.254	-1.198	-1.207	-1.207
Saldo van lasten en baten	-6.515	-7.696	-8.055	-8.068	-8.129	-8.170

Grafische weergave van lasten en baten naar product (bedragen x € 1.000)

Toelichting mutatie reserves (bedragen x € 1.000)	Bedrag
n.v.t.	

AFWIJKING VAN HET PROGRAMMA T.O.V. 2013

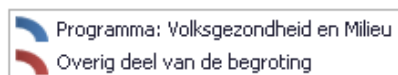
Saldo van lasten en baten (bedragen x € 1.000)	Bedrag
Begroting 2013	-7.696
Begroting 2014	-8.055
Nadeel	-359
Toelichting: Aan dit programma worden meer uren toegerekend door de formatie-uitbreiding voor de gevolgen van de decentralisaties.	

PROGRAMMA 8 VOLKSGEZONDHEID EN MILIEU

Lasten

OMSCHRIJVING VAN HET PROGRAMMA

Het programma omvat de gemeentelijke activiteiten op het gebied van gezondheidszorg, milieu, afvalverwijdering en -verwerking, water, riolering en waterzuivering en de begraafplaatsen.

PORTEFEUILLEHOUDERS EN PRODUCTEN VAN DIT PROGRAMMA

Portefeuillehouder Von Martels	<ul style="list-style-type: none"> • Openbare gezondheidszorg • Jeugdgezondheidszorg (uniform deel) • Jeugdgezondheidszorg (maatwerk deel)
Portefeuillehouder Agricola	<ul style="list-style-type: none"> • Afvalverwijdering en verwerking • Milieubeheer • Riolering en water • Lijkbezorging
Portefeuillehouder Goldsteen	<ul style="list-style-type: none"> • Baten reinigingsrechten en afvalstoffenheffing • Baten rioolheffing • Mutaties reserves programma 8

BELANGRIJKE ONTWIKKELINGEN

Decentralisatie jeugdzorg

Afhankelijk van besluitvorming over de concept Jeugdwet wordt de gemeente met ingang van 2015 zowel bestuurlijk als financieel verantwoordelijk voor alle jeugdhulp. Deze verantwoordelijkheid strekt zich uit van het versterken van het opvoedkundig klimaat (preventie) tot het voorzien in een toereikend aanbod voor uitvoering van kindbescherming en jeugdreclassering. De uitbreiding van taken en verantwoordelijkheden voor de gemeente gaat gepaard met een korting op het totaal landelijk budget, dat oploopt tot 15% (effecten op gemeentelijk niveau zijn nog niet aan te geven). De voorbereiding op de decentralisatie vindt plaats in samenwerking met de provincie Overijssel, gemeenten in de regio IJsselland en lokale netwerkpartners. In 2013 is de lokale en regionale visie op de transitie jeugdzorg vastgesteld, waaronder het uitgangspunt 'lokaal wat lokaal kan, regionaal wat meerwaarde heeft' en 'ondersteuning zo veel mogelijk in de buurt'. Daar waar dat vanwege financiële en/of volume vereisten nodig is, vindt uitvoering in regionaal verband plaats. De integrale (één gezin, één plan, één aanspreekpunt) en laagdrempelige ondersteuning, hulp en zorg wordt in het lokale netwerk georganiseerd.

Regionale Uitvoeringsdienst IJsselland (RUD)

Sinds 1 januari 2013 is de Regionale Uitvoeringsdienst IJsselland een feit. Een netwerkorganisatie van de 11 gemeenten en de provincie Overijssel, die samen een verbetering willen bereiken in de uitvoeringskwaliteit van de Wabo-taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Kern van dit samenwerkingsverband is enerzijds uitwisseling van werkvoorraad en middelen tussen autonome organisaties. Anderzijds wordt verbetering van inhoudelijke kwaliteit en efficiëntie verkregen door het vergroten van de kritieke massa. In 2014 is voorzien in een evaluatie van de netwerkRUD. De effecten en verwachte efficiencywinst van de gekozen organisatievorm zullen dan inzichtelijk worden.

De basistaken/milieutaken zijn bij de start ondergebracht in de RUD. 2013 is het eerste jaar dat we daarmee ervaring opdoen in een netwerk-besturingsvariant. Daarbij constateren we dat we met elkaar veel energie hebben moeten steken in het opstellen van een eerste jaarprogramma en het werkend krijgen van de planning en de daarbij behorende uitwisselingen. De waardevolle ervaring die we opgedaan hebben steken we nu in het jaarprogramma 2014, waarmee we een flinke stap vooruit gaan maken. Daarbij is het streven om in de loop van 2014 Wabo-breed te werken voor de partners die dat willen.

Nationaal Bestuursakkoord Water 2011 (NBW 2011)

Het NBW heeft tot doel om partners in de watersector (gemeenten, waterschappen, rijkswaterstaat, provincies en drinkwaterbedrijven) beter te laten samenwerken om op termijn in de afvalwaterketen een besparing van 360 miljoen per jaar te kunnen realiseren.

Kaderrichtlijn Water (KRW) en kwaliteitsspoor

De KRW is een Europese richtlijn die ervoor moet zorgen dat de kwaliteit van het oppervlaktewater in 2015 (met mogelijke uitloop van 2x6 jaar) op orde is. Vanuit de KRW is een systematiek ontwikkeld om tot een verbetering van de waterkwaliteit te komen. Dit is het waterkwaliteitsspoor. Vanuit het waterkwaliteitsspoor zijn de komende jaren maatregelen te verwachten die in samenwerking met het waterschap worden uitgevoerd. Uiteindelijk moeten de wateren aan de eisen uit de KRW voldoen.

Afvalbeleid

In 2011 is door ROVA het [afvalbeleidsplan "Omgekeerd inzamelen"](#) opgesteld. Minder restafval en meer hergebruik is goed voor het milieu en zal uiteindelijk ook een kostenbesparing voor zowel overheid als inwoners van de gemeente opleveren. In Hoonhorst wordt het gehele concept uitgetest en de resultaten tonen aan dat de gestelde doelen realistisch zijn. In november 2012 zijn de resultaten van de proef en het beleidsplan ter kennisgeving voorgelegd aan de raad. De raad heeft ingestemd met de invoering van een deel van de maatregelen uit het beleidsplan voor de rest van de gemeente. In de komende jaren zal het college stapsgewijs verdere maatregelen uit het beleidsplan voorleggen aan de raad.

ONZE DOELEN EN BIJZONDERE ACTIVITEITEN

Binnen het programma volksgezondheid en milieu liggen onze doelen op de volgende terreinen:

- Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) en invoering Jeugdwet
- Riolering en water
- Integrale handhaving
- Samenwerking vergunningverlening en handhaving
- Afvalbeleid

Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) en Jeugdzorg

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Na decentralisatie en transformatie van de jeugdzorg per 2015 is er een samenhangend, vraaggestuurd, efficiënt en effectief werkend netwerk voor jeugdhulp.

Indicatoren: Bij het opstellen van de begroting 2014 zijn nog geen gegevens over gebruik van de jeugdzorg beschikbaar die voldoende betrouwbaar zijn om als nulmeting te kunnen gelden voor de komende jaren. Bij het opstellen van de begroting 2015 zijn deze gegevens beschikbaar.

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Realiseren van een breed gedragen beleidsplan Jeugdhulp
- Vaststellen van een verordening Jeugdhulp
- In 2014 worden lokaal, en in samenwerking met regio gemeenten, uitvoeringsafspraken gemaakt met de betrokken organisaties gericht op de overdracht van de jeugdzorgtaken per 2015. Lokale zorgnetwerken (waaronder het CJG) worden zodanig ingericht dat de gewenste verschuiving naar vroegtijdige en lichtere vormen van ondersteuning en hulp gerealiseerd kan worden. Het beleid wordt vastgelegd in een meerjarig beleidsdocument (beleidsplan en verordening).

Riolering en Water

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Overkoepelend doel: het hebben van een doelmatig, veilig, veerkrachtig, flexibel, ecologisch gezond watersysteem, dat minimaal voldoet aan de randvoorwaarden gesteld in het Europees, nationaal, regionaal en gemeentelijk waterbeleid. Een nadere verfijning van dit doel is opgenomen in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Het rioolbeheerplan actualiseren
- Uitvoeren van de maatregelen opgenomen in het Waterplan voor 2007-2016, in relatie met de maatregelen uit het GRP
- Opstellen streefbeelden watergangen als basis voor communicatie, beheer en onderhoud
- Overdracht stedelijk water

Integrale handhaving

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Dalfsen moet schoon, veilig en leefbaar zijn. De tevredenheid uit zich onder andere in het aantal klachten door burgers. De afgelopen jaren bleek het aantal geplande milieucontroles door allerlei omstandigheden niet gerealiseerd te worden. Om te zorgen voor een veilig en leefbaar Dalfsen is het zaak dat de controles wel worden uitgevoerd. Er zal scherp en realistisch gepland worden.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Aantal klachten (o.a. geur, geluid, leefbaarheid etc.)	Registratie systeem Squit	125 (2011)	115	105	95	85
% gerealiseerde milieucontroles t.o.v. jaarprogramma	Registratie systeem Squit	77% (2012)	100%	100%	100%	100%

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Klachten en meldingen zijn een handhavingsprioriteit
- Opstellen en uitvoeren Jaarprogramma Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving 2014 (VTH).

Samenwerking vergunningverlening en handhaving

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

De samenwerking bij vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van milieu, bouw en ruimtelijke ordening wordt opgepakt via de RUD IJsselland. Per 1 januari 2015 moet worden voldaan aan de landelijke kwaliteitscriteria voor de VTH-taken. Deze moeten nog wel wettelijk worden vastgelegd.

Er is op dit moment geen exact percentage als indicator aan te geven wat betreft het voldoen aan de kwaliteitscriteria. Duidelijk is al wel dat op dit moment nog niet 100% wordt voldaan. Borging en verbetering komen aan de orde in het verbeterplan Implementatie VTH kwaliteitscriteria.

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Benoemen activiteiten in Jaarprogramma VTH 2014.
- Vergunningverlening en toezicht/handhaving organiseren binnen RUD. Uitvoeren nulmeting, maken kwaliteitslag door kennisbundeling en verbeteren taakuitvoering (kritieke massa).
- Uitvoeren verbeterplan implementatie VTH-kwaliteitscriteria.

Afvalbeleid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Het hoofddoel is minder restafval en meer hergebruik. Het eindresultaat in 2020 is maximaal 30kg restafval per inwoner per jaar en een hergebruikpercentage van 90%.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
kg restafval per inwoner per jaar	ROVA jaarverslag	149kg (2012)	120kg	100kg	80kg	60kg
% hergebruik afval	ROVA jaarverslag	61% (2012)	70%	75%	80%	85%

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- afvalscheiding stimuleren met voorlichting, acties en uitbreiden inlevermogelijkheden.
- evaluatie eerste fase en voorbereiding tweede fase omgekeerd inzamelen.
- voortzetten proefproject Hoonhorst in 2014 in verband met invoering 2e fase in 2015 (oorspronkelijk 2014).
- in de komende jaren zal het college stapsgewijs verdere maatregelen uit het beleidsplan voorleggen aan de raad. Als alle maatregelen worden ingevoerd zal het meerjarig doel worden gerealiseerd. De hoeveelheden en samenstelling van de afvalstromen worden continu geregistreerd en jaarlijks gerapporteerd.

RELEVANTE BELEIDSPANNEN EN VERORDENINGEN

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

- [Bij uitstek Dalfsen Missie/Visie Dalfsen 2020 \(2010\)](#)
- [Uitwerkingsplan Bij uitstek Dalfsen Missie/Visie Dalfsen 2020](#)
- 'Met elkaar, voor elkaar'. Beleidskader Wmo en Wpg 2013-2016 (2013)
- 'Verbinden en aansluiten' Visie en uitgangspunten transitie jeugdzorg (2013)
- Regionaal projectplan transitie jeugdzorg 2013
- Grondwaterbeleidsplan (2013)
- [Milieuprogramma 2013 \(2012\)](#)
- [Programma uitvoering VTH-taken 2013 \(2012\)](#)
- [Verbreed gemeentelijk rioleringsplan 2012-2015 \(2011\)](#)
- Verordening afvoer hemel- en grondwater (2011)
- Waterakkoord gemeente Dalfsen – Waterschap Groot Salland (2011)
- [Integrale handavingsnota 2012-2016 \(2011\)](#)
- Beleidsvisie externe veiligheid 2011-2015 (2011)
- [Visiedocument ROVA "van afval naar grondstof" \(2011-rova\)](#)
- Verordening afkoppelen hemelwater (2008)
- [Waterplan 2007-2016](#)

WAT MAG HET KOSTEN?

Volksgezondheid en Milieu	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Lasten	-4.540	-5.860	-5.543	-5.542	-4.933	-5.838
Baten	3.951	3.672	3.739	3.806	3.870	3.907
Saldo van Lasten en Baten	-589	-2.188	-1.804	-1.736	-1.063	-1.931
Storting in reserves	-719	-575	-744	-721	-764	-780
Onttrekking aan reserves	31	1.320	1.030	932	297	1.180
Resultaat	-1.278	-1.443	-1.518	-1.526	-1.530	-1.531

Uitsplitsing saldo per product	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Openbare gezondheidszorg	-396	-370	-373	-373	-373	-373
Jeugdgezondheidszorg uniform	-354	-398	-445	-446	-446	-446
Jeugdgezondheidszorg maatwerk	-209	-197	-198	-199	-201	-201
Afvalverwijdering / verwerking	-1.611	-1.953	-1.652	-1.670	-1.680	-1.698
Riolering en waterzuivering	-498	-1.392	-1.395	-1.362	-733	-1.612
Milieubeheer	-780	-924	-868	-875	-882	-890
Lijkbezorging	-134	-170	-377	-383	-385	-384
Baten reinigingsrechten / afval	2.118	1.905	1.921	1.940	1.959	1.979
Baten rioolrechten	1.276	1.312	1.361	1.406	1.449	1.464
Baten begraafplaatsrechten	0	0	223	225	227	229
Saldo van lasten en baten	-589	-2.188	-1.804	-1.736	-1.063	-1.931

Grafische weergave van lasten en baten naar product (bedragen x € 1.000)

Lasten

Baten

Toelichting mutatie reserves (bedragen x € 1.000)	Bedrag
Storting	
Saldo riolering (Riolering spaarvoorziening)	-744
Totaal storting	-744
Onttrekking	
Investeringsplan: Uitvoeren maatregelen GRP (Riolering spaarvoorziening)	830
Kapitaallasten energielening (milieu)	20
Saldo reiniging (Egalisatie reiniging)	127
Loonkosten afdeling milieu en bouwen (Milieu)	53
Totaal onttrekking	1.030

AFWIJKING VAN HET PROGRAMMA T.O.V. 2013

Saldo van lasten en baten (bedragen x € 1.000)	Bedrag
Begroting 2013	-2.188
Begroting 2014	-1.804
Voordeel	384
Toelichting: Dit voordeel wordt veroorzaakt door lagere inzamelkosten afval en minder urentoerekening.	

PROGRAMMA 9 RUIMTELIJKE ORDENING EN VOLKSHUISVESTING

Lasten

OMSCHRIJVING VAN HET PROGRAMMA

De gemeente moet beschikken over een actueel ruimtelijk- volkshuisvesting- en omgevingsbeleid, waarmee wordt ingespeeld op wettelijke kaders en maatschappelijke ontwikkelingen. Ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid zijn daarbij belangrijke uitgangspunten. Ook betrekken en stimuleren wij maatschappelijke partners bij het vormgeven en uitvoeren van ons beleid.

PORTEFEUILLEHOUDERS EN PRODUCTEN VAN DIT PROGRAMMA

Portefeuillehouder Von Martels	<ul style="list-style-type: none"> • Natuur & Landschap • Gebiedsbeleid
Portefeuillehouder Agricola	<ul style="list-style-type: none"> • Ruimtelijke ordening • Volkshuisvesting • Bouwvergunningen
Portefeuillehouder Goldsteen	<ul style="list-style-type: none"> • Bouwgrondexploitatie woningbouw • Mutaties reserves programma 9

BELANGRIJKE ONTWIKKELINGEN

Ruimtelijke ontwikkeling en grondexploitaties

- Het realiseren van nieuwe woonwijken in de kernen. Bij de planontwikkeling zijn de beleidsuitspraken uit de Missie/Visie Dalfsen 2020 'Bij Uitstek Dalfsen' en het uitwerkingsplan (onderscheidende woongebieden) richtinggevend.
- Ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid zijn belangrijke uitgangspunten voor het maken van plannen in de fysieke leefomgeving. Wel moet bij grondexploitaties ook gewaakt worden voor te hoge kosten als uitvloeisel van deze uitgangspunten.
- Actieve grondpolitiek de komende jaren voortzetten maar wel uiterst terughoudend wat betreft nieuwe grondaankopen. Daar waar gronden geen strategische functie meer hebben, worden deze afgestoten.
- Demografische ontwikkelingen: vermindering van groei kan van invloed zijn op ruimtelijke ontwikkelingen, bouwprogramma's en grondexploitaties. In de voorjaarsnota is hierop ingegaan op bladzijde 10 onder punt 3.
- Inhoud en opzet van de paragraaf grondbeleid zijn gewijzigd. Opmerkingen in het accountantsverslag 2012 over de grondexploitaties zijn hierin meegenomen.
- Reactie B&W op de uitkomsten van het onderzoek van de raad naar de grondexploitaties. De raad heeft hierover op 20 juni 2013 een initiatief voorstel aangenomen.

Omgevingswet

Momenteel is de nieuwe Omgevingswet in ontwikkeling. In de loop van de jaren is er ontzettend veel wet- en regelgeving ontstaan voor de fysieke leefomgeving. Daardoor is het stelsel te complex geworden. Het doel van de nieuwe Omgevingswet is: minder regels, gestroomlijnde plannen en procedures, meer ruimte voor particulier initiatief en lokaal maatwerk, minder onderzoekslasten, snellere en betere besluitvorming en meer omgevingskwaliteit. Hoewel de inwerkingtreding van deze wet op dit moment gepland staat voor 2018, is nog niet echt duidelijk hoe deze wet eruit komt te zien. Het is belangrijk de ontwikkelingen te volgen, omdat de wet wellicht (grote) consequenties heeft voor onze organisatie.

De effecten van de invoering van de Omgevingswet kunnen op dit moment nog niet worden bepaald.

Regionale Uitvoeringsdienst (RUD)

De besturen van de RUD IJsselland en RUD Twente hebben in het bedrijfsplan vastgelegd dat er op 1 januari 2014 sprake moet zijn van een Wabo-brede RUD (dus naast milieu ook taken op het gebied van bouwen en RO). In 2013 is ervaring opgedaan met milieutaken. Niet alles verloopt nog even soepel. De vraag komt naar boven of het verantwoord is om per 1 januari 2014 al Wabo-breed te gaan. De besturen van de RUD's nemen hierover najaar 2013 een besluit. Het voorstel wordt zeer waarschijnlijk dat de RUD uiterlijk 1 juli 2014 Wabo-breed gaat voor de partners die dat willen. Zo kunnen we de tweede helft van 2014 ervaring opdoen die we voor 2015 kunnen gebruiken in het eerste volledige kalenderjaar Wabo-breed.

Startersleningen

De starterslening is een belangrijke stimuleringsmaatregel voor het bevorderen van eigen woningbezit voor minder draagkrachtigen. De provinciale regeling zal zolang het budget toereikend is worden voortgezet, waarbij van de gemeente ook wordt verwacht dat gelden beschikbaar gesteld worden.

Gebiedsgericht werken/landschapsbeleid

De provincie Overijssel stopt per 1 januari 2014 met de integrale gebiedsaanpak voor het landelijk gebied (pMJP). Er worden geen nieuwe pMJP-convenanten meer tussen provincie Overijssel en de verschillende gebiedspartners afgesloten. Wel loopt het gebiedsprogramma Ruimte voor de Vecht nog door tot 2016.

Voor de LEADER regeling voert de plaatselijke groep NO-Overijssel een lobby richting Europa, Rijk, provincie en gemeenten. De bedoeling hiervan is de leefbaarheid van het landelijk gebied, onder andere door plattelandsvernieuwingprojecten, te blijven stimuleren. Ook het gemeentelijk budget voor landschapsbeleid voor de aankomende jaren is beperkt, waardoor er beperkt Groene en Blauwe Diensten (GBD) contracten afgesloten kunnen worden om de kwaliteit van het landschap te behouden/verbeteren. De regeling voor stimulering streekeigen erven komt zelfs geheel te vervallen.

ONZE DOELEN EN BIJZONDERE ACTIVITEITEN

Binnen het programma ruimtelijke ordening en volkshuisvesting liggen onze doelen op de volgende terreinen:

- Ruimtelijke ontwikkelingen
- Gebiedsontwikkeling
- Landschapsbeleid
- Grondexploitaties
- Woningbouw

Ruimtelijke ontwikkelingen

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

- Evenwichtige ruimtelijk ontwikkeling op het gebied van wonen, werken, recreatie, verkeer, landgoederen en milieu. Duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit blijven hierbij uitgangspunt. Dit mag echter niet van al te grote invloed zijn op de resultaten van de grondexploitaties. Resultaten, risico's en te nemen maatregelen moeten zorgvuldig worden afgewogen.
- Ruimtelijke plannen moeten actueel blijven. Dit betekent dat ze (wettelijk) 1x per 10 jaar moeten worden geactualiseerd. In 2010 en 2012 zijn de structuurvisies voor de kernen en het buitengebied door de gemeenteraad vastgesteld. Met ingang van 1 juli 2013 beschikt de gemeente Dalfsen voor het totale grondgebied over actuele en digitale ruimtelijke plannen. Hiermee is sprake van een optimale basis voor het voeren van planologische procedures waaraan initiatieven van gemeente en of particulieren kunnen worden getoetst. Het hebben van actuele ruimtelijke plannen (bestemmingsplannen niet ouder dan 10 jaar) is op zich al een goede zaak, maar is ook van belang, omdat daaraan het recht op het heffen van leges voor omgevingsvergunningen is gekoppeld.
- Behoud van een aantrekkelijke woon- en leefomgeving.
- Voldoende flexibiliteit in ruimtelijke plannen zodat beter kan worden ingespeeld op actuele marktontwikkelingen en particuliere initiatieven.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Twee actuele Structuurvisies voor het totale grondgebied van de gemeente (1 voor de kernen en 1 voor het buitengebied)	Wet ruimtelijke ordening Missie/visie	2 (2013)	2	2	2	2
Percentage van het grondgebied belegd met actuele bestemmingsplannen * Buitengebied * Kernen	Wet ruimtelijke ordening Missie/visie	100% 100%	100% 100%	100% 100%	100% 100%	100% 100%
Aantal bestemmingsplannen: Buitengebied, kernen en recreatiegebieden (basisplannen)	Intern	8 (2013)	8	8	8	3

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Verdere ontwikkeling Waterfront
- Vaststelling bestemmingsplan woonuitbreidingsgebied voor de kern Oudleusen
- Vaststelling bestemmingsplan woonuitbreidingsgebied Oosterdalfsen (wonen)
- Vaststelling Westerbouwlanden noord, 2e fase door B&W (wonen)
- Indien nodig verwerken van de uitkomsten van het onderzoek van de raad naar de grondexploitaties. De raad heeft hierover op 20 juni 2013 een initiatief voorstel aangenomen. Inhoud en opzet van de paragraaf grondbeleid worden gewijzigd.
- Implementatie van het LEANe proces voor ruimtelijke gebiedsontwikkeling (grote plannen of projecten). Ook wordt gekeken naar de mogelijkheden voor verbetering van het planproces voor kleinere ruimtelijke plannen (naar voorbeeld van de gemeente Buren).
- Ontwikkelen van een beheersplan per bestemmingsplan (basisplan) om ontwikkelingen en/of wijzigingen digitaal vast te leggen zodat actualisering van deze plannen nog makkelijker en sneller kan. Het beheersplan wordt alleen intern gebruikt.

Gebiedsontwikkeling

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Een vitaal en aantrekkelijk landelijk gebied voor inwoners en toeristen.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Tevredenheid van Dalfsenaren over wonen in het Vechtdal (uitgedrukt in een rapportcijfer)	Vechtdal beleving onderzoek	8,2 (2013)	--	8,2	--	--
Percentage van de Dalfsenaren die het aantrekkelijk vindt om in het Vechtdal te recreëren	Vechtdal beleving onderzoek	91% (2013)	--	91%	--	--

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Leefbaarheidsinitiatieven van burgers/organisaties ondersteunen
- Ontwikkelingen in het Vechtdal initiëren en/of faciliteren (passend binnen het [Masterplan Ruimte voor de Vecht](#))
- Lobby voor nieuwe leader-periode volgen
- Deelnemen aan de Gebiedsuitwerking Dalmsholte

Landschapsbeleid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

- Het behouden en verbeteren van de kwaliteit van het landschap.
- Het streekeigen karakter (de identiteit), in de verschillende landschapstypen, van het Dalfser landschap behouden en versterken.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Totale hoeveelheid (hectares) landschapselementen onder contract via regeling Groene en Blauwe Diensten	LOP Landschap Overijssel	20 ha (2013)	20,5 ha	21 ha	21,5 ha	22 ha

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- (Groene en belevings-) initiatieven van burgers/organisaties ondersteunen
- Uitvoeren regeling Groene en Blauwe Diensten (aanleg, herstel en onderhoud landschappelijke elementen)

Grondexploitaties

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Voldoende en goed ingerichte bouwlocaties. Primair wordt een actieve grondpolitiek toegepast. De basis hiervoor is de Nota grondbeleid 2012-2016. Doelen zijn een positieve grondexploitatie en jaarlijks voldoende woningproductie en uitgifte van bedrijfsterrein. De indicatoren voor bedrijfsterrein zijn opgenomen in programma 4, Economische zaken en hierna onder het kopje woningbouw.

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

Dit onderdeel is verder concreet uitgewerkt in de paragraaf grondbeleid.

Woningbouw

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Bouw van voldoende woningen en realisatie van een kwalitatief goede woonomgeving, waarbij ook aandacht wordt besteed aan specifieke doelgroepen: starters, ouderen, mensen met een beperking en minder-draagkrachtigen. Via realisatie van woonservicegebieden en nul-treden-woningen wordt ook bevorderd dat burgers zo lang mogelijk zelfstandig blijven wonen.

Indicator	Bron	Nulmeting	2014	2015	2016	2017
Aantal nieuwe verblijfsobjecten met woonfunctie	CBS/ Gemeente	149 (2013) totaal = 11.054	90	90	90	100
Aantal nieuwe startersleningen per jaar	Gemeente	36 (2012) totaal = 91	27	30	30	30

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Uitgifte van bouw kavels voor woningbouw in sociale en vrije sector
- Uitvoeren van het [vastgestelde woonbeleid](#)
- Uitvoering geven aan prestatieafspraken met woningcorporaties en provincie
- Verstrekken van startersleningen

RELEVANTE BELEIDSPANNEN EN VERORDENINGEN

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

- [Bij uitstrek DALFSEN Missie/Visie Dalfsen 2020](#)
- [Uitwerkingsplan \(2010\)](#)
- [Nota economisch beleid 2013-2020 \(2013\)](#)
- Nota Kostenverhaal gemeente Dalfsen (2013)
- Nota Grondbeleid 2012-2016(2012)
- Structuurvisie buitengebied 2012-2022 met een doorkijk naar 2030 (2012)
- Woonvisie gemeente Dalfsen 2011- 2016 (2011)
- Verordening VROM Starterslening 2012 (2011)
- [Beleidsplan recreatie en toerisme voor periode 2011-2020 \(2011\)](#)
- [Structuurvisie kernen gemeente Dalfsen 2010-2020 met een doorkijk naar 2025 \(2010\)](#)
- Bestemmingsplannen
- [Landschapsontwikkelingsplan Dalfsen \(2010\)](#)
- [Evaluatie Rood voor Rood en VAB \(2010\)](#)
- [Beleidsregels Rood voor rood met gesloten beurs gemeente Dalfsen \(2007-2009\)](#)
- [Beleidskader Vrijkomende Agrarische Bebouwing \(VAB\) gemeente Dalfsen \(2007\)](#)
- Masterplan Ruimte voor de Vecht (2009)
- Beleid inbreidingslocaties (2009)
- Welstandsnota 2007 (2007)
- Exploitatieverordening (2005)Uitgifteregeling bouwgrond (2005)

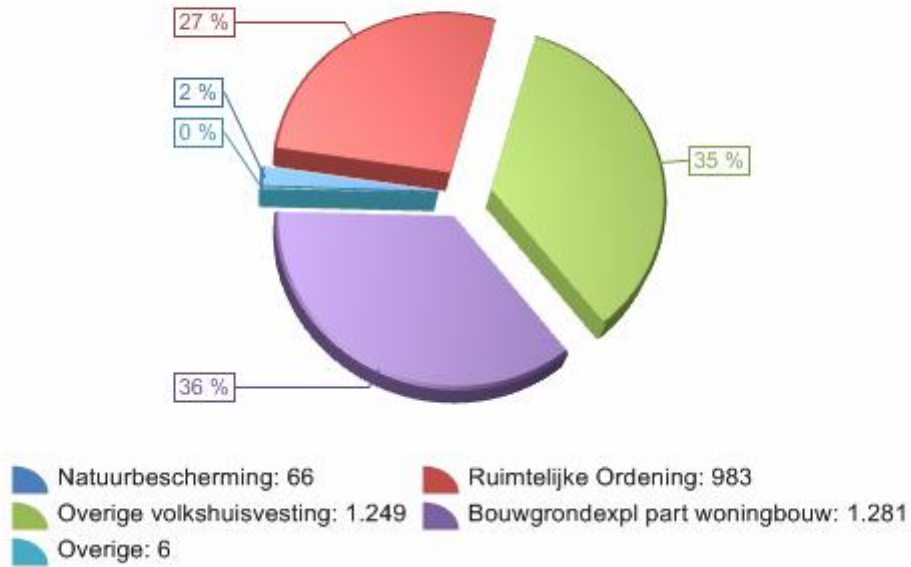
WAT MAG HET KOSTEN?

Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting Bedragen x € 1.000	Rekening 2012	Begroting 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Lasten	-5.151	-3.561	-3.585	-3.393	-3.315	-3.391
Baten	1.872	1.913	1.974	1.934	1.875	1.940
Saldo van Lasten en Baten	-3.279	-1.649	-1.611	-1.459	-1.440	-1.451
Storting in reserves	-835	-11	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	2.582	540	261	274	244	84
Resultaat	-1.531	-1.120	-1.350	-1.186	-1.197	-1.368

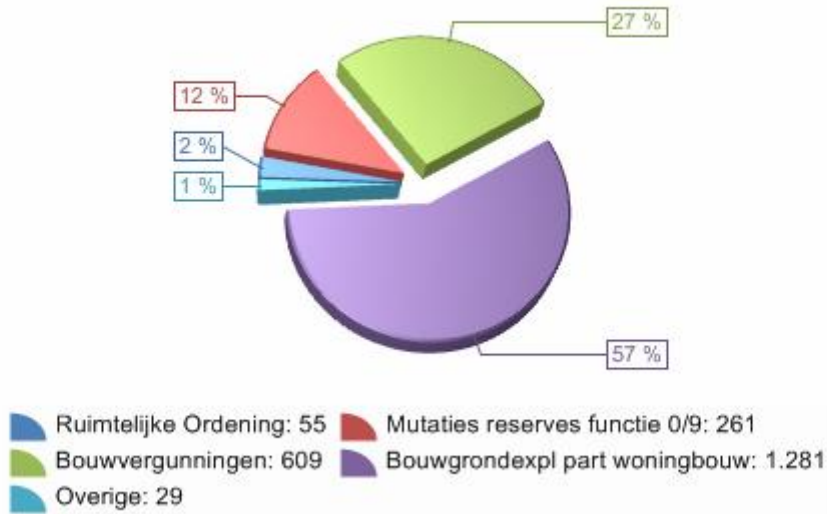
Uitsplitsing saldo per product Bedragen x € 1.000	Rekening 2012	Begroting 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Natuurbescherming	-45	-78	-57	-36	-37	-38
Ruimtelijke Ordening	-1.048	-1.126	-928	-935	-942	-949
Woningexploitatie / woningbouw	-3	4	3	3	3	3
Overige volkshuisvesting	-1.048	-1.010	-1.237	-1.106	-1.085	-1.094
Bouwvergunningen	529	550	609	615	621	627
Bougrondexploitatie particuliere woningbouw	-1.664	11	0	0	1	0
Saldo van lasten en baten	-3.279	-1.649	-1.611	-1.459	-1.440	-1.451

Grafische weergave van lasten en baten naar product (bedragen x € 1.000)

Lasten

Baten

Toelichting mutatie reserves (bedragen x € 1.000)	Bedrag
Storting	
n.v.t.	
Onttrekking	
50% Bestemmingsplan kernen (Volkshuisvesting)	33
Kapitaallasten startersfonds (Volkshuisvesting)	51
Investeringsplan: Uitvoeren projecten gebiedsgerichte ontwikkeling (Algemene reserve vrij besteedbaar)	160
Investeringsplan: Uitvoering landschapsbeleid LOP (Ruimtelijke kwaliteit)	17
Totaal onttrekking	261

AFWIJKING VAN HET PROGRAMMA T.O.V. 2013

Saldo van lasten en baten (bedragen x € 1.000)	Bedrag
Begroting 2013	-1.649
Begroting 2014	-1.611
Voordeel	38
Toelichting: De verschillen tussen de producten worden veroorzaakt door verschuiving in ambtelijke inzet. Per saldo is er sprake van een klein voordeel.	

Hoofdstuk 3 Paragrafen

3.1 PARAGRAAF BEDRIJFSVOERING

Algemeen

De bedrijfsvoering moet op een eigentijdse wijze dienstbaar zijn aan de in de programma's opgenomen doelen en prestaties. Het welslagen van de programma's is in belangrijke mate afhankelijk van de kwaliteit van de bedrijfsvoering.

Bedrijfsvoering kan worden samengevat als het geheel van de werkzaamheden, middelen en structuren op het gebied van personeel en organisatie, informatievoorziening en automatisering, financiën, facilitaire zaken, communicatie en juridische zaken. Door een grotere aandacht voor de transparantie van het gemeentelijk handelen en hogere eisen die gesteld worden aan de producten en diensten van de gemeente, wordt de kwaliteit van de bedrijfsvoering ook een factor voor het imago van de gemeente.

Onze gemeente krijgt de komende jaren indringend te maken met taakverzwaring door decentralisaties, ambities en eisen van het rijk, door ombuigingen van rijk en provincies, door een krappere wordende arbeidsmarkt met ook een nieuwe generatie medewerkers, druk vanuit samenleving om in toenemende mate transparant, participatief en communicatief te zijn. Dat betekent dat wij met schaarste te maken krijgen, en door afnemende middelen en capaciteit gedwongen worden als bestuur en organisatie keuzes te maken.

Intern kiest de directie voor het inzetten op de volgende sporen:

- gebruik te maken van de prima basishouding van ons personeel namelijk betrokkenheid in brede zin, en bedreigingen (zoals ontwikkeling op de arbeidsmarkt) ook als kans te zien;
- dienstverlening op een hoog peil houden en waar mogelijk te verbeteren;
- mede in verband daarmee interne processen slim inrichten en efficiënt en effectief maken;
- mede vanwege de krappere wordende arbeidsmarkt, met als doel winst op de 3 K's, inzetten op samenwerking in de regio en in Talentenregio verband (16 samenwerkende gemeenten);
- bij HRM beleid inspelen op genoemde speerpunten (denk hierbij aan opleiding, werving/selectie en beloning);
- informatievoorziening, basisregistraties en ICT verder te stroomlijnen ter ondersteuning van de werkprocessen;
- systematisch te werken aan kwaliteitszorg binnen de organisatie volgens het Overheidsontwikkelmodel.

De Verbouwing

In de [voorjaarsnota](#) 2013 is uitgebreid ingegaan op de achtergronden van de organisatiewijziging onder de naam *De Verbouwing*. In 2014 worden de voorbereidingen afgerond, waarna de implementatie van een nieuwe organisatiestructuur en -cultuur kan plaatsvinden per 1 januari 2015. *De Verbouwing* is inmiddels in volle gang. Daarbij is bewust niet gekozen voor een top-down benadering, maar voor het inschakelen van een groot deel van de medewerkers bij dit ontwikkelplan. Voor deze insteek is gekozen, omdat het hier niet alleen gaat om een nieuwe inrichting van de organisatie, maar ook om een cultuurverandering (houding en gedrag). Dat zullen de medewerkers in de organisatie zelf mee invulling moeten geven.

Deze reorganisatie wordt voor een groot deel in eigen beheer uitgevoerd, maar zal op specifieke onderdelen ook externe expertise en capaciteit vergen. Getracht wordt om dit binnen de bestaande budgetten te realiseren, maar we sluiten niet uit dat in de loop van dit proces we nog met een verzoek voor een extra budget zullen komen. In hoofdstuk 1 is hier al aandacht aan besteed.

In de periode september 2011-september 2013 is met het programma Dienstverlening gewerkt aan het verder professionaliseren en toekomstbestendig maken van de gemeentelijke dienstverlening. In het evaluatiedocument van het programma Dienstverlening is aandacht besteed aan resultaten/effekten van de zeven projecten, maar ook aan het borgen in de organisatie en de link met De Verbouwing, waarvoor 2014 een bepalend jaar is.

De Verbouwing heeft tot doel te groeien naar een wendbare organisatie. Een stevig fundament is daarvoor de basis. Het project Fundament richt zich op het bevorderen van een optimale planning en control-cyclus, servicegerichte dienstverlening en een uitstekende informatievoorziening. Dit betekent dat met het project Fundament de ingeslagen weg van het programma Dienstverlening wordt voortgezet. Voorbeelden zijn het doorontwikkelen van het KCC en de informatievoorziening, maar ook verdere procesoptimalisatie door de LEAN-methodiek.

Personeelsbeleid

Talentergio

De samenwerking met Talentergio loopt in ieder geval nog door tot 1 september 2014. In het afgelopen jaar zijn diverse initiatieven ontplooid door Talentergio, om de doelstellingen te realiseren, zoals:

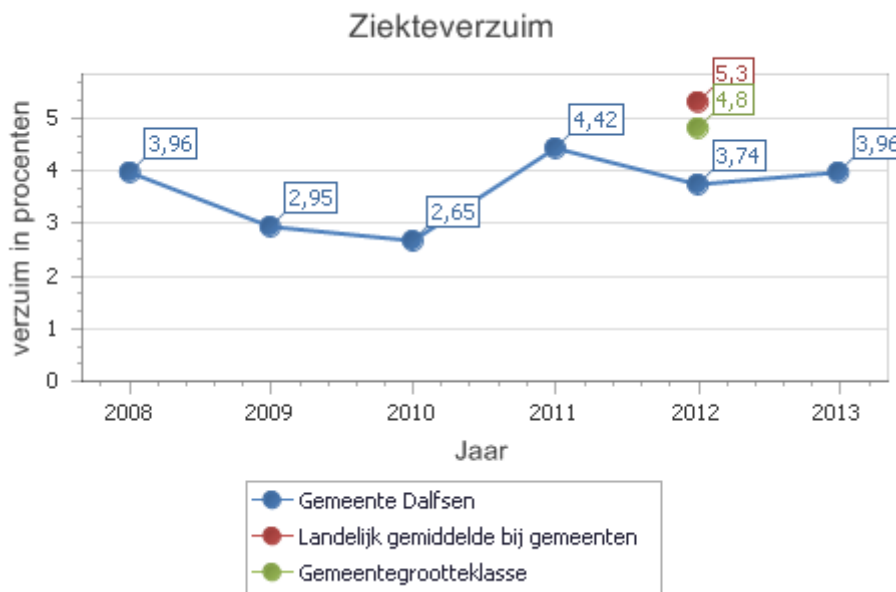
- Gastcolleges en praktijkbegeleiding door Talentergio collega's bij Hogeschool Windesheim;
- Diverse kennis- en themabijeenkomsten (o.a. strategische personeelsplanning voor managers, het nieuwe werken, train-de-trainer 'leidinggeven aan beweging');
- Start traineetraject 'Talentergio mobiliteit';
- Pilot met GemeenteMarktplaats;
- Start pilot met Talentergio stagebureau voor en door stagiairs;
- Talentergio Week van de Uitwisseling.

Voor 2014 staan weer nieuwe activiteiten op de agenda die de mobiliteit moeten bevorderen en de kennisdeling tussen gemeenten stimuleren.

Informatie over Talentergio is te vinden op www.talentergio.nl.

Ziekteverzuim

Hieronder volgt een overzicht van het ziekteverzuim over de afgelopen jaren (2013 is 1e halfjaar).

Directie en afdelingshoofden monitoren het ziekteverzuim ieder half jaar en nemen waar nodig maatregelen om het verzuim laag te houden. In 2014 zal vooral aandacht worden besteed aan de uitkomsten van het medewerkersonderzoek en in het bijzonder de werkdruk die zich bij leidinggevenden en enkele afdelingen voordoet.

Bezuinigingen

De totale bezuinigingen op het personeel is bepaald op € 100.000 in 2011 oplopend tot € 700.000 in 2014. De bezuinigingstaakstelling op het personeelsbudget is gehaald. De functies die niet of slechts gedeeltelijk weer worden ingevuld/uitgevoerd betreffen: ondersteuning directie; juridische kwaliteitszorg; communicatie en voorlichting; personeel en organisatie; onderhoud en beheer; en diverse functies bij milieu en bouwen. Daardoor kunnen ook bepaalde taken, zoals de open monumentendag, niet meer worden uitgevoerd en zullen op termijn de bezuinigingen mogelijk zichtbaar worden in het niveau van groenonderhoud, de facilitaire dienstverlening, handhaving en toezicht, etc., maar wellicht ook in de beleidsadvisering. Tot op heden zijn de gevolgen nog niet echt zichtbaar geworden en in 2014 willen we dat ze houden.

Zoals verwacht beginnen de bezuinigingen op het personeelsbudget echter wel voelbaar te worden in de organisatie. Er wordt een grotere werkdruk ervaren die op sommige plaatsen in de organisatie zorgelijke proporties begint aan te nemen. Ook uit het Medewerkersonderzoek (juni 2013) kwam de werkdruk bij leidinggevenden en op enkele afdelingen naar voren. Door een herverdeling van taken, het aanbieden van timemanagementtrainingen en de introductie van de systematiek van 'lean werken' probeert het management de werkdruk op een aanvaardbaar niveau te houden. Daarnaast zullen voor 2014 enkele actieplannen worden opgesteld om de uitkomsten van het medewerkersonderzoek een vervolg te geven.

Medewerkersonderzoek

In juni 2013 heeft het bureau Effectory een onderzoek uitgevoerd naar de werkbeleving van de medewerkers van de gemeente Dalfsen. Iedereen heeft de kans gekregen om het onderzoek in te vullen en zijn/haar mening te geven. 87% van de medewerkers heeft deelgenomen aan het onderzoek. Dankzij de input kunnen we gericht aan de slag gaan met uitkomsten uit het onderzoek. Hoewel we als organisatie in het geheel zeer goed scoren (onder andere ten opzichte van referentiegemeenten), zijn er op onderdelen ook verbeterpunten. Met ondersteuning van Effectory worden die methodisch aangepakt.

Werkkostenregeling

Per 1 januari 2011 is een nieuwe fiscale regeling ingevoerd: de werkkostenregeling. De werkkostenregeling vereenvoudigt de systematiek van vrije vergoedingen en verstrekkingen in de loonsfeer. Concreet betekent toepassen van de werkkostenregeling een vrijstelling c.q. vrije ruimte van 1,5 % van de fiscale loonsom (loon voor loonheffingen) waar geen belasting over hoeft te worden betaald. Het wordt mogelijk om voor een vast percentage (1,5%) van de fiscale loonsom van de medewerkers van de gemeente Dalfsen, onbelast vergoedingen te geven en verstrekkingen te doen. De vrije ruimte wordt ook wel het algemene forfait genoemd. Boven de forfaitaire vrijstelling is de eindheffing van 80%.

Tussen 2011 en 2013 heeft de gemeente inzichtelijk gemaakt welke vergoedingen, verstrekkingen en declaraties onder de nieuwe werkkostenregeling gaan vallen. Dit om op deze manier de grens van 1,5 % van de loonsom in de gaten te houden. Ook zal daarbij nagedacht moeten worden over de toekenning van de beschikbare ruimte aan de medewerkers. Vanaf 2015 gaat de werkkostenregeling definitief van start. In 2014 zal het college een notitie aangeboden worden met daarin opgenomen de keuzes die gemaakt moeten worden met betrekking tot welke werkkosten in de toekomst gehandhaafd blijven.

HR21

Met ingang van 1 januari 2013 is het HR21 functiewaarderingsstelsel bij onze gemeente ingevoerd. HR21 is het gemeentelijke functiewaarderingsstelsel. HR21 is een functiewaarderingsstelsel dat is ingebed in een integrale HR benadering. Gemeentelijke organisaties kunnen hiermee hun functiewaardering verbinden aan hun organisatieontwikkeling en hun HR-beleid. Daarnaast komt het tegemoet aan de wens om binnen de sector Gemeenten meer eenduidigheid te krijgen in de functiewaardering en beloning. Binnen HR21 zijn de functies generiek beschreven naar rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden.

Voor de invoering van HR21 had de gemeente Dalfsen 121 functiebeschrijvingen. Door de invoering is dit aantal teruggebracht naar 46 generieke functiebeschrijvingen.

Samenwerking

Momenteel vindt een verkenning plaats naar voorwaarden van toetreding tot het SSC Zwolle/Kampen/Provincie.

Daarna vindt in DSZ verband een go-no go besluit plaats over toetreding. Valt dat positief uit, dan zal in oktober/november een ondertekening van een intentieovereenkomst met de SSC partners plaatsvinden. Inzet is dan om per 1 januari 2015 toe te treden op de terreinen ICT, inkoop en personeels- en salarisadministratie.

Tegelijk loopt een onderzoek naar samenwerking op het terrein van belastingen. Deelnemende gemeenten zijn: Dalfsen, Kampen en Zwartewaterland. Intentie is om te komen tot een geclusterde eenheid belastingen voor meerdere gemeenten, of een aansluiting van deze gemeenten bij het GBLT.

De regionale samenwerking is ook een onderwerp dat wordt opgepakt in het kader van *De Verbouwing*. De mate waarin we taken afstoten of in een samenwerkingsverband onderbrengen, bepaalt immers mede de toekomstige organisatie(structuur).

Inkoopbeleid

Met ingang van april 2013 is de nieuwe aanbestedingswet van kracht. Als vervolg daarop is in samenwerking met de gemeenten Staphorst en Zwartewaterland het inkoop- en aanbestedingsbeleid voor de drie gemeenten geactualiseerd en vastgesteld. De DSZ gemeenten spannen zich continu in voor een (verdere) professionalisering van de inkoop- en aanbestedingspraktijk. Zij doen dit onder andere door het inzetten van een inkoopcoördinatieteam dat toeziet op het juist toepassen van het vastgestelde inkoop- en aanbestedingsbeleid waarin het inkoopproces inzichtelijk en transparant is gemaakt door de doelstellingen, uitgangspunten en kaders te schetsen waarbinnen inkopen en aanbesteden binnen de gemeenten plaatsvindt. Daarbij wordt richting de verantwoordelijke budgethouders extra aandacht geschonken aan het zoveel mogelijk gezamenlijk lokaal en of regionaal inkopen en aanbesteden. Ook wordt bij inkoop en aanbesteding een extra inspanning gevraagd aan de budgethouders ten aanzien van het begrip 'maatschappelijke waarde'. (duurzaam inkopen, social return on investment, sociale werkvoorziening en innovatie).

Informatievoorziening en automatisering

Voor de dienstverlening en de bedrijfsvoering is de organisatie onder andere afhankelijk van een goede informatievoorziening en ondersteuning van ICT. De informatievoorziening en de daarbij toegepaste ICT zijn van cruciaal belang voor de prestaties van de gemeente. Zonder een adequaat opgezette informatievoorziening en de juiste ICT kan Dalfsen haar ambities niet waarmaken. Daarbij wordt de gemeente geconfronteerd met ontwikkelingen die binnen de gehele overheid spelen en die zich richten op de realisatie van de elektronische overheid. De moderne burger verwacht van de gemeente zeven dagen per week, 24 uur per dag geïntegreerde, interactieve dienstverlening via meerdere kanalen. Ook verwacht de burger een transparante overheid die besluiten op proactieve wijze openbaar maakt, die verantwoording aflegt én die interactieve beleidsvorming ondersteunt. Dit alles vraagt om een moderne gemeentelijke organisatie waarbij op een efficiënte wijze gebruik wordt gemaakt van beschikbare middelen en de mogelijkheden die informatietechnologie biedt. De technologische ontwikkelingen en het verdere digitaliseren van documenten en processen, bieden de gemeente de kans om de dienstverlening en de interne bedrijfsvoering efficiënter te maken. In 2012 is het "Bedrijfsinformatieplan 2.0" vastgesteld. Hiermee is de basis gelegd voor de ontwikkelrichting van onze informatievoorziening en informatietechnologie, in relatie tot de bedrijfsvoering. Een goede informatievoorziening is een belangrijke randvoorwaarde voor onze dienstverlening en onze bedrijfsvoering. Het biedt tevens de mogelijkheid om verbeterlagen door te voeren. Het steeds verder digitaliseren en automatiseren van processen en het koppelen van de verschillende systemen waardoor gegevens eenmalig worden opgeslagen en meervoudig worden gebruikt, leidt tot een snellere en betere dienstverlening.

Ook in 2014 willen we het proces van digitalisering en automatisering verder doorzetten, waarbij de focus zal liggen op het zaakgericht werken, onze (digitale) dienstverlening en de ontsluiting van informatie. De inzet van de juiste ICT middelen is hierbij van wezenlijk belang. Er staan voor 2014 een aantal belangrijke ICT vervangingsinvesteringen gepland die niet langer uitgesteld kunnen worden aangezien de huidige systemen zijn verouderd en afgeschreven en in de loop van 2014 geen onderhoud meer krijgen. Zowel hardware als software zal vervangen en of opgewaardeerd moeten worden naar de laatste gangbare en geteste stabiele versies. Bij deze moderniseringsslag zal ook meer rekening gehouden gaan worden met nieuwe mogelijkheden die zich inmiddels hebben aangediend zoals het (eenvoudiger) tijd en plaats onafhankelijk werken. Ook zal de inzet van nieuwe hardware waaronder 'tablets' meer en beter geïntegreerd worden in de nieuwe systemen. Dit alles uiteindelijk met het doel om de totale informatie voorziening van de gemeente verder te professionaliseren.

Vastgoedinformatievoorziening

Als laatste onderdeel van het door uw raad in december 2002 vastgestelde Vastgoedinformatieplan is de verdere inrichting van de databaseomgeving en de viewer ter hand genomen. Verwacht wordt dat we dit begin 2014 hebben afgerond. Rond die tijd zullen ook stappen worden gezet om de wettelijk verplichte inspectie van de BAG uit te kunnen laten voeren. De inspectie zelf wordt voorzien in het vierde kwartaal van 2014.

In 2013 is al gestart met de transitie van de Basisregistratie Grootchalige Topografie. Wettelijk is bepaald dat op 1 januari 2016 een landsdekkend topografisch bestand beschikbaar moet zijn. Samen met andere bronhouders zijn de samenwerkingsmogelijkheden binnen de regio IJsselland onderzocht en waar mogelijk al verder uitgewerkt.

In het voorjaar van 2014 zullen nieuwe luchtfoto's worden gemaakt. Onderzoek zal plaatsvinden naar de wenselijkheid van een jaarlijkse vervangingscyclus van deze foto's en naar het gebruik van panoramafoto's.

Planning en Control

Uw raad heeft in 2012 besloten tot een verbetertraject Planning en Control. Dit is een meerjarig plan dat loopt van 2012 t/m 2016. Vanuit de raad fungeert de werkgroep Planning en Control als klankbord. Hierin zijn alle fracties vertegenwoordigd. De werkgroep komt periodiek bijeen om de voortgang te bespreken en af te stemmen in welke richting bepaalde ontwikkelingen moeten gaan. Het college en het ambtelijk apparaat zorgen vervolgens voor de verdere uitwerking. Zowel in 2012 als in 2013 zijn diverse verbeteringen gerealiseerd. Enkele voorbeelden daarvan zijn:

- nieuwe opzet Voorjaarsnota (o.a. introduceren stoplichtenrapportage)
- nieuwe opzet Programmabegroting (o.a. lay-out en opnemen indicatoren t.b.v. sturen en meten)
- aanschaf nieuw softwarepakket t.b.v. ondersteuning Planning en Control (LIAS)
- risicomanagement en liquiditeitenplanning (onderzoek door BNG).

In het najaar van 2013 geven wij prioriteit aan het verbeteren van de jaarrekening. Dat is absoluut gewenst, gelet op de ervaringen in de afgelopen jaren. Terzake is in overleg met de accountant een plan van aanpak opgesteld. Door daar strak de hand aan te houden, verwachten wij zowel inhoudelijk als procesmatig ook in de jaarrekening een verbeteringslag te realiseren. Dat is tegelijkertijd ons eerste doel voor 2014: het tijdig en kwalitatief goed opleveren van de jaarrekening 2013. In 2014 willen wij verder werken aan het thema 'beheer op orde' (introductie management informatie en dashboards), alsmede het opnieuw ontwerpen van de totale P&C cyclus. Dit uiteraard in nauwe samenwerking met de werkgroep P&C.

Omdat ons accountantsbureau, PWC, intensief bij het verbetertraject voor de jaarrekening betrokken zal worden, moeten we rekening houden met extra kosten op dat gebied. Deze zijn op dit moment nog niet bekend.

3.2 PARAGRAAF FINANCIERING

Algemeen

Algemeen

De treasuryparagraaf is een verplicht onderdeel van de begroting. De verplichting hangt samen met de invoering van de Wet fido (Wet financiering decentrale overheden). Deze paragraaf bevat, conform artikel 13 van het BBV, in ieder geval de beleidsvoornemens voor het risicobeheer van de financieringsportefeuille. De treasuryparagraaf vormt, in samenhang met het in artikel 212 van de Gemeentewet voorgeschreven treasurystatuut en de overeenkomstig vastgestelde verordeningen, een belangrijk instrument voor het sturen, beheersen, verantwoorden van en toezicht houden op de financieringsfunctie

In het treasurystatuut (2010) worden onder meer doelstellingen, uitzettingen en garanties, financiering, kasbeheer en organisatie van de treasuryfunctie rond het liquiditeitsbeheer van de gemeente op korte en lange termijn vastgelegd. Het treasurystatuut geeft de kaders weer waarbinnen de treasuryactiviteiten dienen te worden uitgevoerd. We zetten onze treasuryfunctie in 2014 op dezelfde risicomijdende wijze voort als in 2013.

De gemeente verkeert permanent in de situatie van financieringsbehoefte. Dit houdt verband met het stelsel van baten en lasten, waarbij investeringen worden geactiveerd en de lasten in de vorm van rente en afschrijving ten laste van de exploitatie worden gebracht. Deze handelswijze leidt ertoe dat de investeringsuitgaven gedurende de periode van afschrijving gefinancierd moeten worden. Daarnaast ontstaat een financieringsbehoefte door het in de tijd achterlopen van de inkomsten bij de uitgaven. Voor de financieringsbehoefte worden leningen afgesloten, worden rekening courantkredieten en interne financieringsmiddelen in de vorm van reserves en voorzieningen gebruikt. Door het aantrekken van geld van derden ontstaat een schuldpositie. De gemeente moet de leningen aflossen en betaalt gedurende de looptijd van de lening rente. Gemeenten zijn bij deze financieringswijze gehouden aan twee normen uit de wet Fido: de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Procedures en bevoegdheden zijn uitgewerkt in het Treasurystatuut.

Schatkistbankieren

De wijziging van de Wet financiering decentrale overheden (Fido) in verband met het verplicht schatkistbankieren is op 4 juli 2013 aangenomen in de Tweede Kamer. Pas nadat ook de Eerste Kamer zich heeft uitgesproken over het wetsvoorstel, wordt schatkistbankieren voor decentrale overheden wettelijk verplicht. De invoering is nog steeds voorzien voor eind 2013. Het wetsvoorstel verplicht alle decentrale overheden om hun overtollige (liquide) middelen aan te houden in de schatkist. Het woord 'overtollig' verwijst naar alle middelen die decentrale overheden niet onmiddellijk nodig hebben voor de publieke taak. De financiële gevolgen voor Dalfsen hebben we reeds meegenomen in de vorige programmabegroting. Bovendien heeft Dalfsen inmiddels geen overtollige (liquide) middelen meer. Op www.schatkistbankieren.nl, vindt u meer informatie.

Wet Houdbaarheid Overheidsfinanciën (Wet Hof)

Het wetsvoorstel Houdbare overheidsfinanciën (wet Hof) ligt na op 23 april 2013 te zijn aangenomen door de Tweede Kamer ter behandeling bij de Eerste Kamer. Naar verwachting treedt de Wet Hof uiterlijk op 1 januari 2014 in werking. Het EMU saldo (zie bijlage) is daarbij de prestatie-indicator.

Rentebeleid

Gelet op de belangrijke rol die rente in de begroting speelt, treft u aan het slot van deze paragraaf nog een apart onderdeel aan dat gaat over het rentebeleid van de gemeente Dalfsen.

Liquiditeitsplanning: in 2013 onderzoek door Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

De gemeente Dalfsen werkt, net als veel andere gemeenten, nog niet met een liquiditeitsplanning. Het invoeren van een liquiditeitsplanning is geen sinecure. Om dit op een adequate en verantwoorde manier in te voeren zijn er behoorlijk wat inspanningen van de organisatie nodig. Om ons hierin te begeleiden en een goed basisdocument te realiseren, hebben wij in 2013 de BNG ingeschakeld. De BNG gaat samen met de budgethouders aan de slag en levert begin 2014 een liquiditeitsplanning op, die wij vervolgens zelf periodiek kunnen actualiseren. Wij verwachten daardoor meer inzicht te krijgen in de ontwikkeling van onze liquiditeitspositie, zodat wij aan de hand daarvan ook tijdig kunnen anticiperen wat betreft het aantrekken of uitzetten van financieringsmiddelen. Op basis van de 1e onderzoeksresultaten is het de verwachting, dat wij door een aantal grote investeringen (de Trefkoele, Waterfront) halverwege 2014 tot het aantrekken van één of meer langlopende geldleningen moeten overgaan.

Totdat wij over een echte liquiditeitsplanning beschikken, wordt er wel op toegezien dat onze financiële positie zo gunstig mogelijk is, dus een efficiënte inrichting, planning en beheersing van de liquiditeiten. Dit gebeurt door het in kaart brengen van de grote geldstromen binnen onze organisatie en de planning hierop aan te passen. Op deze wijze zorgen wij ervoor dat het rendement van onze financiële middelen optimaal is.

Kasgeldlimiet

Gegeven de permanente financieringsbehoefte, kunnen fluctuaties in rentelasten voor de gemeente risico's met zich meebrengen. Om deze risico's zoveel mogelijk te beperken is de kasgeldlimiet ingesteld. De kasgeldlimiet stelt grenzen aan de mate waarin de financieringsbehoefte wordt gedekt met kortlopende leningen (< 1 jaar). De kasgeldlimiet is uitgedrukt in een percentage van de omvang van de begroting. Voor 2014 bedraagt dit percentage 8,5, wat bij ministeriële regeling is vastgesteld. De omvang van de begroting op 1 januari 2014 bedraagt € 46.491.000. De kasgeldlimiet bedraagt dan € 3.952.000.

Renterisiconorm

Om het risico van renteaanpassing en herfinanciering bij langlopende leningen (> 1 jaar) te beperken is de renterisiconorm ingesteld. Deze norm is bij ministeriële regeling bepaald en met ingang van 2009 gewijzigd. De nieuwe renterisiconorm houdt in, dat de jaarlijks verplichte aflossingen en de renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal. Uit het volgende overzicht blijkt dat we ruim binnen de renterisiconorm blijven.

	Variabelen renterisico(norm)	2014	2015	2016	2017
1	Renteherziening	0	0	0	0
2	Aflossingen	712	712	712	712
3	Renterisico (1+2)	712	712	712	712
4	Renterisiconorm	9.298	9.006	8.865	8.971
5a=(4>3)	Ruimte onder renterisiconorm	8.586	8.294	8.153	8.259
5b=(4<3)	Overschrijding renterisiconorm				
	Berekening renterisiconorm				
	Begrotingstotaal	46.491	45.032	44.323	44.853
	Bij ministeriële regeling vastgesteld %	20%	20%	20%	20%
4	Renterisiconorm	9.298	9.006	8.865	8.971
(bedragen x €1.000)					

Langlopende geldleningen

De gemeente heeft in 2002 voor het laatst een vaste geldlening aangetrokken. De afgelopen jaren hebben zich geen mutaties voorgedaan in onze leningenportefeuille. De verwachting is dat wij voor 2014 weer een beroep moeten doen op de kapitaalmarkt. Dit wordt onder andere veroorzaakt door de nog te maken kosten in het kader van de grote projecten (de Trefkoele) en het Waterfront.

Op 1 januari 2014 bedraagt de restantschuld van de langlopende geldleningen nog € 3,1 miljoen.

NAAM GELDGEEVER	LAATSTE AFL.	RENTE %	LENING	AFLOSSING T/M 2013	SCHULDRES- TANT OP 01-01-14	RENTE 2014	AFLOSSING 2014	AFLOSSING T/M 2014	SCHULDRES- TANT OP 31-12-14
B.N.G.	2023	5,29	1.134.451	680.670	453.780	24.565	45.378	726.048	408.402
B.N.G.	2017	5,13	10.000.000	7.333.333	2.666.667	156.750	666.667	8.000.000	2.000.000
TOTAAL			11.134.451	8.014.004	3.120.447	181.315	712.045	8.726.048	2.408.402

Rentebeleid in de gemeente Dalfsen

Rente speelt een belangrijke rol in de begroting; er zijn kosten (vergoeding voor het lenen van geld) maar ook opbrengsten (bespaarde rente) mee gemoeid. Mede gelet op de omvang van deze bedragen, is het gewenst dit onderdeel van de begroting voor uw raad inzichtelijk te maken. Daarbij gaat het zowel om factoren die invloed op de rente hebben, als het in beeld brengen van de keuzemogelijkheden die hier aanwezig zijn. Dit alles vatten wij gemakshalve samen onder de term 'rentebeleid'.

Onderscheid kan worden gemaakt tussen de zogenaamde korte rente en lange rente. We spreken van korte rente voor termijnen tot maximaal 1 jaar en van lange rente voor termijnen van 1 jaar of langer.

Zoals bekend kan de hoogte van de rente fluctueren als gevolg van diverse omstandigheden. Als gemeente kunnen wij op de ontwikkelingen die van buiten komen, weinig tot geen invloed uitoefenen. Wel kunnen wij de interne rekenrente bepalen en ook keuzes maken in de manier waarop wij geld aantrekken of uitzetten. Daarbij zijn wij gebonden aan wettelijke bepalingen, waaronder de Wet Fido. Onze eigen uitvoeringsvoorschriften zijn opgenomen in het Treasurystatuut.

De gemeente Dalfsen voert een verantwoord, robuust en gedegen rentebeleid. Het kan tegen een stootje en het zit aan de veilige en niet aan de risicokant. Ook houdt het rekening met mogelijke ontwikkelingen, zoals een grotere financieringsbehoefte als gevolg van toenemende investeringen en een stijging van de langetermijnrente.

Externe rente

In de begroting 2014 houden we rekening met ongeveer € 10 miljoen aan grote investeringen (zoals het Waterfront en de Trefkoele). Dit betekent dat we in de komende tijd één of meer langlopende geldleningen af zullen moeten sluiten. Voordat we daartoe over gaan benutten we eerst de wettelijk toegestane ruimte binnen de kasgeldlimiet, dit vanwege de lage rente die daarvoor geldt. Voor langlopende geldleningen hanteren wij de marktrente. Daarboven houden we voor beide soorten geldleningen een marge aan waardoor we rentestijgingen tot circa 1% kunnen opvangen.

Interne rente

Bespaarde rente

Als we spreken over bespaarde rente, dan zijn daar lasten en baten mee gemoeid. Allereerst gaan wij in op de lasten, daarna op de baten.

Lasten: conform het BBV en onze nota reserves en voorzieningen rekenen we over de inzet van onze reserves rente. Dit wordt ook wel de bespaarde rente genoemd. In het verleden is deze rente voor enkele reserves bepaald op een vast percentage (dit varieert van 0% tot 6%), maar het gaat dan om uitzonderingen. Voor de meeste reserves geldt een percentage dat jaarlijks wordt bepaald; voor 2014 is dat uitgekomen op 4%. Dit percentage is gebaseerd op de rente die wij ook voor nieuwe langlopende leningen hanteren.

Baten: Vrijwel alle renteopbrengsten gaan naar de reserves. Op grond van onze nota reserves en voorzieningen bestaat die toevoeging uit twee delen: het ene deel is een inflatiepercentage (in de begroting 2014 is dit nihil) en het andere deel wordt gezien als een daadwerkelijk toevoeging. Het deel dat vrij besteedbaar is komt in de 'algemene reserve vrij besteedbaar' terecht. De raad kan daar dan weer incidentele uitgaven mee doen. Dit is een gezonde manier van werken: we geven alleen iets uit als we daar ook het geld voor hebben en alleen als de raad daarmee instemt. Daarnaast hebben we binnen de algemene reserve een vaste buffer van € 4 miljoen waarover we 4% te weten € 160.000 structureel toevoegen aan de exploitatie. Aangezien het hier gaat om een geblokkeerde reserve lopen we geen risico.

Renteomslag

De renteomslag is de rente die wij toerekenen aan de investeringen en aan de grondexploitaties. Dit percentage wordt jaarlijks bepaald. In een aantal gevallen is in het verleden afgesproken voor bepaalde investeringen een vast percentage te hanteren. Voor de resterende investeringen vloeit het percentage voort uit de rentekosten van de gemeente. In Dalfsen kiezen wij er voor de renteomslag gelijk te houden aan de rente voor nieuwe langlopende leningen en de bespaarde rente. In 2013 was dit nog 5%, maar op grond van marktontwikkelingen is het verantwoord dit percentage voor 2014 te verlagen naar 4%. Op die manier werken wij door de hele begroting heen met één uniform tarief voor de rente met een langlopend karakter. Het effect van deze verlaging is toegelicht in paragraaf 1.2.4 ombuigingen.

3.3 PARAGRAAF GRONDBELEID

Algemeen

De gemeente voert een actief grondbeleid. Het aankoopbeleid is gericht op het zelf verwerven van grond voor de realisatie van bedrijventerreinen en woningbouwlocaties. Wanneer dit niet mogelijk is, worden de mogelijkheden om te komen tot publiek private samenwerkingsverbanden (PPS) niet uitgesloten. Indien PPS ook niet mogelijk is, kan een exploitatieovereenkomst met een ontwikkelaar worden gesloten.

Als daar aanleiding voor is wordt op basis van de Wet voorkeursrecht gemeenten het voorkeursrecht gevestigd. Dit betekent dat de eigenaren bij voorgenomen verkoop eerst de grond aan de gemeente moeten aanbieden. De bestaande voorkeursrechten eindigden in september 2013. Uit oogpunt van grondexploitatie en ruimtelijke ontwikkelingen worden op dit moment geen nieuwe voorkeursrechten gevestigd.

De grondexploitaties hebben de afgelopen tijd veel aandacht gekregen. In het accountantsverslag 2012 is hier ook uitvoerig aandacht aan besteed. Dit is aanleiding geweest om inhoud en opzet van de paragraaf grondbeleid te wijzigen. Op 20 juni 2013 heeft de gemeenteraad een initiatief voorstel aangenomen om een raadsonderzoek te doen naar de grondexploitaties in de gemeente Dalfsen.

In 2012 is de nieuwe nota Grondbeleid door de gemeenteraad vastgesteld. De Nota Kostenverhaal, is op basis van nieuwe wetgeving in 2012 bijgesteld en in 2013 door de gemeenteraad vastgesteld.

Er zijn uniforme verkoopvoorwaarden vastgesteld en notarieel vastgelegd in januari 2008 (Algemene Voorwaarden voor Verkoop van onroerende zaken door de gemeente Dalfsen 2008).

Belangrijke beleidsdocumenten:

- [Nota Grondbeleid 2012-2016 \(2012\)](#)
- [Nota Kostenverhaal gemeente Dalfsen \(2013\)](#)
- Structuurvisies kernen (2010) en Buitengebied (2012)

Plaats van de grondexploitaties binnen de gemeentelijke organisatie/bedrijfsvoering

Er is geen sprake van een gemeentelijk grondbedrijf. De taakgebieden grondbeleid en grondexploitatie vallen onder de afdeling Ontwikkeling & Grondzaken. Het afdelingshoofd is verantwoordelijk voor deze taakgebieden en is ook budgethouder. De afdeling Ontwikkeling en Grondzaken wordt ondersteund door de afdelingen Financiën & Belastingen en Onderhoud & Beheer.

Begrotingscyclus en grondexploitaties/informatievoorziening gemeenteraad

Tijdens de begrotingscyclus informeren Burgemeester en Wethouders de gemeenteraad 2x over de exploitatie van grond in de gemeente Dalfsen. Dat is op de volgende momenten.

- Via de paragraaf grondbeleid in de begroting en rekening in respectievelijk oktober (nieuw begrotingsjaar) en juni (afsluiting vorig begrotingsjaar).
- Elk jaar in april stelt de gemeenteraad de herziene exploitatiebegrotingen vast en worden de noodzakelijke kredieten voor bouwrijp maken beschikbaar gesteld. Hierbij wordt de gemeenteraad ook geïnformeerd over ontwikkelingen en maatregelen die van belang zijn voor de grondexploitaties.

Begrotingsvoorschriften (BBV)

In het Besluit begroting en verantwoording (BBV) wordt aangegeven waarop in de paragraaf grondbeleid in ieder geval moet worden ingegaan. Het is de Commissie BBV die adviezen en dwingende voorschriften uitbrengt over de toepassing van het BBV.

De paragraaf betreffende het grondbeleid gaat volgens de commissie BBV in ieder geval in op:

- a. een visie op het grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de begroting (nota Grondbeleid en nota Kostenverhaal).
- b. een aanduiding van de wijze waarop de gemeente het grondbeleid uitvoert;
- c. een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie;
- d. een onderbouwing van de geraamde winstneming;
- e. de beleidsuitgangspunten omtrent de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's van de grondzaken.

Via de paragraaf grondbeleid en bij herziening van de grondexploitaties wordt hierop ingegaan.

Grondexploitaties in relatie tot vastgesteld beleid

De gemeenteraad heeft in 2012 de Nota Grondbeleid vastgesteld. Tijdens de behandeling van de actualisering van de grondexploitaties en het beschikbaar stellen van kredieten voor bouwrijp maken in april 2013 heeft de gemeenteraad gevraagd de wijze van grondexploitatie te toetsen aan de (uitgangspunten) van de nota Grondbeleid. Het is binnen de in de nota Grondbeleid aangegeven kaders nog steeds verantwoord de actieve grondpolitiek voor te zetten. Zie hiervoor de blauw gearceerde tekst in de nota zelf. Er is geen sprake meer van de op bladzijde 44 van de nota genoemde stortingen in de reserve bovenwijkse voorzieningen. Dat is nu geregeld via de nota kostenverhaal.

Toezicht grondexploitaties Provincie Overijssel

De provincie heeft aangegeven dat de begroting wat opzet en informatiewaarde moet worden verbeterd.

Wat betreft grondexploitaties zijn volgens de provincie de volgende punten van belang:

- Tijdig aanpassen van exploitatieopzetten blijft nodig (realistisch en reëel plannen)
- In de huidige begroting biedt de paragraaf grondbeleid geen inzicht in de boekwaarde, de gehanteerde parameters en de actualiteit van de exploitatieopzetten.

Met de huidige opzet van de paragraaf grondbeleid wordt aan deze punten tegemoet gekomen.

De provincie Overijssel is enkele jaren geleden begonnen met een jaarlijks toezicht thema rond de grondexploitaties. April 2013 zijn gemeenten hierover door de provincie geïnformeerd. Daarbij is geconstateerd dat gemeenten hun verantwoordelijkheid nemen. Ook voor Dalfsen is een aantal gegevens vergeleken met landelijke en provinciale cijfers (ultimo 2011; recentere cijfers zijn niet beschikbaar). Onderstaande tabel is letterlijk overgenomen van de provincie Overijssel en geeft inzicht in een aantal door de provincie gehanteerde indicatoren.

Indicator	Landelijk	Overijssel	Dalfsen
Boekwaarde in exploitatie genomen gronden (per inwoner)	655	916	319
Boekwaarde nog niet in exploitatie genomen gronden (per inwoner)	239	459	1040
Verwacht eindresultaat per inwoner	21	18	404
Verwacht eindresultaat negatieve complexen per inwoner	-243	-393	-368
Voorziening nadelige complexen per inwoner	263	388	368
Algemene reserve grondexploitatie per inwoner	58	41	93
Aantal gemeenten waarvan:			
-kostprijsberekening actueel	9 niet	0 niet	ja
-aandacht voor PPS constructies	156 niet	0 niet	n.v.t.
-risico's inzichtelijk	34 niet	3 niet	ja
-algemeen weerstandsvermogen voldoende (tussen haakjes: uitspraak niet mogelijk)	31 (12) niet	2 (3) niet	ja

Toezicht grondexploitaties accountant

Op 20 juni 2013 ontving de gemeenteraad van PWC het accountantsverslag over de controle van de jaarrekening 2012. Organisatiebreed is een Plan van aanpak verbetertraject jaarrekening gemaakt. Actiepunten en/of aanbevelingen, de stand van zaken en eventuele opmerkingen zijn in onderstaande tabel opgenomen.

Actiepunten/aanbevelingen	Stand van zaken	Opmerking
Presentatie in de jaarrekening aanpassen aan de vereisten uit het BBV (blz.8)	Gedaan	Zie onderdeel BBV
Gronden zonder stellig voornemen in de balans opnemen onder overige grond en hulpstoffen (blz.8)	Wordt gedaan	Via de jaarrekening 2013
Tijdig actualiseren van NIEGG en overige gronden, waardoor risico's eerder worden signaleerd (blz.8)	Actiepunt 4e kwartaal 2013	Resultaat wordt weergegeven in de jaarrekening 2013
Jaarlijks laten taxeren van NIEGG en overige gronden met een waardingsrisico (blz.8)	Wordt gedaan	Resultaat wordt weergegeven in de jaarrekening 2013
Bij gunning van taxatieopdrachten roulatie toepassen (blz.8)	Uitvoering binnen kaders aanbestedingsbeleid	-
Continu parameters en uitgangspunten grondexploitaties actueel houden en financieel vertalen om tijdig resultaten te kunnen bijsturen (blz.9)	Wordt gedaan	-
Adequaat onderzoek verrichten naar de vraag naar gronden en de financiële vertaling daarvan in de grondexploitaties (blz.9)	Marktonderzoek in 2013	Indien nodig uitkomsten verwerken in de rapportage over de grondexploitaties (april 2014)
Kostenstijging in de grondexploitaties staat op 0%; in 2013 heroverwogen in relatie tot verlaging van de rekenrente (blz. 9)	Kostenstijging afhankelijk van marktomstandigheden. Rekenrente: 4%	Rekenrente wordt via de begroting 2014 verlaagd naar 4%
Actualiseer de grondportefeuille; kijk of oorspronkelijke ambitieniveau aansluit bij de marktvraag (blz.22)	Gedaan en aanpassen ambitieniveau afhankelijk van het marktonderzoek 2013	Verwerken in de rapportage over de grondexploitaties (april 2014)

Actiepunten/aanbevelingen	Stand van zaken	Opmerking
Zorg voor afstemming met de provincie en omliggende gemeenten (inzicht in grondposities, planning en regionale vraag en aanbod vastgoed) (blz. 22)	Waar nodig vindt overleg plaats.	Grondexploitatie is primair gericht op de plaatselijke behoefte. Afstemming en overleg is vooral gericht op promotie van de regio bij het Rijk
Zorg voor professionele aansturing grondbedrijf; risicobeheersing moet centraal staan (blz. 23)	Uitkomsten onderzoek gemeenteraad afwachten. Risicobeheersing is in deze paragraaf toegelicht	Reactie B&W op onderzoek raad in februari 2014
Informeel de gemeenteraad tijdig en transparant over de uitgangspunten en de effecten van veranderingen in de projecten van het grondbedrijf (blz. 23)	Paragraaf grondbeleid geeft meer informatie. Overige informatie via rapportage aan de raad	Verwerken in de rapportage over de grondexploitaties (april 2014)
Raad informeren over ontwikkelingen bij corporaties en effect daarvan op de gemeente/verhuurdersheffing (blz. 24)	Via de voorjaarsnota 2013 aandacht aan besteed (blz. 12). Geen verdere actie gevraagd door de gemeenteraad	Op basis van beschikbare informatie geen financiële risico's voor de gemeente (blz.12 voorjaarsnota).
Aandacht besteden aan het risicoprofiel van corporaties en gewaarborgde geldleningen (blz. 24)	In 2013 onderzoek naar gedaan. Conclusie: geen noemenswaardige risico's (decos2013-121)	Hierover is gerapporteerd aan het college en de gemeenteraad is via het RIS geïnformeerd

Onderzoek gemeenteraad naar grondexploitaties

Op 20 juni 2013 heeft de gemeenteraad via een initiatiefvoorstel besloten een onafhankelijk onderzoek in te stellen naar de grondexploitaties in de gemeente Dalfsen. Besloten is ook een onderzoekscommissie in te stellen. Deze commissie rapporteert in de maand januari 2014 en het college van B&W is verzocht in februari 2014 op de bevindingen van de onderzoekscommissie te reageren.

Belangrijke parameters voor de grondexploitaties

In de jaarrekeningcontrole is de controle van de grondexploitaties een zeer belangrijk aandachtspunt geweest zo stelt PWC in het accountantsverslag 2012. De volgende parameters worden gebruikt:

- inflatiecijfers
- rentepercentages voor het toerekenen van financieringskosten
- looptijden van de grondexploitaties/projecten (programmering en fasering)
- uitgifteprijs

PWC stemt in met de gehanteerde parameters/uitgangspunten. Er is wel sprake van de volgende aandachtspunten: onderzoek naar de vraag naar gronden en het kostenstijgingspercentage. Zie voor meer informatie hierover de tabel onder het kopje "toezicht grondexploitaties accountant".

Risicomanagement

Om inzicht te krijgen in de financiële risico's van de grondexploitaties worden exploitatiebegrotingen gemaakt waarin een schatting van de te maken kosten wordt afgezet tegen de verwachte opbrengsten. De hiervoor genoemde parameters liggen aan deze schattingen ten grondslag. De exploitatiebegrotingen worden jaarlijks herzien/geactualiseerd (raad april). Hierbij worden risico's en eventueel te nemen maatregelen in beeld gebracht. Daarbij worden ook adviezen/aanbevelingen uit de accountantsverslagen over de grondexploitaties betrokken.

Risico's en maatregelen

Hieronder wordt een indicatie gegeven van ontwikkelingen die invloed kunnen hebben op de verwachte resultaten van de grondexploitaties. Daarbij wordt ook aangegeven welke maatregelen genomen kunnen worden om risico's voor de grondexploitaties beheersbaar te maken. Zoals PWC ook aangeeft is het in de huidige marktomstandigheden zeer moeilijk om tot voldoende onderbouwde schattingen te komen. Grondexploitaties hebben een lange looptijd en zowel het jaarlijks herzien/actualiseren van de grondexploitaties als de jaarrekening zijn daarbij momentopnames. In de tabel hieronder zijn risico's en mogelijke maatregelen opgenomen. Daarbij is ook aangegeven of deze in het lopende begrotingsjaar zijn toegepast en of dat ook het geval zal zijn in het nieuwe begrotingsjaar.

Risico	Maatregel	2013	2014
Bedrijfsvoering grondexploitaties	<ul style="list-style-type: none"> Tijdig actualiseren van niet in exploitatie genomen gronden en overige gronden 	ja	ja
	<ul style="list-style-type: none"> Jaarlijks taxeren van niet in exploitatie genomen gronden en overige gronden waardoor risico's eerder worden gesignaleerd 	ja	ja
	<ul style="list-style-type: none"> Marktvraaganalyse voor bouwgrond en effecten daarvan op de waardering van gronden 	ja	n.v.t.
	<ul style="list-style-type: none"> Parameters en uitgangspunten actueel houden en financieel vertalen om tijdig resultaten te kunnen bijsturen 	ja	ja
	<ul style="list-style-type: none"> Afweging afwaardering niet in exploitatie genomen gronden 	ja	ja
	<ul style="list-style-type: none"> Afweging winstnemingen 	ja	ja
	<ul style="list-style-type: none"> Afweging al of niet storten in reserves 		
	<ul style="list-style-type: none"> Verbeteren informatievoorziening gemeenteraad 	ja	ja
	<ul style="list-style-type: none"> Terughoudend aankoopbeleid 	ja	ja
	<ul style="list-style-type: none"> Afweging afstoten van gronden die zeker niet in exploitatie genomen worden 	ja	ja
	<ul style="list-style-type: none"> Winstneming vooraf (25%) op verwacht resultaat grondexploitaties in te berekenen weerstandsvermogen 	ja	ja

Risico	Maatregel	2013	2014
Europese en rijksmaatregelen Macro economische ontwikkelingen Financiële /economische crisis	• Rekenrente van 5% naar 4%	nee	ja
	• Verbeteren risicomanagement grondbeleid	ja	ja
	• Bepalen weerstandsvermogen grondexploitaties	ja	ja
	• Toepassen inflatiecijfers (0%)	ja	ja
	• In beeld brengen risicovolle grondexploitaties	ja	ja
Consumentenvertrouwen	• Voorlichting	ja	ja
Stagnatie bouw	• Wijzigen/verlengen programmering en fasering van grondexploitaties	ja	ja
	• Marktpartijen betrekken bij bouwprojecten	ja	ja
Minder belangstelling bouwgrond	• Verlagen uitgifteprijzen (grote) kavels	ja	nnb*
	• Waar mogelijk herverkaveling	ja	ja
	• Verstrekken startersleningen	ja	ja
	• Stimuleringsubsidies	ja	ja
	• Doorlopend uitgifteproces in plaats van 1x per jaar een uitgifteronde	ja	ja
	• Verkoop aan niet gebonden aan de gemeente	nee	nnb
	• Minder eisen aan ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid stellen	nee	nnb

* nog niet bekend

Algemene reserve grondbedrijf (weerstandsvermogen)

De grondexploitatie kan risico's met zich meebrengen. Om mogelijke risico's af te dekken, wordt er een buffer gevormd in de vorm van de algemene reserve grondbedrijf.

Voor de bepaling van de omvang van de Algemene reserve grondbedrijf (weerstandsvermogen) is de volgende methodiek vastgesteld:

10 % van de som van:

- voor onderhanden werken: de (volgens de exploitatieprognoses) per complex verwachte maximale positieve boekwaarde.
- voor overige gronden (gronden zonder kostprijsberekening en overige percelen) de boekwaarde; afwijkingen zijn mogelijk op basis van hogere risico's.
- voor de nog te maken kosten (onvoorwaardelijke verplichtingen): 100%
- voor de nog te maken kosten (voorwaardelijke verplichtingen): 50%

Het totaal van deze som wordt verminderd met 25% van de te verwachten exploitatieresultaten.

De factor van 10 % is gebaseerd op 2,5 jaar rente bij een rentevoet van 4%. Tot en met 2013 was deze factor nog 12,5 %. Door de verlaging van de rente van 5% naar 4%, daalt ook genoemde factor van 12,5% naar 10%.

De concrete berekening van het weerstandsvermogen wordt bij de jaarrekening in beeld gebracht.

Ontwikkelingen

Voor de exploitatiegebieden wordt een looptijd geprognosticeerd. De werkelijkheid is echter vooral afhankelijk van de vraag naar grond. Voor de gebieden voor woningbouw was deze er altijd voldoende. De uitgifte van eind 2012 gaf echter een ander beeld. Afgewacht moet worden hoe dit zich de komende jaren gaat ontwikkelen.

De uitkomsten van het marktonderzoek 2013 en de daadwerkelijke verkopen dit jaar zijn in dit verband van belang. Ook wordt gekeken hoe de grondprijzen van de gemeente Dalfsen zich verhouden tot de grondprijzen van vergelijkbare gemeenten.

Concrete cijfers worden zichtbaar gemaakt via de jaarrekening 2013.

Actualiteit grondexploitaties

Alle grondexploitaties zijn in april 2013 geactualiseerd en door de gemeenteraad vastgesteld. Dit wordt ook weer in april 2014 gedaan. Via de jaarrekening 2013 (2014) worden de werkelijke cijfers zichtbaar gemaakt.

De provincie Overijssel heeft aangegeven dat via de paragraaf grondbeleid inzicht gegeven moet worden in de boekwaarden van de grondexploitaties. Dit is in onderstaande tabel weergegeven.

Boekwaarden		
<i>Onderhanden werk</i>	Vastgesteld 1-1-2013	Prognose 1-1-2014
Bedrijventerrein Welsum	-17.445	-10.817
Bedrijventerrein De Grift III	6.703.126	7.958.281
Bedrijventerr.Posthoornweg West	212.962	225.062
Bedrijventerrein Parallelweg	498.158	565.666
De Gerner Marke	-1.078.620	-1.032.646
Waterfront	-2.820.207	-3.132.060
Westerbouwlonden Noord	9.689.757	10.152.978
De Nieuwe Landen	484.021	532.703
De Nieuwe Landen II	2.809.936	2.843.124
De Koele Hoonhorst	-116.314	-328.721
Muldersveld II	-129.486	-450.306
Totaal	16.235.888	17.323.264

Boekwaarden		
<i>Nog niet in exploitatie genomen gronden</i>	Vastgesteld 1-1-2013	Prognose 1-1-2014
Bedrijventerrein Stappenbelt	424.663	550.000
Vechtstraat	259.534	300.000
Oosterdalfsen	5.425.698	5.825.000
De Spiegel	38.972	50.000
Het Kleine Veer	51.633	75.000
Oosterbouwlanden	2.571.983	2.750.000
Pr. Margrietstraat	113.658	125.000
Muldersweg	255.648	275.000
Totaal	9.141.789	9.950.000
<i>Overige gronden</i>		
Oosterdalfsen II	499.120	499.120
Paltheweg	491.280	491.280
Overige percelen	2.180.714	2.180.714
Totaal	3.171.114	3.171.114
Totaal	28.548.791	30.444.378

3.4 PARAGRAAF LOKALE HEFFINGEN

Algemeen

In de gemeente Dalfsen is het beleid rond de lokale heffingen gebaseerd op de uitgangspunten die zijn opgenomen in het Raadsdocument 2010 – 2014.

In het Raadsdocument zijn ten aanzien van de lokale heffingen de volgende uitgangspunten opgenomen:

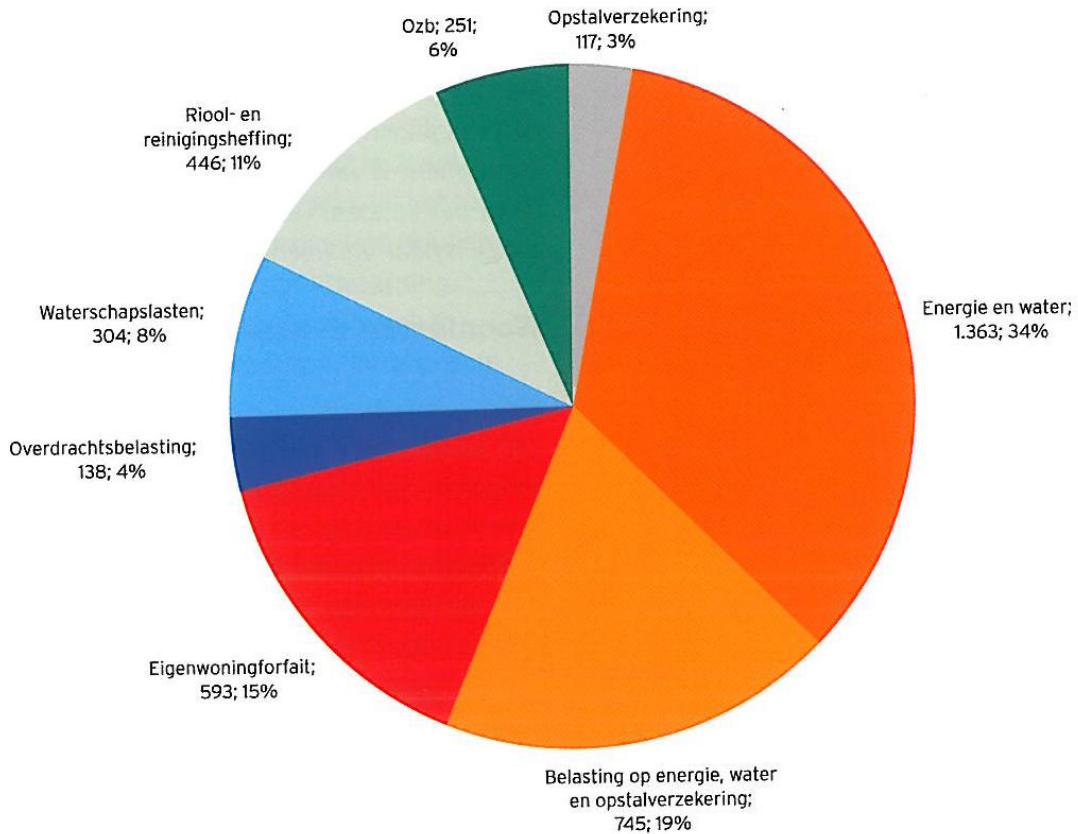
“We kiezen voor een gezond financieel beleid. We zijn terughoudend met het verhogen van de OZB, maar sluiten dit gelet op de forse bezuinigingen niet uit. Verhoging van de OZB tarieven kan uitsluitend in combinatie met een bezuiniging. Als er besloten wordt tot verhoging van de OZB, dan is de rijksnorm de maximale grens. Leges en tarieven dienen zoveel mogelijk kostendekkend te zijn”. Voor zover bepaalde zaken niet in het document zijn benoemd, wordt de ingezette beleidslijn gecontinueerd.

Deze uitgangspunten zijn:

- de jaarlijkse trendmatige stijging van de tarieven dient als correctie op de inflatie en is in meerjarenperspectief voor 2014 vastgesteld op 1,00 %;
- er is een tariefsdifferentiatie tussen woningen en niet woningen bij de OZB;
- de kwijtscheldingsmogelijkheden voor de burger worden optimaal benut;
- er wordt een actief informatiebeleid nagestreefd.

De lokale heffingen vormen een belangrijke inkomstenbron van de gemeente, welke vooral door de burgers opgebracht dienen te worden. De aandacht voor de lokale lastendruk neemt de laatste jaren toe. Gerelateerd aan de gemiddelde koopkracht van de burger lijkt die aandacht soms enigszins overtrokken. Wanneer de lokale lastendruk wordt uitgedrukt in een percentage van het gezinsinkomen blijkt de invloed relatief beperkt. Van de bijkomende woonlasten (de woonlasten naast de hypotheeklasten) zoals belastingen op water, energie, het eigenwoningforfait en de overdrachtsbelastingen maakten gemeentelijke belastingen in 2013 20 % uit. (Bron COELO woonlastenmonitor 2013 Figuur 7).

Figuur 7 Samenstelling bijkomende woonlasten (in euro's en procenten)

Uit de belastinguitgave van de Provincie Overijssel 2013 bleek dat de woonlastendruk voor de inwoners van Dalftsen in 2013 wederom de laagste van Overijssel was.

Kwijtscheldingsbeleid

In de gemeente Dalftsen is het mogelijk om volledige dan wel gedeeltelijke kwijtschelding te verkrijgen voor de OZB, hondenbelasting, rioolheffing en afvalstoffenheffing. Voor de afvalstoffenheffing geldt dat kwijtschelding slechts mogelijk is voor het vastrecht en een bedrag, gebaseerd op het gemiddelde aantal ledigingen. Bij de hondenbelasting is alleen voor de belasting voor de eerste hond kwijtschelding mogelijk.

In totaal is er een bedrag van ongeveer € 35.000 gemoeid met het huidige kwijtscheldingsbeleid. Bij de beoordeling van de verzoeken om kwijtschelding hanteert de gemeente de zogenaamde 100% norm. Inwoners die twee jaar of langer zijn aangewezen op een bijstandsuitkering krijgen automatisch kwijtschelding. Op basis van melding door de gemeente verleent ook het waterschap aan deze mensen automatisch kwijtschelding.

Kostendeckende tarieven

De "grote belastingen" als afvalstoffenheffing en rioolheffing zijn hierbij het meest in het oog springend. Jaarlijks wordt aan de hand van de kosten een becijfering gemaakt van de hoogte van de benodigde opbrengsten. Bij beide belastingen worden grote tariefschommelingen afgevlakt door te werken met een egalisereserve. Voor "kleine belastingen" als de diverse legessoorten mogen maximaal kostendeckende tarieven worden gevraagd.

Het gemeentebreed onderzoek naar de kostendekkendheid van de tarieven is afgerond. In de raadsvergadering van mei 2013 bent u over de uitkomsten geïnformeerd. Onderstaand worden de voornaamste punten weergegeven:

1. De verbetering van de kostentoe rekening mee te nemen in het verbeterplan planning en control.
2. De criteria voor de vaststelling van de mate van kostendekkendheid in 2014 verder uit te werken.
3. De nieuwe werkwijze van kostentoe rekening en kostendekkendheid stapsgewijze te verwerken in de begrotingen en legesverordeningen van 2015 en 2016.
4. Vooralsnog de kapitaallasten van het gemeentehuis niet te verdisconteren in de leges en tarieven.

Wet Waardering Onroerende zaken

Met ingang van 2007 dient de WOZ-waarde jaarlijks opnieuw bepaald te worden. Om dit te kunnen doen worden er procesmatig object- en marktgegevens bijgehouden en verwerkt. Het contract met het huidige taxatiebureau wat ons ondersteunt bij de werkzaamheden voor het huidige tijdvak loopt tot 31 december 2013. In de periode september 2013 - december 2013 zal via een meervoudige onderhandse aanbesteding de keuze gemaakt worden voor een taxatiebureau. Gelet op de ontwikkelingen voor een samenwerking in regionaal verband zal het contract een looptijd hebben voor een jaar met de optie om deze te verlengen met 2x1 jaar.

Vanwege de economische ontwikkelingen zien wij nog steeds een daling van de waarde van het vastgoed. Aangezien de herwaardering voor 2014 nog niet is afgerond (planning half oktober) kunnen wij u nog niet informeren over de definitieve uitkomsten van de herwaardering.

Zoals bekend wordt de uitvoering van de Wet WOZ bij de gemeente gecontroleerd door de Waarderingskamer. In het rapport van bevindingen wordt de weergave van de inspectie weergegeven. Het eindoordeel bestaat uit een viertal oordeelcategorieën te weten:

1. de uitvoering verloopt goed
2. de uitvoering verloopt naar behoren
3. de uitvoering kan worden verbeterd
4. de uitvoering moet dringend verbeterd worden.

Naar aanleiding van inspectie over 2012 was het oordeel dat de uitvoering naar behoren verloopt. Tijdens de laatste inspectie, augustus 2013, is het oordeel definitief bijgesteld naar goed.

Tarievenbeleid 2014

Afvalstoffenheffing

In 2011 heeft de ROVA het visiedocument, "Van Afval naar Grondstof" gepresenteerd. Dit document is bestuurlijk (college en raadsleden) en ambtelijk besproken en heeft in 2013 geleid tot een beleidswijziging als het gaat om de inzameling en de verwerking van afval afkomstig van huishoudens. Voor 2014 blijven de ledigingstarieven gelijk aan die van 2013. Het vastrecht wordt verhoogd van € 90,00 naar € 102,00.

Rioolheffing

Eind 2011 is het nieuw Gemeentelijke Rioleringsplan (nGRP) vastgesteld. In de begroting is rekening gehouden met de voorstellen omtrent de tarieven uit het GRP, het tarief wordt voor 2014 verhoogd met 1% inflatiecorrectie.

Hondenbelasting

De opbrengst van de hondenbelasting komt ten goede aan de algemene middelen. In de periode 2008- 2010 is de gehele gemeente gecontroleerd door middel van een huis-aan-huiscontrole. In samenhang met de daaraan gerelateerde publicaties in de plaatselijke media, heeft deze controle geleid tot per saldo "extra honden". In 2014 wordt ongeveer 3.500 adressen binnen de gemeente gecontroleerd.

Hondenbelasting wordt geheven per hond, voor iedere hond boven het aantal van 1 binnen hetzelfde huishouden wordt anderhalf maal het tarief in rekening gebracht. Voor 2014 is rekening gehouden met de trendmatige tariefsverhoging van 1%.

Procedure Hoge Raad over Hondenbelasting

In de zaak over de hondenbelasting van de gemeente Sittard-Geleen vindt de advocaat-generaal (A-G) dat de hondenbelasting niet in strijd is met het gelijkheidsbeginsel. De A-G adviseert de Hoge Raad om de uitspraak van het Gerechtshof 's-Hertogenbosch die hierover anders oordeelde, te vernietigen. De VNG kan zich goed vinden in het advies van de advocaat-generaal.

Het Hof 's-Hertogenbosch oordeelde in januari dat de hondenbelasting in strijd is met het gelijkheidsbeginsel als de gemeente niet kan aantonen dat het geld wordt besteed aan hondenbeleid. De gemeente Sittard-Geleen tekende tegen dit oordeel beroep in cassatie aan bij de Hoge Raad. De A-G adviseert nu om de hondenbelasting in stand te laten.

De A-G vindt dat houders van een hond en degenen die geen hond hebben geen gelijke gevallen zijn. Volgens hem moet de rechter toetsen aan het evenredigheidsbeginsel. De A-G vindt dat bij een hondenbelasting van ruim € 55 in ieder geval geen sprake is van onevenredige behandeling. Ook vindt de A-G het geen probleem dat de gemeente niet heeft aangetoond dat de opbrengst voor hondenbeleid is. De hondenbelasting is geen bestemmingsbelasting, de gemeente is vrij in de besteding van de opbrengsten.

De A-G adviseert de Hoge Raad. De Hoge Raad is niet verplicht deze adviezen over te nemen. Op welke termijn de Hoge Raad beslist is niet bekend.

Leges

Voor 2014 wordt een trendmatige aanpassing van 1% doorgevoerd. De verordening en tarieventabel worden verder geactualiseerd op basis van recente wetswijzigingen en bedrijfsvoering.

Onroerende-zaakbelastingen (OZB)

Gemeenten kunnen de OZB-tarieven sinds 1 januari 2008 zelf bepalen, zonder opgelegde drempel of begrenzing. Vanaf 2009 wordt de OZB niet meer geheven als een tarief per waarde-eenheid, maar als een percentage over de totale economische waarde van het object. De wijziging beoogt aan de burger te laten zien hoe gering het aandeel OZB is in het totaal van de belastingen.

In de meerjarenbegroting 2011-2014 is rekening gehouden met een meeropbrengst voor de OZB. In het kader van de bezuinigingen heeft de gemeenteraad bij de behandeling van de begroting voor 2011 besloten dat het OZB-tarief van de woningen meerjarig meer in de pas moet lopen met het rekestarief van de Algemene uitkering uit het gemeentefonds.

Verder is voor 2014 rekening gehouden met een trendmatige verhoging van 1% en met areaaluitbreiding door nieuwbouw. Omdat de gegevens van de hertaxatie in oktober 2013 bekend worden, kunnen dan de nieuwe tarieven worden berekend. Gelet op de ontwikkelingen op de onroerende goed markt kan dit betekenen dat de totale WOZ – waarde ten opzichte van 2013 is gedaald. Omdat een gelijkblijvende opbrengst gewenst is, zal bij de berekening van de tarieven hier rekening mee gehouden worden.

Precariobelasting

De tarieven voor de precariobelasting worden in 2014 verhoogd met 1%.

Rioolheffing

Eind 2011 is het nieuw Gemeentelijke Rioleringsplan (nGRP) vastgesteld. In de begroting is rekening gehouden met de voorstellen omtrent de tarieven uit het GRP verhoogd met 1% inflatiecorrectie.

Toeristenbelasting

Voor 2014 blijft het tarief per overnachting gehandhaafd op € 0,85 conform de besluitvorming bij de behandeling van de begroting 2012.

3.5 PARAGRAAF ONDERHOUD KAPITAALGOEDEREN

Algemeen

Een omvangrijk deel van de begroting wordt binnen de diverse programma's bestemd voor het onderhoud van kapitaalgoederen in de openbare ruimte. Het is van belang dat hierover een zorgvuldig beheer wordt gevoerd, want het is juist de kwaliteit van het openbaar gebied die door de inwoners vaak intensief wordt beleefd.

Het is van belang om beleidskaders vast te leggen, waarin een beoordelings- en toetsingsmethodiek voor de openbare ruimte wordt vastgelegd, waarmee de kwaliteit van de openbare ruimte meetbaar wordt gemaakt. De vaststelling hiervan is voorbehouden aan de raad en wordt door het college uitgewerkt in de diverse beheersplannen.

In deze paragraaf worden voor de kapitaalgoederen wegen, infrastructurele kunstwerken, openbare verlichting, riolering, water openbaar groen en gebouwen achtereenvolgens aangegeven:

- a. Het beleidskader;
- b. Kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren;
- c. Financiële consequenties beleidsdoel.

Voordat we daarmee starten, volgt eerst een samenvattend overzicht van de actualiteit van onze plannen en de verwerking daarvan in deze begroting.

Beleidsplan	Betreft periode (vaststelling)	Financieel verwerkt in begroting
Groenstructuurplan	2013-2017 (2013)	Ja
Beleidsplan openbare verlichting	2013-2017 (2013)	Ja
Wegenbeheernota	2009-2013 (2009)	Ja
Nota onverharde wegen	2009-2013 (2009)	Ja
Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan (GVVP)	2006-2015 (2006)	Ja
Beleidsplan onderhoud gemeentelijke gebouwen	2013-2017 (2012)	Ja
Waterplan	2007-2016 (2007)	Ja
Verbreed gemeentelijk rioleringsplan	2012-2015 (2011)	Ja
Grondwaterbeleidsplan	2007-2016 (2007)	Ja
Landschapsontwikkelingsplan (LOP)	2010-2020 (2010)	Ja
Beheerplan	Betreft periode (vaststelling)	Financieel verwerkt in begroting
Meerjaren onderhoudsplan verkeersbruggen en duikers	2012-2015 (2012)	Ja
Berm- en slootbeheersplan	(1998) (actualisatie 2013/2014)	Ja
Speelplaatsenbeheersplan	2008-2012 (2008)	Ja
Uitvoeringsprogramma GVVP	2012-2015 (2012)	Ja

Wegen

Het beleidskader

De gemeente heeft als wegbeheerder (op basis van de Wegenwet) de zorgplicht voor wegverhardingen. Een achterstand in het onderhoud kan de veiligheid van de weggebruikers in gevaar brengen en leiden tot klachten en het aansprakelijk stellen van de wegbeheerder voor schades.

De onderhoudstoestand van wegen wordt beoordeeld aan de hand van de criteria voor rationeel wegbeheer van de CROW (Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek). Als norm geldt het zogenoemde kwaliteitsniveau R die kan worden vertaald naar beeldkwaliteitsniveau B (voldoende - functioneel). De (beeld)kwaliteit van de openbare ruimte wordt voor wegen onderverdeeld naar vier thema's: veiligheid, duurzaamheid, comfort en aanzien.

In 2009 is de wegen beheernota voor de periode 2009-2013 vastgesteld. Er is gekozen voor het scenario waarbij er geen verdere daling van het schadebeeld veiligheid plaatsvindt en waarmee hogere onderhoudsbedragen (thema duurzaamheid) in de toekomst worden voorkomen. In 2013 wordt het beheerplan en in 2014 het beleid Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR) geactualiseerd.

Kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren

De omvang van het gemeentelijke wegennet bedraagt ongeveer 2,46 miljoen vierkante meter verharding (430 km verharde wegen van asfalt, beton en elementenverharding) en 55 km onverharde wegen.

De kwaliteit van het verharde wegennet per beleidsthema (percentage slecht) ziet er als volgt uit:

	2008	2010	2012
Duurzaamheid	3	3	4
Veiligheid	5	6	5

Financiële consequenties beleidsdoel

x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017
Groot onderhoud (budget)	761	646	646	647	648

De totale lasten van de wegen vallen onder het product Wegen, straten en pleinen¹ en omvatten de verharde wegen buiten de kom, binnen de kom, onverharde wegen en de fietspaden. De totale lasten inclusief de kosten voor groot onderhoud van voornoemde onderdelen zijn:

x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017
Wegen, straten en pleinen ¹	2.556	2.237	2.302	2.383	2.195

¹) Het product wegen, straten en pleinen bevat naast bovengenoemde onderdelen ook nog de onderdelen bruggen, openbare verlichting en gladheidbestrijding.

Infrastructurele kunstwerken (verkeersbruggen en duikers)

Het Beleidskader

Er zijn geen landelijke kaders/richtlijnen betreffende het beheer en onderhoud van civiel technische kunstwerken. Als norm geldt hiervoor een vastgesteld kwaliteitsniveau die wordt vertaald naar beeldkwaliteitsniveau B. Kwaliteitsniveau A+ is het hoogste niveau en kwaliteitsniveau E is het laagste niveau. De (beeld)kwaliteit van de openbare ruimte wordt voor de kunstwerken daarbij onderverdeeld naar drie thema's: veiligheid, duurzaamheid, en aanzien. Uitgangspunt is dat een functioneel gebruik van een kunstwerk mogelijk is tegen de laagst maatschappelijke kosten. In 2012 is het meerjarenonderhoudsplan verkeersbruggen en duikers vastgesteld. In 2014 wordt het beleid (IBOR) geactualiseerd.

Voor het onderhoudsniveau worden de normen gehanteerd voor een functioneel gebruik van een kunstwerk tegen de laagst maatschappelijk mogelijke kosten en het zogenoemde beeldkwaliteitsniveau B (voldoende – functioneel) volgens de CROW systematiek.

Kwalitatieve en kwantitatieve indicatoren

Het areaal bestaat uit 28 objecten die een uiteenlopende (verkeers)functie hebben.

De kwaliteit van de verkeersbruggen en duikers ziet er als volgt uit:

Procentuele kwaliteit (slecht) per beleidsthema

	2004	2007	2011
Duurzaamheid	0	4	0
Veiligheid	0	0	0

Financiële consequenties

De afgelopen jaren is er sprake geweest van een budget waarmee invulling gegeven kan worden aan de beleidskaders. De totale lasten van de kunstwerken vallen onder het product Wegen, straten en pleinen:

x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017
Kunstwerken	20	24	24	24	24

In 2012 heeft het college het meerjarenonderhoudsplan verkeersbruggen en duikers 2012-2015 vastgesteld met als uitgangspunt de hierboven beschreven kaders. De benodigde budgetten voor groot onderhoud, inspectie planvorming en onderzoek zijn opgenomen in het investeringsplan.

x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017
Groot onderhoud (beleid)	36	0	0	0	0

Openbare verlichting

Het Beleidskader

Het beleidskader voor de toepassing van openbare verlichting is in de raadsvergadering van 22 april 2013 vastgelegd door middel van het beleidsplan Openbare Verlichting 2013 - 2017. In het beleidsplan is vastgelegd waarom, waar en hoe openbare verlichting wordt toegepast, het kwaliteitsniveau hiervan en de financiële middelen hiervoor.

Kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren

Het openbare verlichtingsareaal in onze gemeente bestaat uit (afgerond): 5.600 lichtmasten, 5.750 armaturen en 5.900 lampen. Jaarlijks verbruikt de openbare verlichtingsinstallatie ruim 1 miljoen kWh elektrische energie.

De kwaliteit van de openbare verlichting sluit aan bij de beeldkwaliteitsnormen voor de wegen en het openbaar groen volgens de systematiek van het CROW. Als te hanteren beeldkwaliteit wordt gehanteerd: onderhoudsniveau A in winkelgebieden en onderhoudsniveau B voor de overige gebieden binnen en buiten de bebouwde kom. Naast de beeldkwaliteit worden ook nog kwaliteitsnormen gehanteerd voor de verlichtingskwaliteit, installatiekwaliteit, energetische kwaliteit en de interne proceskwaliteit. Zie indicatoren bij programma 3: beheer openbare ruimte.

Financiële consequenties:

Om de openbare verlichting te laten draaien moeten kosten worden gemaakt. Deze kosten worden verdeeld conform de landelijke kengetallensystematiek van de NSVV.

Er wordt onderscheid gemaakt in drie kostensoorten:

- 1) Energiekosten: netwerkkosten, kosten levering en de energiebelasting
- 2) Onderhoud en Beheer: onderhoud aan de masten en lampen, schades en manuren van de medewerkers van de gemeente
- 3) Investeringskosten: kosten voor renovaties die zijn opgenomen in het investeringsplan

De drie kostensoorten voor openbare verlichting zijn in de gemeente Dalfsen (boekjaar 2013) als volgt:

Exploitatiekosten energie en onderhoud en beheer:

x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017
Openbare verlichting	250	246	246	245	243

Voor de renovaties van de installaties heeft de gemeenteraad uitvoeringskredieten beschikbaar gesteld door middel van het investeringsplan. Volgens het vastgestelde investeringsplan 2013 – 2016 ziet het overzicht voor vervanging er in de komende jaren als volgt uit:

Investeringsplan:

x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017
Openbare verlichting	50	50	120	120	-

Bovenstaande kosten hebben betrekking op de aanwezige verlichtingspunten. Dat wil zeggen: de kosten van de aanleg van verlichtingspunten in nieuwe woonwijken en industrieterreinen zijn hierin niet opgenomen. De kosten voor de aanleg van openbare verlichting in nieuwe woonwijken en industrieterreinen worden opgenomen en verantwoord in het grondbedrijf.

Riolering

Het Beleidskader

Het onderhoud en beheer van het gemeentelijk rioleringsstelsel vindt plaats op basis van het in 2011 vastgestelde verbreed Gemeentelijke Rioleringsplan (vGRP). De verplichting voor het hebben van dit plan is vast gelegd in de Wet Milieubeheer (Wm). Het plan geeft aan hoe wij invulling geven aan onze wettelijke zorgplichten voor het inzamelen en transporteren van afvalwater, hemelwater en grondwater. Doelstellingen hierbij zijn:

- Het inzamelen van het geproduceerde afvalwater en overtollige hemel- en grondwater naar een geschikt lozingspunt.
- Het (afval)watersysteem en het beheer hiervan moeten doelmatig, duurzaam en robuust zijn.
- Het afvalwatersysteem moet natuurlijke systemen (o.a. oppervlaktewater en bodem) niet verstoren in hun functioneren.
- Overlast en schade moet worden voorkomen en hinder moet worden beperkt tot een acceptabel niveau.
- Het (afval)watersysteem en zijn beheer moet transparant, eerlijk en professioneel zijn
- Continuïteit van (afval)watersysteem en zijn beheer moeten worden nagestreefd.

Het beleidskader van de riolering wordt gevormd door het Gemeentelijke rioleringsplan 2011-2015, dat vormt de basis voor de te nemen maatregelen.

Kwalitatieve en kwantitatieve indicatoren

Jaarlijks vindt inspectie plaats van 1/10^e deel van het stelsel om het onderhoudsniveau te monitoren en de te nemen maatregelen te bepalen. Het stelsel is in een goede staat en er is geen sprake van achterstallig onderhoud.

Financiële consequenties

In het vGRP is de huidige situatie omschreven, is de ambitie met het gewenste onderhoudsniveau vastgesteld en zijn de bijbehorende maatregelen en middelen bepaald. Het totaalpakket vormt de grondslag voor het kostendekkende tarief van de rioolheffing. Er wordt voor de riolering met een egaliseringsreserve, voor het opvangen van tegenvallers, en een spaarvoorziening voor toekomstige investeringen, gewerkt. In het vGRP is deze duurzame financieringsmethode vastgesteld om accumulatie van rentelasten te voorkomen.

De afgelopen jaren is er sprake geweest van een budget waarmee invulling gegeven kan worden aan de beleidskaders. De totale lasten van de riolering vallen onder het product Riolering en waterzuivering:

Exploitatie inclusief investeringen

x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017
Riolering en waterzuivering	1.392	1.395	1.362	733	1.612

Om invulling te geven aan de gestelde doelen zijn voor de komende jaren de investeringen overgenomen zoals in het vGRP zijn bepaald.

x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017
Maatregelen uitvoering GRP	704	830	729	100	979

Water

Het Beleidskader

Het gaat hier om de watergangen met een schouwplicht. Overige watergangen vallen als functioneel onderdeel onder de wegen of binnen het openbaar groen en worden hier ook financieel door gedekt.

Het beleidskader wordt (voornamelijk) gevormd door de opgelegde zogenaamde wettelijke schouwplicht van het Waterschap en de flora en fauna wetgeving.

Het gaat hier met name om het beheer van watergangen met een schouwplicht. Andere watergangen zijn functioneel onderdeel van wegen of openbaar groen en worden vanuit de betreffende budgetten gedekt. De beheerkosten worden gemaakt voor het maaien en onderhouden van watergangen (met name in het buitengebied) en het afvoeren of verwerken van het maaisel.

Het beleidskader wordt gevormd door;

- De Waterwet;
- de Keur van het waterschap Groot Salland;
- de Legger Watergangen van het waterschap Groot Salland;
- de Flora en Faunawet;
- Wet Milieubeheer (Wm).

Het Beheer

De vertaling van deze verplichtingen wordt vormgegeven door het Berm en Sloten beheersplan (1998) dat eind 2013 is geactualiseerd.

Jaarlijks vindt onderhoud plaats aan de watergangen met een schouwplicht en wordt het schouwafval opgeruimd waarvoor een ontvangstplicht bestaat. Er wordt nog niet gebaggerd. Hiervoor wordt een plan opgesteld.

Financiële consequenties

De afgelopen jaren is er sprake geweest van een budget waarmee invulling gegeven kan worden aan de beleidskaders. De totale lasten van de watergangen.

x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017
Waterkering, afwatering	102	91	91	91	92

Openbaar groen

Het Beleidskader

Het onderhoud en de inrichting van het openbaar groen vindt plaats volgens de visie die in het Groenstructuurplan gemeente Dalfsen (GSP) 2013-2017 is beschreven. In het GSP worden de kwaliteiten van de groene openbare ruimte in de vijf kernen beschreven, gewaarborgd en versterkt. Tevens zijn visies ontwikkeld voor de beleidsthema's bomen, snippergroen, omvorming in relatie tot bezuinigingen en wateropvang, speelplaatsen en honden. De zonering in beeldkwaliteit, richtlijnen voor de verschillende beheervormen en groeninrichting en de bedrijfsvoeringsvraagstukken zijn tevens vastgelegd. Het plan wordt afgesloten met een financiële vertaling van de uitvoeringsprojecten.

Kwalitatieve en kwantitatieve indicatoren

Het openbaar groen in de gemeente Dalfsen omvat in totaal ± 142 ha. Het totale bomenbestand binnen de kom beslaat ruim 17.100 stuks. De kwaliteit van het openbaar groen sluit aan bij de beeldkwaliteitsnormen voor de wegen en de openbaar verlichting volgens de systematiek van het CROW. De beeldkwaliteit die (over het algemeen) gehanteerd wordt is: onderhoudsniveau A in winkelgebieden en onderhoudsniveau B voor de overige gebieden binnen en buiten de bebouwde kom.

Financiële consequenties

Er wordt onderscheid gemaakt in twee kostensoorten:

- 4) Onderhoud en beheer aan de groene (en blauwe) buitenruimte (bomen, bosplantsoen, heesters, gras), hondentoiletten.
- 5) Investeringskosten: de uitvoeringsprojecten uit het GSP worden betaald uit de reserve herstructurering openbaar groen. Deze reserve wordt gevoed door de verkoop van openbare groenstroken.

De kosten voor openbaar groen zijn in de gemeente Dalfsen (boekjaar 2013) als volgt:

Exploitatiekosten onderhoud en beheer openbaar groen:

x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017
Openbaar Groen	1.588	1.660	1.647	1.649	1.660

Voor de uitvoeringsprojecten heeft de gemeenteraad uitvoeringskredieten beschikbaar gesteld bij het vaststellen van het GSP en het investeringsplan. Wanneer de verkoop van openbaar groenstroken stagneert en de reserve niet meer wordt aangevuld, dan worden de uitvoeringsprojecten (2016, 2017) uitgesteld.

Investeringsplan:

x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017
Openbaar groen	40	80	56,6	56,6	56,6

De kosten voor de aanleg van openbaar groen in nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen zijn opgenomen en verantwoord in het grondbedrijf.

Gebouwen

Het Beleidskader

De wijze waarop de gemeentelijke gebouwen worden onderhouden en in stand worden gehouden is vastgelegd in het beleidsplan Onderhoud gemeentelijke gebouwen 2013 - 2017. Dit beleidsplan is vastgesteld in de raadsvergadering van 26 november 2012.

Kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren

De gemeente heeft 25 kleinere en grote gebouwen in eigendom. Het betreft gebouwen voor de gemeentelijke organisatie, voor sport, voor sociaal culturele doeleinden en gebouwen voor algemeen gebruik. Gezamenlijke deler is dat alle gebouwen worden gebruikt voor maatschappelijke doeleinden. Alle gebouwen bij elkaar hebben een bruto vloeroppervlakte van ruim 21.000 m² en vertegenwoordigen een W.O.Z. waarde van in totaal ruim 22 miljoen euro.

In het beleidsplan zijn onderstaande eisen betreffende kwaliteit en duurzaamheid periode 2013 – 2017 opgenomen:

- Gemeentehuis te Dalfsen en 't Olde gemientehuis te Nieuwleusen in stand houden in een hoge kwaliteit
- Alle andere gebouwen in stand houden in een kwaliteit boven het gemiddelde
- Gebouwen die binnen afzienbare tijd worden gesloopt in stand houden in een kwaliteit onder het gemiddelde tot laag
- Gebouwen die ook in de (midden)lange termijn in stand blijven verder te verduurzamen
- Duurzame aspecten te betrekken bij de inkoop en aanbestedingen van beheer en onderhoudsprojecten

Het onderhoud aan de gebouwen is grofweg te verdelen in eigenaaronderhoud en gebruikersonderhoud. De gemeente is verantwoordelijk voor het eigenaaronderhoud aan alle gebouwen. Het gebruikersonderhoud aan de verhuurde gebouwen is vastgelegd in de huurovereenkomst. Bij de overige gebouwen is ook het gebruikersonderhoud voor rekening van de gemeente.

Financiële consequenties

De benodigde middelen voor de uitvoering van werkzaamheden worden ten laste gebracht van de jaarbegroting (contracten, abonnementen, klachtenonderhoud) of worden onttrokken aan de voorziening groot onderhoud gebouwen (meerjarenonderhoud en eenmalige uitgaven).

De voorziening groot onderhoud gemeentelijke gebouwen wordt gevoed vanuit de jaarlijkse dotaties van de diverse gebouwen. Deze jaarlijkse dotatie is gebaseerd op een onderhoudsplanning van 5 jaar. Vanaf 2013 is de jaarlijkse dotatie vastgesteld op € 165.000. Op deze wijze is de financiering van het meerjarenonderhoud van deze kapitaalgoederen gewaarborgd. Per 1 januari 2013 was de stand van de voorziening onderhoud gebouwen afgerond € 680.000. Als ondergrens voor deze stand een bedrag van € 500.000 bepaald.

De gemeente heeft geen gebouwen voor onderwijs in eigendom. Voor de onderwijsgebouwen geldt een afzonderlijke vergelijkbare systematiek.

Verzekeringsbeleid

Van de gemeentelijke kapitaalgoederen zijn de gebouwen, inclusief die voor het onderwijs, verzekerd op basis van een uitgebreide gevarenpolis (brand, storm, inbraak e.d.) op VNG voorwaarden. Deze verzekering is ondergebracht op een beurspolis bij Marsh en kent een eigen risico van € 1.000 voor zowel onderwijsgebouwen als overige gebouwen bij de opstalverzekering.

Alle gebouwen zijn in november 2009 opnieuw getaxeerd, deze taxaties hebben een geldigheidsduur van 6 jaar. De huidige polis voor onderwijsgebouwen en overige gebouwen is verlengd per 1 januari 2012 met 3 jaar tegen een verlaging van het premiepermillage met 10 % en heeft als contractvervaldatum 1 januari 2015. Vanwege de verlenging van deze polis is een Europese aanbestedingsprocedure niet noodzakelijk geweest.

Eind 2011 heeft Marsh een dossieronderzoek gedaan, hier kwam onder meer uit naar voren dat het schadebeeld zeer positief is. De investeringen, die in 2004/2005 zijn gedaan om de onderwijsgebouwen te beveiligen tegen inbraak en brand, om de continuïteit en de verzekerbaarheid op lange termijn te waarborgen, werpen hun vruchten af in minder schades en een lagere premie.

3.6 PARAGRAAF VERBONDEN PARTIJEN

Algemeen

Op grond van artikel 9, lid 2f van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) dient de programmabegroting een paragraaf Verbonden Partijen te bevatten. Volgens artikel 15 BBV dient deze paragraaf ten minste te bevatten:

- de visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen die zijn opgenomen in de begroting
- de beleidsvoornemens over verbonden partijen
- de lijst van verbonden partijen.

Een verbonden partij is een derde rechtspersoon, waarbij de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft.

Het aangaan van banden met (verbonden) derde partijen komt altijd voort uit het publiek belang. Verbindingen met derde partijen kan een manier zijn om een bepaalde publieke taak uit te voeren. Op degene die in het bestuur van een verbonden partij functioneert, berust de verplichting zich te verantwoorden (gevraagd en ongevraagd) naar het bestuursorgaan dat betrokkene naar die partij heeft afgevaardigd.

In deze paragraaf wordt aangegeven met welke organisaties de gemeente verbonden is en wat de achtergrond van deze relaties is. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen belangen met een financieel accent en belangen met een bestuurlijk accent. Bij de eerste groep is sprake van aandelen bezit of een substantieel gemeentelijk subsidie- bedrag voor een organisatie. Bij de tweede groep is er primair een bestuurlijke overweging, zoals de Veiligheidsregio IJsselland, die dan wel een financiële verplichting oplevert.

Nieuw met ingang van 2014: lijst van verbonden partijen

Door een wijziging van het BBV, moet deze paragraaf met ingang van 2014 ook een lijst van verbonden partijen bevatten. Die lijst is hieronder opgenomen. Meer informatie volgt daarna in de vorm van een toelichting op de diverse verbonden partijen.

Naam en vestigingsplaats	Openbaar belang	Veranderingen in belang gemeente in 2014	Eigen vermogen op 1-1 en 31-12-2012 (in € mln)	Vreemd vermogen op 1-1 en 31-12-2012 (in € mln)	Resultaat 2012 (in € mln)
NV Bank Nederlandse Gemeenten, Den Haag	De vennootschap heeft ten doel de uitoefening van het bedrijf van bankier ten dienste van overheden	N.v.t.	1.897 en 2.752	134.563 en 139.476	332
Vitens NV, Zwolle	Het leveren van betrouwbaar drinkwater tegen de laagst mogelijke maatschappelijke lasten	N.v.t.	398 en 386	1.282 en 1.297	74

Naam en vestigingsplaats	Openbaar belang	Veranderingen in belang gemeente in 2014	Eigen vermogen op 1-1 en 31-12-2012 (in € mln)	Vreemd vermogen op 1-1 en 31-12-2012 (in € mln)	Resultaat 2012 (in € mln)
Wadinko NV, Zwolle	Het stimuleren van bedrijvigheid en werkgelegenheid in het werkgebied met risicodragend kapitaal, kennis, management-ondersteuning en netwerken	N.v.t.	48 en 49	0,082 en 0,118	6
Enexis NV, 's-Hertogenbosch	Een betrouwbaar, betaalbaar en veilig energienet	N.v.t.	3.130 en 3.244	3.228 en 3.683	229
Attero NV, Arnhem	Energie uit afval	N.v.t.	274 en 273	545 en 501	8
PBE BV, 's-Hertogenbosch	Distributienet-beheerder voor elektriciteit en aardgas	N.v.t.	206 en 205	49 en 64	11
NV ROVA gemeenten, Zwolle	Publieke dienstverlener op gebied van: grondstoffen & afval, openbare ruimte en duurzame energie	N.v.t.	55 en 53	19 en 21	5
Stichting Administratiekantoor Dataland, Gouda	Intergemeentelijk samenwerkingsverband op het gebied van vast-goed informatie	N.v.t.	0.14 en 0.27	0.43 en 0.33	0.13
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio IJsselland, Zwolle	Uitvoeren van brandweezorg, hulpverlening bij ongevallen, rampenbestrijding en crisis-beheersing	N.v.t.	0,003 en 0,003	0,001 en 0,002	0,001
Gemeenschappelijke regeling GGD IJsselland, Zwolle	Bewaking, bescherming en bevordering van gezondheid	N.v.t.	1.938 en 1.377	9.997 en 9.975	-/- 0,304
WEZO NV, Zwolle	Uitvoeren van Wet Sociale Werkvoorziening	Plan om uit te treden per 1-1-2015	0 en 0	14.097 en 13.055	0
Stichting Larcom, Ommen	Uitvoeren van Wet Sociale Werkvoorziening	N.v.t.	-/- 0,565 en -/- 0,401	7.718 en 7.071	0,164

Verbonden partijen waarbij primair sprake is van een financieel belang

Als eerste groep vinden we hier een aantal bedrijven waarin de gemeente aandelen heeft. De deelname in de bedrijven heeft bij de start het karakter gehad van stimuleren, invloed op nutsvoorzieningen of intergemeentelijke solidariteit. Door verkoop en fusies (Vitens, Essent) is er in feite sprake van beleggingen. Gezien de omvang van het belang van de individuele gemeente is de invloed van het stemrecht vrijwel nihil. Een uitzondering vormt de NV ROVA. Hier is nog wel sprake van een sterke relatie tussen de aanleiding tot deelname in het aandelenkapitaal en de taak.

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

De gemeente bezit 33.735 aandelen à € 2,50 (0,06% van de uitstaande aandelen). De bank is gevestigd in Den Haag. Daarnaast is de BNG, de bank die al het betalingsverkeer van het Rijk naar de gemeente verzorgt, ook de huisbank van de gemeente Dalfsen. De BNG is essentieel voor de publieke taak. De gemeente heeft zeggenschap in de BNG via het stemrecht op de aandelen (een stem per aandeel van € 2,50). Voor 2014 en volgende jaren houden we rekening met een dividenduitkering van € 49.800.

Vitens N.V.

In 2006 vond de fusie plaats tussen Vitens N.V., N.V. Hydron Flevoland en N.V. Hydron Midden-Nederland. De naam van het nieuwe bedrijf bleef "Vitens". De gemeente bezit 34.746 gewone aandelen (0,55% van het totaal aantal gewone aandelen van het nieuwe fusiebedrijf). Het ontvangen dividend Vitens in de meerjarenbegroting 2014-2017 is € 92.000. Per 1 januari 2006 zijn de 22.835 preferente aandelen van de gemeente in Vitens omgezet in een achtergestelde lening van € 2.283.500 met een looptijd van 15 jaar. De jaarlijkse aflossing (1/15 deel) wordt (t/m 2021) ten gunste van de exploitatie geboekt. Daarnaast wordt er een rente vergoed die gelijk is aan het gemiddelde percentage van de 10-jaars Nederlandse staatsleningen over de vijf voorafgaande kalenderjaren vermeerderd met 1%. De rentebetaling is achteraf per 1 juli in het daaropvolgende jaar. Voor 2014 gaat het om een bedrag van € 68.500.

Wadinko N.V.

De gemeente bezit 75 aandelen van de in totaal 2.389 geplaatste aandelen (3,14%).

Wadinko heeft ten doel:

- het deelnemen in en het directie voeren over andere ondernemingen die bij voorkeur werkzaam zijn in de provincie Overijssel, waaronder bedrijven die werkzaam zijn op het gebied van kunststoffen en milieutechnieken;
- het bevorderen van werkgelegenheid in die provincie, één en ander in de ruimste zin, waarbij de vennootschap bij het nastreven van bovengenoemde doelstellingen zal handelen overeenkomstig hetgeen in de markt waarin zij opereert gebruikelijk is.

Bij de Voorjaarsnota 2013 is besloten in de (meerjaren)begroting een structureel dividendbedrag te ramen van € 38.000.

Enexis nv / Attero nv / PBE bv

Op 30 september 2009 heeft de overdracht plaatsgevonden van de 64.662 aandelen Essent Productie- en Levering Bedrijf (PLB) aan RWE. Om de verkoop van Essent PLB mogelijk te maken zijn 6 vennootschappen opgericht. De 3 operationele vennootschappen zijn nodig om de bedrijfsonderdelen van Essent onder te brengen die niet konden of mochten worden verkocht. De overige 3 vennootschappen hebben geen operationele activiteiten en kunnen worden geliquideerd nadat het doel is bereikt. Deze SPV's (Special Purpose Vehicles) creëren de noodzakelijke randvoorwaarden voor maximalisatie van de verkoopopbrengst Essent. Plus een optimale (financiële) risicoafdekking voor eventuele aansprakelijkheid van de publieke Aandeelhouders. De deelname aan de nieuwe vennootschappen met het aantal aandelen ziet er als volgt uit.

Operationele vennootschappen:

1. Enexis Holding N.V. 64.662 aandelen
Fungeert als holding vennootschap voor de netwerkactiviteiten.
Voor de begroting 2014-2017 wordt rekening gehouden met een dividend van € 42.000.
2. Attero Holding N.V. 64.662 aandelen
Fungeert als holding voor de milieuactiviteiten.
Voor de begroting 2014-2017 wordt rekening gehouden met een dividend van € 5.000.

De volgende SPV's:

1. Verkoop Vennootschap B.V. 864 aandelen
In het leven geroepen voor een efficiënte afwikkeling van de rechten en verplichtingen van de Verkopende Aandeelhouders
2. Vordering op Enexis B.V. 864 aandelen
In het leven geroepen om de Aandeelhouderslening aan Enexis doelmatig en efficiënt te kunnen beheren.
3. Claim Staat Vennootschap B.V. 864 aandelen
De primaire taak is het voeren van een schadevergoedingsprocedure tegen de Staat der Nederlanden namens de Aandeelhouders.

In het verleden is als gevolg van een fusieproces van elektriciteitsbedrijven, door de gemeente Dalfsen een niet opeisbare achtergestelde lening van € 90.800 aan Essent verstrekt. Bij de verkoop aan Enexis is de lening mee over gegaan. Hierover wordt 9% rente (€ 8.200) vergoed en verantwoord bij het product Nutsbedrijven.

N.V. ROVA Gemeenten

De gemeente bezit 360 aandelen. Daarnaast is een achtergestelde lening van verstrekt in 2001 met een looptijd van 10 jaar, waarover 8% rente wordt vergoed. In 2011 is deze lening met 5 jaar verlengd en bedraagt momenteel € 628.000. Voor de verwerking en inzameling van afvalstoffen is een contract gesloten. Voor de begroting 2014-2017 wordt rekening gehouden met dividend van € 150.000.

Stichting Administratiekantoor Dataland

Dataland is het grootste intergemeentelijke samenwerkingsverband op het gebied van vastgoedinformatie. De gemeente Dalfsen participeert in certificaten van aandelen van deze stichting. Met ingang van 1 mei 2009 hebben wij 12507 certificaten (t.o.v. 11.500 stuks vanaf 1-5-2004). Conform het beleid van Dataland en de besluitvorming van de Certificaathoudersvergadering van Dataland ontvangen wij een financiële uitkering van Dataland. Deze uitkering is het saldo van de aan de gemeente uit te keren bijdrage voor het toegankelijk maken van gegevens door Dataland, verrekend met de bijdrage aan Dataland voor de uit te voeren kwaliteitsmanagement-activiteiten.

Verbonden partijen waarbij primair sprake is van een bestuurlijk belang

Er bestaat een groep van organisaties waar een substantiële financiële bijdrage aan geleverd wordt, omdat de gemeente het noodzakelijk vindt dat de betreffende taak in Dalfsen uitgevoerd wordt of de doelstelling van groot maatschappelijk belang gevonden wordt. Er wordt met deze organisaties echter nadrukkelijk geen bestuurlijke band beoogd door de gemeente.

In de strikte zin van het Besluit Begroting en Verantwoording Gemeenten en Provincies (BBV) behoren deze organisaties niet tot de verbonden partijen. Bij de verdere ontwikkeling van de programmabegroting en -rekening zal de afweging gemaakt worden of en hoe deze organisaties een plaats moeten krijgen in deze paragraaf, gezien de vaak sterke financiële afhankelijkheid van de gemeente.

Gemeenschappelijke regelingen

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio IJsselland

De veiligheidsregio (VHR) voert de wettelijke taken en bevoegdheden uit op het gebied van brandweerbijstand, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, rampenbestrijding en crisisbeheersing. Uitgangspunt is een doelmatige en slagvaardige hulpverlening en samenwerking, als 1 organisatie bij, rampen en crises mede op basis van een gecoördineerde voorbereiding. Met ingang van 1 januari 2014 valt het geheel van de brandweerbijstand onder de VHR. Het gemeentelijke aandeel voor 2014 bedraagt € 1.788.000.

Gemeenschappelijke regeling GGD IJsselland

De Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst (GGD) bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid van 430.000 inwoners in twaalf gemeenten in de regio IJsselland. Met en voor deze gemeenten werkt de GGD IJsselland aan de ontwikkeling van een veilige en gezonde regio.

De openbare gezondheidszorg is gericht op het beschermen en bevorderen van de gezondheid en het voorkomen van ziekten. Gemeenten vervullen binnen de openbare gezondheidszorg een belangrijke rol. Het beleid wordt onder andere vastgelegd in nota's lokaal gezondheidsbeleid. De GGD vervult uitvoerende, adviserende en coördinerende taken.

De openbare gezondheidszorg ondergaat voortdurend veranderingen. Dit is het gevolg van demografische ontwikkelingen, veranderingen in het risicobewustzijn en gedrag, in de fysieke en sociale omgeving en in de zorg, maar ook van wet- en regelgeving en ontwikkelingen in de wetenschap. Dit heeft gevolgen voor het takenpakket van de GGD.

De bijdrage van de gemeente Dalfsen aan de GGD IJsselland bedraagt: € 438.000

WEZO N.V.

De WEZO NV (Werkvoorzieningschap Zwolle en Omgeving NV) is een naamloze vennootschap met als aandeelhouders vijf regionaal gebonden gemeenten (Dalfsen, Hatterm, Raalte, Zwartewaterland en Zwolle). In hoofdlijnen is Wezo NV belast met de uitvoering van de Wet Sociale Werkvoorziening. Via het aandeelhouderschap vindt de politiek bestuurlijke verantwoordelijkheid plaats. Het aandelenkapitaal van de NV bestaat uit 908 certificaten van € 1.000. De gemeente Dalfsen heeft hiervan 42 certificaten van € 1.000 in bezit. Het aandeel van Dalfsen bedraagt dus 4,63% in het aandelenkapitaal. In het totale maatschappelijk aandelenkapitaal van € 4,5 miljoen is door de deelnemende gemeenten per 31 december 2005 een bedrag gestort van € 2,33 miljoen, waarvan door de gemeente Dalfsen is gestort € 105.000. In 2011 is deze waarde conform het BBV afgewaardeerd tot € 1,=, omdat de verwachting is dat de aandelen geen waarde meer vertegenwoordigen. In 2014 treft de gemeente Dalfsen voorbereidingen om met ingang van 1 januari 2015 uit de gemeenschappelijke regeling te treden.

Stichting Larcom

De gemeente Dalfsen heeft in 2001 besloten deel te nemen in de Gemeenschappelijke Regeling WEZO voor wat betreft de uitvoering van de Wet sociale werkvoorziening. De voormalige gemeente Nieuwleusen nam deel in de Gemeenschappelijke Regeling Vechtdal (GR Vechtdal)/Stichting Larcom. Formeel is er geen bestuurlijke betrokkenheid bij de GR Vechtdal. Vanwege het feit dat ongeveer 100 personen uit de gemeente Dalfsen werkzaam zijn bij Larcom is Dalfsen nog wel gebonden. Een gevolg hiervan is in 2007 een Bijzonder Achtergestelde Lening (BAGL) verstrekt evenals een overbruggingslening van € 160.000 met een looptijd van 10 jaar. In 2011 is de waarde van de BAGL conform het BBV afgewaardeerd tot € 1,=, omdat de Larcom (op het toetsmoment) niet aan de terugbetalingsverplichting voldeed.

3.7 PARAGRAAF WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOBEBEERSING

Algemeen

In deze paragraaf gaat het om een kader voor de beoordeling van het weerstandsvermogen van de gemeente. Het weerstandsvermogen wordt gedefinieerd als:

“De mate waarin de gemeente in staat is om middelen vrij te maken om substantiële tegenvallers op te vangen, zonder dat het beleid veranderd moet worden.”

Dit vermogen wordt bepaald door enerzijds de weerstandscapaciteit en anderzijds de risico's die worden gelopen. De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet voorziene, substantiële uitgaven te dekken. Kortom middelen waarmee tegenvallers bekostigd kunnen worden.

De volgende posten zijn in dit kader bepalend:

- het eigen vermogen, inclusief stille reserves
- de post onvoorzien
- ruimte in begrotingsposten
- de onbenutte belastingcapaciteit.

Bij de weerstandscapaciteit wordt een onderscheid gemaakt tussen de incidentele weerstandscapaciteit en de structurele weerstandscapaciteit. De eerste wordt met name bepaald door de reserves, de tweede door de onbenutte belastingcapaciteit.

De risico's, die bij de beoordeling van het weerstandsvermogen een rol spelen, zijn die risico's die niet op een andere manier zijn afgedekt (bijvoorbeeld door het treffen van voorzieningen of het sluiten van verzekeringen) en die van materiële betekenis zijn in relatie tot de financiële positie. Te denken valt aan ontwikkelingen binnen de sociale structuur met de nieuwe wetgeving op dit gebied, een faillissement van een verbonden partij of een garantie verplichting waarop een beroep gedaan wordt. De confrontatie tussen weerstandscapaciteit en risico's om een oordeel te kunnen geven over de toereikendheid van het weerstandsvermogen is een inschatting van het financiële beslag dat de gesignaleerde risico's tot gevolg hebben.

Onderzoek door BNG in 2013: paragraaf volgt begin 2014

In het kader van het verbetertraject Planning & Control is onder andere afgesproken onderzoek te doen naar het weerstandsvermogen van de gemeente Dalfsen. Dat onderzoek voert de Bank voor Nederlandse Gemeenten voor ons uit; op dit moment (najaar 2013) loopt dit nog. De afronding wordt begin 2014 verwacht.

De eerste, voorlopige uitkomsten leiden tot het beeld dat het weerstandsvermogen van Dalfsen voldoende is ter afdekking van de geïntariseerde en gekwantificeerde risico's. De exacte details zijn echter nog niet zodanig uitgewerkt, dat op basis daarvan al een nieuwe, geactualiseerde paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing opgeleverd kan worden. Om die reden volstaan wij op deze plaats met het melden van het voorlopige onderzoeksresultaat. Begin 2014 volgt dan de actuele paragraaf die gebaseerd zal zijn op het definitieve rapport van de BNG.

3.8 PARAGRAAF KLIMAAT EN DUURZAAMHEID

Algemeen

Duurzaamheid blijft een belangrijk speerpunt de komende jaren. CO₂-neutraliteit, al dan niet in 2025, is mogelijk, maar vergt grote inspanningen en investeringen. Niet alleen van de gemeente, maar vooral ook van bewoners, bedrijven, initiatiefnemers, organisaties en coöperaties. In 2014 starten we met een nieuw Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2014-2015.

Dit programma heeft 5 speerpunten:

1. Duurzaam (T)huis,
2. Duurzaam Bedrijf,
3. Duurzame Energie,
4. Duurzame Mobiliteit
5. Gemeentelijke Duurzaamheid

In 2014 zal uitvoering worden gegeven aan de diverse projecten binnen deze speerpunten.

Meerjarig doel

Het Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2014-2015 heeft tot doel: Een CO₂-neutraal Dalfsen in 2025. Voor Dalfsen betekent dit dat alle bewoners, bedrijven en verkeer en vervoer in Dalfsen jaarlijks niet meer energie gebruiken dan dat duurzaam wordt opgewekt. Dit kan ook betekenen dat er wel enige CO₂-uitstoot is, maar dat dit binnen de gemeentegrenzen wordt gecompenseerd door duurzame opwekking.

Indicator	Bron	Nulmeting (2009)	2014	2015	2016	2017
Absolute CO ₂ -uitstoot (in kton)	Energie in Beeld	188,3	175,0	165,3	-	-
CO ₂ -besparing gemeentelijke projecten (in kton)	CO ₂ -scanner DHV	0	30,2	38,7	-	-
CO ₂ -besparing overige projecten (in kton)	CO ₂ -scanner DHV	0	5,0	8,8	-	-
Ranking op Lokale Duurzaamheidsmeter	VNG International	59	50	48	46	44

Monitoring

In 2012 hebben we een lichte stijging van de CO₂-uitstoot gemeten. Deze stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door het bedrijfsleven. Ondanks en wellicht zelfs dankzij de economische crisis blijft het verbruik in deze sector groeien. In totaal moet Dalfsen 190 kton CO₂ gaan besparen. Door gemeentelijke inzet zal vanaf 2015 een verwachte 38,7 kton CO₂-uitstoot vermeden worden. Dit is onder andere te danken aan de inzet op energiebesparing in de bestaande bouw, zonne-energie en windenergie. Uitgebreide CO₂-cijfers vindt u in de CO₂-scan 2012. In 2014 zal wederom een CO₂-scan ter informatie naar de raad worden gestuurd.

Duurzaam (T)huis

Duurzaam (T)huis wordt volwassen in 2014. Zowel provincie als gemeente zullen zich steeds verder terugtrekken uit Duurzaam (T)huis en zullen het project aan de markt overlaten. Dit betekent dat in 2014 met marktpartijen zal worden gezocht naar een goedwerkende actieve marktbenadering, waarbij samenwerking en een totaal aanbod vanuit de markt centraal staan. Voor de pioniers, die een stapje verder willen gaan in het verduurzamen van hun woning naar energieneutraal, bestaat de mogelijkheid om mee te doen aan de proeftuin Energieneutraal Renoveren. Dalfsen werkt hierin samen met Hardenberg, Ommen, Deventer, Zwolle, Kampen, Overijssel en Platform 31. Om duurzame nieuwbouw te stimuleren zijn er open dagen van de demowoningen, duurzame nieuwbouw en de subsidieregeling duurzame nieuwbouw. Daarnaast worden toekomstige bouwers, waar gewenst, begeleidt bij het ontwerpen van een energieneutrale woning. In de huursector verwachten we in 2014 een investeringsgolf door de afspraken die in het Energieakkoord door de huursector zijn vastgelegd.

Duurzaam Bedrijf

Bedrijven in Dalfsen hebben een steeds groter aandeel in de CO₂-uitstoot van de gemeente. Daarom blijft de gemeente in 2014 inzetten op Duurzaam Bedrijf om energiebesparing bij bedrijven te stimuleren. Bedrijven tonen daarnaast in toenemende mate interesse in zonne-energie. Hier wordt door de gemeente op ingespeeld door ondernemers en agrariërs kansen te bieden om collectief zonnepanelen in te kopen. Binnen de RUD is het streven om in 2014 een Kennispunt Energie op te richten, dat zich bezig gaat houden met handhaving van de energiebesparingsverplichting uit de Wet Milieubeheer. Bedrijven in de gemeente Dalfsen zijn daarnaast volop bezig met duurzame bedrijfsinnovaties. De gemeente Dalfsen ondersteunt deze activiteiten door jaarlijks de Duurzaamheidsprijs uit te reiken.

Duurzame Energie

Zonne-energie en biomassa staan in 2014 centraal binnen het duurzaamheidsbeleid, o.a. ook bij de samenwerking de in regio Nieuwe Energie Noordwest Overijssel. In 2014 worden diverse projecten binnen de regio georganiseerd, waarbij collectieve inkoop en slimme financiering centraal staan. Duurzaam Genieten is hier de voorloper van. Daarnaast wordt ingezet op het ontwikkelen van houtgestookte verwarmingsinstallaties en een goede organisatie van de biomassastromen in de regio. Lokale initiatiefnemers op het gebied van duurzame energie worden ondersteund. Nieuwleusen Synergie, Duurzaam Hoonhorst en Duurzaam Leefbaar Lemelerveld werken alle drie aan grootschalige duurzame energieprojecten. De gemeente exploiteert geen eigen duurzame energie-installaties. Het is echter wel onze taak om randvoorwaarden voor duurzame energie te scheppen. Steeds vaker krijgen we vragen over de mogelijkheden om grootschalige zonne-energieprojecten op braakliggend terrein te ontwikkelen. Dalfsen kijkt in 2014 naar de mogelijkheden hiervoor.

Duurzame Mobiliteit

Duurzame mobiliteit is een nieuw speerpunt in het Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2014-2015. Hoewel duurzame mobiliteit vooral op (inter)nationale schaal aangepakt moet worden, zien we nu kansen om ook op lokaal niveau duurzame mobiliteit te stimuleren. Enkele zaken die in 2014 worden aangepakt zijn de realisatie van een biogas tankinstallatie op de gemeentewerf, onderzoek naar de mogelijkheden van duurzame dienstauto's, stimulering gebruik elektrische scooters en openbaar vervoer door medewerkers, mobiliteitsmanagement, optimalisering openbaar vervoer en promotie van elektrische laadpalen en autodelen.

Gemeentelijke Duurzaamheid

De gemeente Dalfsen moet zelf het goede voorbeeld geven en streven naar een zo duurzaam mogelijke bedrijfsvoering. In 2014 zal gekeken worden naar de mogelijkheden om de gemeentelijke gebouwen (o.a. gemeentewerf), welke niet op de nominatie staan te worden afgebroken of afgestoten, verder te verduurzamen. Hierbij kan gedacht worden aan schilverbetering, zonnepanelen en duurzame warmteopwekking. Ook zal in 2014 en 2015 gewerkt worden aan het verduurzamen van de bedrijfswagens en dienstreizen. O.a. door te kijken naar de mogelijkheden om een biogas tankinstallatie op de gemeentewerf te realiseren en duurzame dienstauto's aan te schaffen.

Bewustwording en educatie

Om inwoners daadwerkelijk te kunnen bewegen om maatregelen te nemen om duurzamer te leven, werken en recreëren, is het noodzakelijk dat bewustzijn wordt gecreëerd. Dalfsen zet daarom ook in 2014 in op educatie en bewustwording. In 2014 wil Dalfsen deelnemen aan de Dag van de Duurzaamheid, de Nacht van de Nacht en de Europese Mobiliteitsweek, waarbij wordt stilgestaan bij de gevolgen van menselijk handelen voor het klimaat en waarbij aandacht is voor duurzame initiatieven vanuit de samenleving. Ook zal weer een Duurzaamheidskrant worden uitgebracht en krijgen het logo en de stijl van de communicatiecampagne Duurzaam Dalfsen een opfrisbeurt. Ook wil Dalfsen in 2014 aansluiten bij het Netwerk Leren voor Duurzaam Overijssel om duurzaamheidseducatie een impuls te geven.

Kaders klimaat en duurzaamheidsbeleid

- 1) In 2014 wordt gestart met de uitvoering van het Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2014-2015 en de bijbehorende speerpunten.
- 2) In 2014 werkt Dalfsen aan het uitrollen van een goedlopende actieve marktbenadering binnen Duurzaam (T)huis en worden pioniers ondersteund bij het energieneutraal renoveren van de eigen woning.
- 3) In 2014 wordt duurzame nieuwbouw gestimuleerd door de subsidie duurzame nieuwbouw, duurzame demowoningen en persoonlijke begeleiding en ondersteuning van kavelkopers bij het realiseren van een duurzame woning.
- 4) In 2014 blijft Dalfsen inzetten op Duurzaam Bedrijf. Bedrijven worden ondersteund bij het collectief inkopen van zonnepanelen. Verder wordt via vergunningverlening en handhaving meer aandacht besteed aan energiebesparing en kansen voor duurzame energie.
- 5) In 2014 werkt Dalfsen binnen het samenwerkingsverband Nieuwe Energie NW-Overijssel aan het stimuleren van duurzame energie. Daarnaast schept Dalfsen de randvoorwaarden voor duurzame energieprojecten van o.a. Nieuwleusen Synergie, Duurzaam Leefbaar Lemelerveld en Duurzaam Hoonhorst.
- 6) In 2014 zet Dalfsen voor het eerst in op duurzame mobiliteit. O.a. de realisatie van een biogas tankinstallatie en het promoten van duurzaam vervoer zijn speerpunten voor komend jaar.
- 7) In 2014 worden de gemeentelijke gebouwen, daar waar mogelijk, verder verduurzaamd en wordt gewerkt aan het verduurzamen van de bedrijfswagens en dienstreizen.
- 8) In 2014 zal opnieuw aandacht besteed worden aan duurzaamheidseducatie en bewustwording. O.a. deelname aan de Nacht van de Nacht en de Europese Mobiliteitsweek staan op het programma. Ook wordt in het voorjaar van 2014 een nieuwe Duurzaamheidskrant verwacht en sluit Dalfsen zich aan bij het Netwerk Leren voor Duurzaam Overijssel.
- 9) Op het gebied van duurzaamheid blijft regionale samenwerking een belangrijke factor. Ook in 2014 wordt deze samenwerking (in diverse verbanden) voortgezet. Voordelen zijn slagkracht, diversiteit aan duurzame energieopties, grotere productie en afzetmogelijkheden en kennisuitwisseling.

Hoofdstuk 4 Bijlagen

4.1 KERNGEGEVENS

A. Sociale structuur	Rekening 2012	Begroting 2013	Begroting 2014
Inwoners:			
Totaal	27.432	27.585	27.680
< 20 jaar	7.094	6.986	6.900
> 64 jaar	4.734	4.962	5.000
75 - 85 jaar	1.584	1.664	1.700
Uitkeringsgerechtigden bijstand:			
IOAW	7	8	7
IOAZ	3	3	3
WAJONG	276	303	250
WAOWIA	676	639	700
WAZ	48	41	60
WSW-ers	189	185	185
WWB	117	132	130

B. Fysieke structuur	Rekening 2012	Begroting 2013	Begroting 2014
Oppervlakte land in hectaren	16.510	16.510	16.510
Oppervlakte binnenwater in hectaren	140	140	140
Aantal verblijfsobjecten met woonfunctie	10.905	11.054	11.147
wegen: km gemeentelijke wegen	512	513	513
km provinciale wegen	34	34	34

C. Personele gegevens	Rekening 2012	Begroting 2013	Begroting 2014
Aantal fte's	183	179	176

D. Financiële structuur	Begroting 2014	Per inwoner
Algemene uitkering gemeentefonds	21.313.000	770

4.2 OVERZICHT LASTEN EN BATEN 2014 TOT EN MET 2017

Bedragen x € 1.000	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Lasten						
Bestuur	-6.640	-6.938	-6.501	-6.185	-6.079	-6.023
Openbare Orde en Veiligheid	-2.036	-2.185	-2.351	-2.339	-2.343	-2.347
Beheer Openbare Ruimte	-5.470	-5.242	-5.020	-5.143	-5.233	-4.940
Economische Zaken	-755	-539	-553	-489	-435	-402
Onderwijs	-2.254	-2.229	-2.252	-2.196	-2.220	-2.209
Cultuur, Sport en Recreatie	-4.107	-3.235	-3.349	-2.999	-3.010	-2.978
Sociale Voorz. en Maatschappelijke Dienstverlening	-13.221	-13.511	-13.891	-13.914	-13.980	-14.026
Volksgezondheid en Milieu	-4.540	-5.860	-5.543	-5.542	-4.933	-5.838
Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting	-5.151	-3.561	-3.585	-3.393	-3.315	-3.391
Totaal lasten	-44.174	-43.300	-43.044	-42.200	-41.550	-42.154
Baten						
Bestuur	30.210	30.433	29.592	28.731	28.813	29.043
Openbare Orde en Veiligheid	111	69	44	44	45	45
Beheer Openbare Ruimte	188	184	105	106	107	107
Economische Zaken	137	496	502	438	384	350
Onderwijs	57	52	52	53	53	54
Cultuur, Sport en Recreatie	125	222	233	237	241	243
Sociale Voorz. en Maatschappelijke Dienstverlening	6.706	5.815	5.835	5.846	5.851	5.856
Volksgezondheid en Milieu	3.951	3.672	3.739	3.806	3.870	3.907
Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting	1.872	1.913	1.974	1.934	1.875	1.940
Totaal baten	43.357	42.857	42.078	41.194	41.239	41.546
Saldo						
Bestuur	23.570	23.495	23.091	22.545	22.733	23.019
Openbare Orde en Veiligheid	-1.925	-2.116	-2.307	-2.294	-2.298	-2.302
Beheer Openbare Ruimte	-5.282	-5.058	-4.914	-5.038	-5.126	-4.833
Economische Zaken	-617	-43	-51	-51	-52	-52
Onderwijs	-2.197	-2.177	-2.199	-2.143	-2.167	-2.154
Cultuur, Sport en Recreatie	-3.982	-3.013	-3.115	-2.762	-2.770	-2.735
Sociale Voorz. en Maatschappelijke Dienstverlening	-6.515	-7.696	-8.055	-8.068	-8.129	-8.170
Volksgezondheid en Milieu	-589	-2.188	-1.804	-1.736	-1.063	-1.931
Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting	-3.279	-1.649	-1.611	-1.459	-1.440	-1.451
Totaal saldo	-817	-445	-966	-1.006	-311	-608
Saldo programma's	-817	-445	-966	-1.006	-311	-608
Storting in reserves	-5.032	-5.159	-3.107	-2.795	-2.695	-2.677
Onttrekking aan reserves	6.770	5.266	4.413	3.838	3.085	3.308
Resultaat	921	-338	341	37	78	22

4.3 OVERZICHT VAN DE GERAAMDE INCIDENTELE BEDRAGEN

Incidentele bedragen exploitatie	2014	2015	2016	2017
LASTEN				
Programma 1				
1. Activiteiten rond gemeenteraadsverkiezingen	10.000			
2. Loonkosten De verbouwing	78.500			
3. Klanttevredenheidsonderzoek		8.000		
4. Promotiefilm Dalfsen	8.500			
5. Programma dienstverlening kosten procesoptimalisatie (LEAN)	46.000	46.000		
6. Programma dienstverlening modernisering GBA	20.000			
7. Vergoedingen voormalig personeel (pre-vut)	108.000			
Programma 3				
8. Actualiseren wegenbeheernota	8.500			
Programma 5				
9. Aanvullend onderhoud huisvesting openbaar onderwijs	22.300			
10. Aanvullend onderhoud huisvesting bijzonder onderwijs	47.900		11.773	11.773
11. MOP		15.000		
12. Leerlingenprognose		5.000		
Programma 6				
13. Subsidie zwembad Heidepark	13.500	13.500	13.500	
14. Subsidie kunstwegen	11.000	11.000		
15. Combinatiefunctionarissen	53.000			
Programma 7				
16. Aanv. Jeugdzorg en transitiekosten AWBZ naar WMO	84.000			
Programma 8				
17. Storting in spaarvoorziening riolering	743.638	721.327	764.462	779.900
Programma 9				
18. Handhaving permanente bewoning recreatiewoningen	170.000			
Totaal lasten	1.336.338	819.827	789.735	791.673
BATEN				
Programma 1				
5. Kosten LEAN t.l.v. Algemene reserve vrij besteedbaar	46.000	46.000		
6. Kosten GBA t.l.v. Algemene reserve vrij besteedbaar	20.000			
7. Kosten Pre Vut t.l.v. Reserve Pre VUT	108.000			
19. Opbrengst verkoop tractiemiddelen	40.000	25.000	5.000	26.000
Programma 3				
8. Actualiseren wegenbeheernota t.l.v. Algemene reserve vrij best.	8.500			
Programma 5				
11-12.MOP en leerlingenprognose t.l.v. Algemene reserve vrij best.		20.000		
Programma 6				
15. Combinatiefunctionarissen t.l.v.reserve kunst en cultuur	56.000			
Programma 8				
Totaal baten	278.500	91.000	5.000	26.000

Incidentele bedragen investeringen	2014	2015	2016	2017
LASTEN				
Programma 1				
Programma dienstverlening BGT (1)	15.000			
Programma 3				
Planvorming N340 + N377 (34)	10.000	10.000		
Herinrichting/ opwaardering woonomgeving (38)	200.000	200.000	200.000	
Renovatie straatverlichting (42)	50.000	120.000	120.000	
Programma 6				
Archeologisch beleidsplan evalueren (52)			20.000	
Aanvulling Kulturhus Hoonhorst	240.000			
Programma 8				
Maatregelen GRP (53)	830.000	729.000	100.000	979.349
Programma 9				
Landschapsbeleidsplan LOP (55)	17.500			
Opstellen woonvisie 2016 - 2020 (57)		30.000		
Totaal lasten	1.362.500	1.089.000	440.000	979.349
Incidentele bedragen investeringen				
BATEN				
Programma 1				
Kosten BGT t.l.v. Algemene reserve vrij besteedbaar	15.000			
Programma 3				
Planvorming N340 + N377 t.l.v. Algemene reserve vrij besteedbaar	10.000	10.000		
Woonomgeving t.l.v. Reserve volkshuisvesting	200.000	200.000	200.000	
Straatverlichting t.l.v. Reserve volkshuisvesting	50.000	120.000	120.000	
Programma 6				
Archeologisch beleidsplan t.l.v. Algemene reserve vrij besteedbaar			20.000	
Aanv. Kulturhus Hoonhorst t.l.v. Algemene reserve vrij besteedbaar	240.000			
Programma 8				
Maatregelen GRP t.l.v. Spaarvoorziening riolering	830.000	729.000	100.000	979.349
Programma 9				
Landschapsbeleidsplan t.l.v. Reserve ruimtelijke kwaliteit	17.500			
Woonvisie t.l.v. Algemene reserve vrij besteedbaar		30.000		
Totaal baten	1.362.500	1.089.000	440.000	979.349

4.4 MEERJARIG OVERZICHT RESERVES EN VOORZIENINGEN

Naam reserve / voorziening	Saldo per 31-12-13	Rente toevoeging	Vermeerderingen	Verminderen	Saldo per 31-12-14	Rente toevoeging	Vermeerderingen	Verminderen	Saldo per 31-12-15
Algemene reserve									
Algemene reserve vaste buffer	4.000.000	160.000		160.000	4.000.000	160.000		160.000	4.000.000
Algemene reserve vrij besteedbaar	11.068.922	1.116.328		635.500	11.549.750	892.086		472.000	11.969.836
Algemene reserve reeds bestemd	582.866			258.750	324.136			53.750	270.386
Totaal algemene reserve	15.651.808	1.276.328	0	1.054.250	15.873.886	1.052.086	0	685.750	16.240.222
	0								
Bestemmingsreserves geblokkeerd									
Gemeentehuis bouw	9.917.250	495.863		779.213	9.633.900	481.695		765.045	9.350.550
Gemeentehuis installaties/inventaris	2.228.889	111.444		557.222	1.783.111	89.156		534.933	1.337.333
Gemeentehuis meubilair	223.000	11.150		55.750	178.400	8.920		53.520	133.800
Brandweerkazerne en gemeentewerf	1.146.750	57.338		92.088	1.112.000	55.600		90.350	1.077.250
Kunstgrasvelden	1.007.407	50.370		135.844	921.933	46.097		131.570	836.460
Totaal bestemmingsres. geblokkeerd	14.523.296	726.165	0	1.620.116	13.629.345	681.467	0	1.575.418	12.735.393
Bestemmingsreserves									
Grote projecten	3.519.485			1.152.218	2.367.267			2.000.000	367.267
Grote projecten de Trefkoele	4.030.741			4.030.741	0				0
Milieu	577.318			125.000	452.318			25.000	427.318
Ruimtelijke kwaliteit	44.635			17.500	27.135				27.135
Organisatieontwikkeling	20.519			20.519	0				0
Pre-vut	15.916			15.916	0				0
Essent-gelden	865.819				865.819				865.819
Herstructurering openbaar groen	150.992			56.600	94.392		5.000	56.600	42.792
Kunst en cultuur	52.465		5.000	2.700	54.765		5.000	17.700	42.065
Maatschappelijke duurzaamheid	24.867		5.000		29.867		5.000		34.867
Riolering	100.000				100.000				100.000
Riolering spaarvoorziening	417.907		625.708	830.000	213.615		672.349	729.000	156.964
Egalisatie reiniging	1.750.962			171.936	1.579.026			151.432	1.427.594
Volkshuisvesting	1.988.361		263.556	328.750	1.923.167		239.596	398.750	1.764.013
<i>bestemmingsreserves vrijgesteld van rente</i>									
Volkshuisv. overdracht woningbedrijf	4.224.101			399.327	3.824.774			399.327	3.425.447
Aandelen Vitens	1.218.096			152.000	1.066.096			152.000	914.096
Totaal bestemmingsreserves	19.002.185	0	899.264	7.303.207	12.598.242	0	926.945	3.929.809	9.595.378
Grondexploitatie									
Algemene reserve grondbedrijf	2.421.145	96.846			2.517.991	100.720			2.618.711
Bovenwijkse voorzieningen	0				0				0
Totaal grondexploitatie	2.421.145	96.846	0	0	2.517.991	100.720	0	0	2.618.711
Voorzieningen									
Groot onderhoud gem. gebouwen	653.272		81.984	213.000	522.256		81.984	110.000	494.240
Wethouderspensioenen	779.179		100.000		879.179		100.000		979.179
Pensioen gewezen wethouders	698.058			167.979	530.078			167.979	362.099
Ongevallen personeel/brandweer	42.194				42.194				42.194
Ongevallen personeel/brandweer I	74.530				74.530				74.530
Activiteitenterrein Dalfsen	180.000				180.000				180.000
Bovenwijks Kroonplein	1.100.000				1.100.000				1.100.000
Bovenwijks aansl. N348	2.000.000				2.000.000				2.000.000
Bovenwijks Trefkoele	800.000				800.000				800.000
Totaal voorzieningen	6.327.233	0	181.984	380.979	6.128.237	0	181.984	277.979	6.032.242
TOTAAL GENERAAL	57.925.666	2.099.339	1.081.248	10.358.552	50.747.701	1.834.273	1.108.929	6.468.957	47.221.946

Naam reserve / voorziening	Saldo per 31-12-15	Rente toevoeging	Vermeerderingen	Verminderen	Saldo per 31-12-16	Rente toevoeging	Vermeerderingen	Verminderen	Saldo per 31-12-17
Algemene reserve									
Algemene reserve vaste buffer	4.000.000	160.000		160.000	4.000.000	160.000		160.000	4.000.000
Algemene reserve vrij besteedbaar	11.969.836	813.778		410.000	12.373.614	844.557		410.000	12.808.171
Algemene reserve reeds bestemd	270.386			48.750	221.636			48.750	172.886
Totaal algemene reserve	16.240.222	973.778	0	618.750	16.595.250	1.004.557	0	618.750	16.981.057
Bestemmingsreserves geblokkeerd									
Gemeentehuis bouw	9.350.550	467.528		750.878	9.067.200	453.360		736.710	8.783.850
Gemeentehuis installaties/inventaris	1.337.333	66.867		512.644	891.556	44.578		490.356	445.778
Gemeentehuis meubilair	133.800	6.690		51.290	89.200	4.460		49.060	44.600
Brandweerkazerne en gemeentewerf	1.077.250	53.863		88.613	1.042.500	52.125		86.875	1.007.750
Kunstgrasvelden	836.460	41.823		127.296	750.987	37.549		123.023	665.513
Totaal bestemmingsres. geblokkeerd	12.735.393	636.770	0	1.530.721	11.841.442	592.072	0	1.486.023	10.947.491
Bestemmingsreserves									
Grote projecten	367.267				367.267				367.267
Grote projecten de Trefkoele	0				0				0
Milieu	427.318			25.000	402.318			2.318	400.000
Ruimtelijke kwaliteit	27.135				27.135				27.135
Organisatieontwikkeling	0				0				0
Pre-vut	0				0				0
Essent-gelden	865.819				865.819				865.819
Herstructurering openbaar groen	42.792		5.000	40.000	7.792			40.000	-32.208
Kunst en cultuur	42.065		5.000	17.700	29.365			17.700	11.665
Maatschappelijke duurzaamheid	34.867		5.000		39.867				39.867
Riolering	100.000				100.000				100.000
Riolering spaarvoorziening	156.964		716.970	100.000	773.934		716.970	100.000	1.390.904
Egalisatie reiniging	1.427.594			122.710	1.304.884			122.710	1.182.174
Volkshuisvesting	1.764.013		215.636	398.750	1.580.899		215.636	398.750	1.397.785
<i>bestemmingsreserves vrijgesteld van rente</i>									
Volkshuisv. overdracht woningbedrijf	3.425.447			399.327	3.026.120			200.000	2.826.120
Aandelen Vitens	914.096			152.000	762.096			152.000	610.096
Totaal bestemmingsreserves	9.595.378	0	947.606	1.255.487	9.287.497	0	932.606	1.033.478	9.186.625
Grondexploitatie									
Algemene reserve grondbedrijf	2.618.711	104.748			2.723.459	108.938			2.832.398
Bovenwijkse voorzieningen	0				0				0
Totaal grondexploitatie	2.618.711	104.748	0	0	2.723.459	108.938	0	0	2.832.398
Voorzieningen									
Groot onderhoud gem. gebouwen	494.240		81.984	66.500	509.724		81.984	66.500	525.208
Wethouderspensionoenen	979.179		100.000		1.079.179		100.000		1.179.179
Pensioen gewezen wethouders	362.099			167.979	194.120			167.979	26.140
Ongevallen personeel/brandweer	42.194				42.194				42.194
Ongevallen personeel/brandweer I	74.530				74.530				74.530
Activiteitenterrein Daifsen	180.000				180.000				180.000
Bovenwijkse Kroonplein	1.100.000				1.100.000				1.100.000
Bovenwijkse aansl. N348	2.000.000				2.000.000				2.000.000
Bovenwijkse Trefkoele	800.000				800.000				800.000
Totaal voorzieningen	6.032.242	0	181.984	234.479	5.979.747	0	181.984	234.479	5.927.251
TOTAAL GENERAAL	47.221.946	1.715.296	1.129.590	3.639.437	46.427.395	1.705.567	1.114.590	3.372.731	45.874.822

4.5 EMU-SALDO

x € 1.000

		werkelijk 2012	begroot 2013	begroot 2014	begroot 2015	begroot 2016	begroot 2017
1	Exploitatiesaldo voor toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	336	-107	-1.307	-1.042	-389	-631
+2	Afschrijvingen ten laste van exploitatie	2.293	2.703	2.030	2.193	2.346	2.309
+3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten lasten van de exploitatie	124	182	287	202	202	202
-4	Investerings in (im)materiele vaste activa die op de balans worden geactiveerd	2.106	774	1.039	1.598	275	245
+5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in in mindering zijn gebracht bij post 4						
+6a	Baten uit desinvesteringen in (im) materiele vaste (tegen verkoopprijs) voorzover niet op exploitatie verantwoord						
-7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d.	2.736	4.561	2.457	2.626	5.398	1.551
+8a	Baten bouwgrondexploitatie:	9.855	4.484	8.148	9.560	8.757	5.463
-9	Betalings ten laste van de voorzieningen	354	339	381	278	234	234
-10	Betalings die niet via de exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves worden gebracht en die nog niet vallen onder één van de andere genoemde posten						
11b	Boekwinst bij verkoop van deelnemingen en aandelen						
	Berekend EMU-saldo	7.412	1.588	5.281	6.411	5.009	5.313

4.6 UITGANGSPUNTEN BEGROTING 2014

In de programmabegroting 2014-2017 is rekening met de volgende richtlijnen:

- **Inflatie/prijscompensatie**
De belangrijkste begrotingsrichtlijn is hoe om te gaan met inflatie/prijscompensatie. Conform uw besluitvorming bij voorgaande begrotingen wordt er geen prijscompensatie toegepast op de budgetten voor goederen en diensten derden. Dit betekent dat de eerdere bezuinigingsmaatregel wordt doorgetrokken en er in 2014 dus sprake is van een reële daling van de budgetten.
- **Tarieven en belastingen**
Voor de tariefstijging 2014 voor de gemeentelijke belastingen en rechten is het voorstel om conform de gedragslijn uit voorgaande jaren 1 % toe te rekenen, met uitzondering van die tarieven die kostendekkend moeten zijn.
- **Sociale lasten**
De laatst afgesloten CAO had een looptijd tot 31 december 2012. Het kabinet heeft aangegeven voor de salarissen van ambtenaren de nullijn te hanteren. In de personeelsbegroting voor 2014 is alleen rekening gehouden met 1% stijging voor sociale lasten.
- **Rente**
Vanaf de programmabegroting 2014 wordt een bespaarde rente gehanteerd van 4%. Bij de ombuigingen (§ 1.2.4) en in de paragraaf financiering (§ 3.2) is dit nader toegelicht.
- **Algemene uitkering gemeentefonds**
De raming van de algemene uitkering uit het gemeentefonds is gebaseerd op de gegevens vanuit de meicirculaire 2013.

4.7 ALGEMENE UITKERING

Gemeente:	Dalfsen			
Circulaire:	meircirculaire 2013 (2013 - 0000231941) dd 31 mei 2013			
Jaar:	2014, 2015, 2016, 2017			
Uitkeringsfactor:	Lopende prijzen 2014:1,5160			
Eigen toelichting:	inclusief ombuiging begroting 2014-2017 dd 9-9-2013 opiniërend in raad			
Onderdeel A - Inkomstenmaatstaven				
Maatstaf	2014	2015	2016	2017
1c Waarde niet-woningen eigenaren	-738.738	-741.741	-741.741	-741.741
1f Waarde niet-woningen gebruikers (onder aftrek amendement De Pater)	-509.684	-512.105	-512.105	-512.105
1a Waarde woningen eigenaren	-2.427.796	-2.438.212	-2.438.212	-2.438.212
Subtotaal	-3.676.218	-3.692.058	-3.692.058	-3.692.058
Onderdeel B - Uitgavenmaatstaven waarop de				
Maatstaf	2014	2015	2016	2017
1e OZB waarde niet-woningen	152.880	152.880	152.880	152.880
10a WWB schaalnadeel	32.117	32.100	32.100	32.100
10b WWB schaalvoordeel	272.935	272.763	272.763	272.763
8 Bijstandsontvangers	206.298	206.303	206.357	206.493
3a Eén-ouder-huishoudens	64.997	64.997	64.997	64.997
2 Inwoners	3.680.537	3.463.016	3.595.207	3.584.954
4 Inwoners: jongeren < 20 jaar	1.554.087	1.441.755	1.441.755	1.441.755
5 Inwoners: ouderen > 64 jaar	417.750	413.600	410.850	403.950
5a Inwoners: ouderen > 74 en < 85 jaar	46.971	46.461	46.121	45.271
7 Lage inkomens	234.387	234.333	234.333	234.333
7a Lage inkomens (drempel)	566.815	550.241	549.268	546.826
12 Minderheden	47.284	45.289	45.289	45.289
11 Uitkeringsontvangers	147.302	146.462	145.906	144.524
13 Klantenpotentieel lokaal	1.291.395	1.291.395	1.291.395	1.291.395
14 Klantenpotentieel regionaal	165.636	165.636	165.636	165.636
15e Leerlingen VO	76.066	64.939	66.171	66.171
38 Bedrijfsvestigingen	242.138	242.138	242.138	242.138
31a ISV (a) stadsvernieuwing	5.361	5.361	5.361	5.361
31b ISV (b) herstructurering	1.263	1.263	1.263	1.263
36 Meerkernigheid	95.921	91.869	91.869	91.869
37 Meerkernigheid * bodemfactor buitengebied	149.110	149.110	149.110	149.110
36a Kernen met 500 of meer adressen	84.542	84.542	84.542	84.542
34 Oeverlengte * bodemfactor gemeente	13.900	13.900	13.900	13.900
35a Oeverlengte * bodemfactor gemeente * dichtheidsfactor	11.445	11.486	11.486	11.486
32 Omgevingsadressendichtheid	336.744	336.287	336.126	335.750
16 Oppervlakte land	542.056	532.975	532.975	532.975
18 Oppervlakte land * bodemfactor gemeente	518.941	519.931	521.252	524.554
19 Oppervlakte binnenwater	5.869	5.800	5.811	5.839
23 Oppervlakte bebouwing buitengebied * bodemfactor buitengebied	279.873	279.873	279.873	279.873
22 Oppervlakte bebouwing woonkernen * bodemfactor woonkernen	481.790	481.790	481.790	481.790
21 Oppervlakte bebouwing	150.658	150.658	150.658	150.658
24 Woonruimten	2.046.209	2.059.764	2.058.725	2.056.068
25 Woonruimten * bodemfactor woonkernen	318.355	320.716	320.716	320.716
39 Vast bedrag	270.483	255.797	255.797	255.797
Subtotaal	14.512.115	14.135.431	14.264.421	14.243.028
Onderdeel C - Uitkeringsfactor (uf)				
Jaren	2014	2015	2016	2017
Uitkeringsfactor	1,516	1,476	1,475	1,474
Subtotaal (B x C (=uf))	22.000.366	20.863.896	21.040.021	20.994.223

Onderdeel D - Uitgavenmaatstaven waarop de				
Maatstaf	2014	2015	2016	2017
61 Suppletieregeling OZB	-79.391	-79.391	-79.391	-79.391
Subtotaal	-79.391	-79.391	-79.391	-79.391
Onderdeel E - Integratie- en				
Maatstaf	2014	2015	2016	2017
62 Wet maatschappelijke ondersteuning (IU)	2.342.856	2.342.856	2.342.856	2.342.856
71 Impuls Brede scholen combinatiefuncties (DU)	52.680	--	--	--
113 Peuterspeelzaalwerk (DU)	81.880	81.880	81.880	81.880
119 Centra voor jeugd en gezin (DU)	575.466	575.466	575.466	575.466
149 Invoeringskosten decentralisatie jeugdzorg (DU)	15.795	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Subtotaal	3.068.677	3.000.202	3.000.202	3.000.202
Totaal 4921000.841100	21.313.434	20.092.649	20.268.774	20.222.976
voorgaande jaren 4921000.834099	100.000	100.000	100.000	100.000
stelpost bezuinigingen 4921000.800010	-400.000	-200.000	-200.000	-200.000
Totaal 4921000 afgerond op € 1.000	21.013.000	19.992.000	20.169.000	20.123.000